

LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU

dla obszaru działania LGD SANDRY BRDY

GMINA CHOJNICE – GMINA BRUSY – GMINA CZERSK – GMINA
KONARZYNY – GMINA LIPNICA

2008 – 2015

LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU dla obszaru działania LGD SANDRY BRDY 2008 – 2015

Lokalna Strategia Rozwoju dla obszaru gmin: Chojnice, Brusy, Czersk, Konarzyny, Lipnica stanowi element wdrażania Osi IV Leader w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007 – 2013. Lokalna Strategia Rozwoju wdrażana będzie przez Lokalną Grupę Działania Sandry Brdy.

Wersję pierwotną opracował zespół autorski pod kierownictwem Adama Futymskiego.

ROZDZIAŁ I

CHARAKTERYSTYKA LOKALNEJ GRUPY DZIAŁANIA (LGD) JAKO JEDNOSTKI ODPOWIEDZIALNEJ ZA REALIZACJĘ LOKALNEJ STRATEGII ROZWOJU (LSR).

I - 1 Nazwa i status prawny LGD oraz data wpisu do Krajowego Rejestru Sądowego i numer w tym rejestrze.

Nazwa LGD

Pełna nazwa Lokalnej Grupy Działania brzmi: Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Sandry Brdy

Statut zezwala na używanie skróconej nazwy: LGD Sandry Brdy.

- ☛ Siedziba Stowarzyszenia mieści się pod adresem: 89-600 Chojnice, ul. 31 Stycznia 56a
- ☛ Stowarzyszenie ma własną stronę internetową pod adresem: www.sandrybrdy.pl, adres e-mail: biuro@sandrybrdy.pl

Status prawny LGD oraz data wpisu do Krajowego Rejestru Sądowego

Stowarzyszenie Sandry Brdy posiada osobowość prawną w formie stowarzyszenia (powstałego w oparciu o art. 15 Ustawy z dnia 7 marca 2007 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich [Dz.U. Nr 64 poz 427 oraz z 2008 r. Nr 98, poz. 634]), które zostało wpisane do Krajowego Rejestru Sądowego w dniu 29.10.2008 r. pod numerem 0000316535.

I – 2 Opis procesu budowania partnerstwa.

Inicjatywa powołania partnerstwa na Ziemi Chojnickiej i Zaborskiej pojawiła się w 2004 roku jako efekt kampanii informacyjnej na temat Pilotażowego Programu Leader+. Pierwsze spotkanie poświęcone tworzeniu partnerstwa i udziału w Pilotażowym Programie Leader+ odbyło się 1 maja 2004 r. w Chojnicach. Zainteresowanie programem spowodowało podjęcie działań mających na celu spełnienia wszystkich warunków wymaganych przez Program. Efektem zapoczątkowanej przez Gminę Chojnice współpracy z Gminą Brusy, Czernik i Konarzyny oraz partnerami z sektora publicznego, społecznego i gospodarczego był projekt „Od edukacji do integracji dla ekorozwoju Ziemi Chojnickiej i Zaborskiej” w ramach Pilotażowego Programu Leader+ - Schemat I. Od początku w działania na rzecz wdrażania

programu Leader+ aktywnie włączyła się Fundacja Ekologiczna Ziemi Chojnickiej i Zaborskiej oraz Powiatowy Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Chojnicach. Realizacja projektu zakończyła się sukcesem – powstała szeroko konsultowana społecznie Zintegrowana Strategia Rozwoju Obszarów Wiejskich, a ukoronowaniem projektu było powstanie w dniu 11 kwietnia 2006 roku Fundacji Lokalna Grupa Działania Sandry Brdy. Partnerami LGD stali się nowi przedstawiciele, w liczbie 58, sektora społecznego, gospodarczego oraz publicznego. Liczba Partnerów z sektora społecznego i gospodarczego zdecydowanie przewyższała liczbę Partnerów „publicznych”, co okazało się wyjątkowym sukcesem. Na spotkaniu powołano 15 osobową Radę Fundacji oraz 7 osobowy Zarząd. Prezesem Fundacji została Pani Grażyna Wera – Malatyńska. Powołanie fundacji stanowiło przełomowy moment we wdrażaniu Programu Leader+ na obszarze objętym Lokalną Strategią Rozwoju. Dzięki temu pojawiły się nowe możliwości, związane przede wszystkim z II Schematem P.P. Leader+. Wniosek o rejestrację sądową został złożony w dniu 16 maja 2006 roku, sama rejestracja nastąpiła w dniu 11 sierpnia 2006 r.

Rejestracja sądowa umożliwiła Fundacji LGD Sandry Brdy ubieganie się o pomoc na realizację Zintegrowanej Strategii Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach II schematu Pilotażowego Programu Leader+. Przyznanie pomocy i realizacja projektu w okresie od stycznia 2007 roku do maja 2008 roku umożliwiły kontynuowanie działań na rzecz budowania partnerstwa. W tym czasie nastąpił ilościowy rozwój partnerstwa, jak też jego konsolidacja, integracja partnerów i pogłębienie współpracy między nimi. Dzięki realizacji zadań zawartych w Zintegrowanej Strategii Rozwoju Obszarów Wiejskich Fundacja LGD Sandry Brdy stała się instytucją posiadającą duży autorytet w społeczności lokalnej i przyciągającą do współpracy najaktywniejszych mieszkańców obszaru. Dzięki realizacji projektu „Sandry Brdy – w stronę ekorozwoju” (II Schemat P.P. Leader+) udało się wykonać szereg działań, w tym. m.in. organizację imprez kulturalnych, które po raz pierwszy zostały zorganizowane w wymiarze szerszym niż tylko gminnym; zinwentaryzowano zasoby obszaru, także w wymiarze ponadgminnym; opracowano szereg koncepcji rozwoju poszczególnych miejscowości; wydano 2 publikacje, w tym jedną kompleksowo opisującą obszar LGD; przeprowadzone zostały dwa duże bloki szkoleniowe oraz świadczone były usługi doradcze dla mieszkańców, dzięki którym ponad 1000 osób miało okazję zapoznać się z założeniami Programu Leader+ oraz wieloma innymi działaniami na rzecz rozwoju obszarów wiejskich. Realizacja projektu „Sandry Brdy – w stronę ekorozwoju”, poprzez szereg wspólnych działań jeszcze bardziej skonsolidowała partnerów i pokazała, że w przyszłości współpraca międzysektorowa będzie nie tylko możliwa, ale też skuteczna.

W 2008 roku, po zakończeniu realizacji projektu w ramach 2 schematu Pilotażowego Programu Leader+ członkowie partnerstwa podjęli decyzję o zmianie jego formy prawnej. Postanowiono, że partnerstwo przybierze formę prawną stowarzyszenia, która lepiej odpowiada wymaganiom formalno-prawnym odnoszącym się do realizacji osi 4. Leader Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013. Opracowano statut stowarzyszenia zgodny z przepisami ustawy z 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach

oraz ustawy z 7 marca 2007 o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich. Prawie wszystkie instytucje i osoby, które dotychczas były partnerami Fundacji Sandry Brdy zadeklarowały chęć zostania członkami Stowarzyszenia LGD Sandry Brdy. Akces do stowarzyszenia złożyły także nowe podmioty, które wcześniej nie były partnerami Fundacji Sandry Brdy. Wynikało to z faktu powiększenia obszaru działania partnerstwa o gminę Lipnica, której władze samorządowe zgłosiły chęć współpracy z partnerstwem i wspólne wdrażanie podejścia Leader w nowym okresie programowania.

Zebranie założycielskie odbyło się dnia 23 czerwca 2008 r. i uczestniczyło w nim 38 osób. Po podjęciu stosownych uchwał, wyborze władz i sporządzeniu niezbędnych dokumentów został złożony wniosek o rejestrację w Krajowym Rejestrze Sądowym. Rejestracja Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania Sandry Brdy nastąpiła w dniu 29.10.2008 r.

I – 3 Charakterystyka członków LGD albo jej partnerów i sposób rozszerzania lub zmiany składu LGD.

Charakter Stowarzyszenia Sandry Brdy jest kształtowany przez jego członków - osoby prawne jak i osoby fizyczne - będące reprezentantami różnych środowisk i sektorów. Stan członków na dzień 31.12.2011 r. przedstawia poniższa tabela.

Lp.	Imię i Nazwisko lub Nazwa (imię i nazwisko reprezentanta) Gmina	Reprezentowany sektor	Rodzaj prowadzonej działalności	Funkcja w sektorze LGD
1.	„Karczma w Kuźni” (Jerzy Ollik), Lipnica	Gospodarczy	Agroturystyka	Członek Rady
2.	Antoni Szurlej, Brusy	Społeczny	Na rzecz rozwoju obszaru LSR, rolnik	Członek LGD
3.	Barbara Krupa, Czersk	Społeczny	Na rzecz rozwoju obszaru LSR	Wiceprzewodnicząca Komisji Rewizyjnej
4.	Barbara Rydygier, M. Chojnice	Społeczny	Na rzecz rozwoju obszaru LSR	Członek Zarządu
5.	Biskupi Uniwersytet Ludowy (Jan Klepin), M. Chojnice	Społeczny	Edukacja rolnicza i ekologiczna	Członek Rady
6.	Danuta Miszczyk	Społeczny	Na rzecz rozwoju obszaru LSR	Członek LGD

7.	Ewa Modrzejewska	Społeczny	Na rzecz rozwoju LSR	Członek LGD
8.	Firma BRUSPOL (Małgorzata Skórczewska), Brusy	Gospodarczy	Przetwórstwo runa leśnego	Członek Rady
9.	Firma EWITA (Ewa Lipska), Czersk	Gospodarczy	Przetwórstwo runa leśnego	Członek Rady
10.	Firma FUNGOPOL (Robert Skórczewski), Brusy	Gospodarczy	Przetwórstwo runa leśnego	Członek Rady
11.	Firma Instalacje Grzewcze i Sanitarne Grzegorz Narloch (Grzegorz Narloch), Brusy	Gospodarczy	Usługi instalacyjne, działalność na rzecz rozwoju obszarów wiejskich	Członek LGD
12.	Fundacja Ekologiczna Ziemi Chojnickiej i Zaborskiej (Marek Wituszyński), Chojnice	Społeczny	Działalność na rzecz zrównoważonego rozwoju i ochrony środowiska obszaru LGD	Członek LGD
13.	Fundacja Lokalna Grupa Działania Sandry Brdy (Grażyna Wera – Malatyńska), Chojnice	Społeczny	Na rzecz rozwoju obszaru LSR	Prezes Zarządu
14.	Gabriela Narloch, Brusy	Społeczny	Na rzecz rozwoju obszaru LSR	Członek LGD
15.	Gerard Rymon Lipiński, Czersk	Społeczny	Na rzecz rozwoju obszaru LSR, rolnik	Członek LGD
16.	Gmina Brusy (Witold Ossowski), Brusy	Publiczny	Jst.	Członek Rady
17.	Gmina Chojnice (Zbigniew Szczepański), Chojnice	Publiczny	Jst.	Członek Rady
18.	Gmina Czersk (Jan Gliszczyński), Czersk	Publiczny	Jst.	Przewodniczący Rady
19.	Gmina Konarzyny (Jacek Warsiński), Konarzyny	Publiczny	Jst.	Członek Rady
20.	Gmina Lipnica (Andrzej Lemańczyk), Lipnica	społeczny	Na rzecz rozwoju obszaru LSR	Członek LGD

21.	Gminny Ośrodek Kultury w Chojnicach (Justyna Rząska), Chojnice	Publiczny	Kultura na obszarach wiejskich	Członek Rady
22.	Ireneusz Brudnoch, Chojnice	Społeczny	Na rzecz rozwoju obszaru LSR	Vice Prezes Zarządu
23.	Jacek Domozych, Chojnice	Społeczny	Na rzecz rozwoju obszaru LSR	Członek Rady
24.	Jacek i Beata Zblewscy Transport ciężarowy, Brusy	Gospodarczy	przedsiębiorca	Członek LGD
25.	Janusz Kochanowski, Chojnice	Społeczny	Na rzecz rozwoju obszarów wiejskich	Członek Rady
26.	Janusz Sikorski, Czersk	Społeczny	Na rzecz rozwoju obszaru LSR	Członek Zarządu, Sekretarz
27.	Joanna Jaśkiewicz, Chojnice	Społeczny	Na rzecz rozwoju obszaru LSR, sołtys	Członek LGD
28.	Joanna Mankiewicz, Brusy	Społeczny	Na rzecz rozwoju LSR	Członek LGD
29.	Justyna Prolejko, Czersk	Społeczny	Na rzecz rozwoju obszaru LSR	Członek LGD
30.	Kaszubski Zespół Folklorystyczny Krebane, Brusy	Społeczny	Na rzecz rozwoju LSR	Członek LGD
31.	Kazimierz Matyja, Chojnice	Społeczny	Proboszcz Parafii pw. Św. Jakuba Apostoła w Ostrowitem	Członek Rady
32.	KGW SŁAWĘCIN, Chojnice	Społeczny	Na rzecz rozwoju obszaru LSR	Członek LGD
33.	Koło Gospodyń Wiejskich „ŁĘŻANKI” (Gabriela Babińska), Czersk	Społeczny	KGW	Członek LGD
34.	Krystyna Rajczyk, Chojnice	Społeczny	Na rzecz rozwoju LSR	Członek LGD

35.	Krzysztof Gierszewski, Brusy	Społeczny	Na rzecz rozwoju obszaru LSR	Członek Zarządu
36.	Krzysztof Krauze, Brusy	Społeczny	Na rzecz rozwoju obszaru LSR	Członek LGD
37.	Krzysztof Majer, Chojnice	Społeczny	Na rzecz rozwoju obszarów wiejskich, sołtys	Członek LGD
38.	Krzysztof Reszka, Brusy	Społeczny	Na rzecz rozwoju LSR	Członek LGD
39.	Marcin Kiedrowski	Społeczny	Na rzecz rozwoju LSR	Członek LGD
40.	Marcin Wozikowski, Chojnice	Społeczny	Na rzecz rozwoju obszaru LSR	Członek LGD
41.	Marek Janikowski, Brusy	Społeczny	na rzecz rozwoju obszaru LGD	Członek LGD
42.	Maria Frymark, Brusy	Społeczny	Na rzecz rozwoju obszaru LSR	Członek Rady
43.	Maria Kozłowska, Konarzyny	Społeczny	Na rzecz rozwoju obszaru LSR	Członek Rady
44.	Marzenna Orłowska, Chojnice	Gospodarczy	przedsiębiorca	Członek LGD
45.	Firma KARO, Megier Wojciech	Gospodarczy	przedsiębiorca	Członek LGD
46.	Michał Ostrowski, Brusy	Społeczny	Na rzecz rozwoju obszaru LSR	Członek LGD
47.	Michał Świontek Brzeziński	Społeczny	Na rzecz rozwoju obszarów wiejskich	Członek LGD
48.	Narloch Rafał	Społeczny	Na rzecz rozwoju LSR	Członek LGD
49.	Sebastian Matthes, Chojnice	Społeczny	Na rzecz rozwoju obszaru LSR	Vice Prezes Zarządu
50.	SIS Samorządni	Społeczny	Na rzecz	Członek LGD

			rozwoju LSR	
51.	Sławomir Łoniewski, Chojnice	Społeczny	Na rzecz rozwoju obszaru LSR, rolnik	Członek Rady
52.	Sławomir Mankiewicz	Społeczny	Na rzecz rozwoju obszaru LSR	Członek LGD
53.	Sławomir Miecznik	Społeczny	Na rzecz rozwoju obszaru LSR	Członek LGD
54.	Stefania Majewska- Kilkowska	Społeczny	Na rzecz rozwoju obszaru LSR	Członek LGD
55.	Stowarzyszenie Akolada	Społeczny	Na rzecz rozwoju obszaru LSR	Członek LGD
56.	Stowarzyszenie Powatki	Społeczny	Na rzecz rozwoju obszaru LSR	Członek LGD
57.	Stowarzyszenie Ekologiczno-Kulturalne Wspólna Ziemia	Społeczny	Na rzecz rozwoju obszaru LSR	Członek LGD
58.	Stowarzyszenie Kobiet nad Brdą w Męcikale (Krystyna Spierewka), Brusy	Społeczny	Na rzecz rozwoju obszaru LSR	Członek Komisji Rewizyjnej
59.	Stowarzyszenie KONAR (Jacek Warsiński), Konarzyny	Społeczny	Na rzecz rozwoju obszaru LSR, na rzecz rozwoju obszarów wiejskich w gminie Konarzyny, edukacja, sport	Członek Rady
60.	Stowarzyszenie Kreatywna Wieś Lichnowy	Społeczny	Na rzecz rozwoju LSR	Członek LGD
61.	Stowarzyszenie NASZA WIEŚ BĘDZIMIEROWICE (Zofia Bielawska), Czernik	Społeczny	Na rzecz rozwoju wsi Będzimerowice , na rzecz rozwoju	Przewodnicząca Komisji Rewizyjnej

			obszaru LSR	
62.	Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Angowice (Alicja Miliwek), Chojnice	Społeczny	Na rzecz rozwoju obszaru LSR	Członek Rady
63.	Teresa Wojciechowska	Społeczny	Na rzecz rozwoju LSR	Członek LGD
64.	Wiesława Gadzinowska – Brudnoch, Chojnice	Społeczny	Na rzecz rozwoju obszaru LSR	Członek LGD
65.	Zaborski Park Krajobrazowy (Mariusz Grzempa), Chojnice	Publiczny	Działalność leżąca w kompetencjach parków krajobrazowych	Członek Rady
66.	Zaborskie Towarzystwo Naukowe	Społeczny	Na rzecz rozwoju obszaru LSR	Członek LGD
67.	Zakład Hodowli Pstrąga w Mylofe (Jadwiga Aszyk), Czersk	Gospodarczy	Hodowla ryb	Członek Rady
68.	Zofia Breske, Czersk	Społeczny	Na rzecz rozwoju obszaru LSR	Członek Rady

Stowarzyszenie liczy obecnie 68 członków. Członkami Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania Sandry Brdy są przedstawiciele reprezentujący sektor publiczny (7 członków – 10%), społeczny (52 członków – 77%) i gospodarczy (9 członków – 13%). Sektor społeczny i gospodarczy reprezentowany jest przez 90% członków Stowarzyszenia.

Stowarzyszenie LGD Sandry Brdy ma charakter otwarty i jest nastawione na poszerzanie składu partnerstwa, gdyż jest to sposób na zrealizowanie statutowego celu, jakim jest „aktywizacja lokalnych społeczności obszaru poprzez włączenie partnerów społecznych i gospodarczych w proces planowania i wdrażania lokalnej strategii rozwoju”. Zarząd Stowarzyszenia, jak też wszyscy jego członkowie wykorzystują różne okazje, by zachęcić aktywnych mieszkańców obszaru do włączenia się w działalność Stowarzyszenia. Idea partnerstwa jest promowana w materiałach wydawanych przez LGD i na jej stronie internetowej oraz w trakcie spotkań i imprez, których organizatorem lub współorganizatorem jest Stowarzyszenie.

Proces rozszerzenia składu Stowarzyszenia można także rozpatrywać w aspekcie procedur formalnych związanych z uzyskaniem członkostwa, które określa statut. Zgodnie z nimi osoba lub podmiot zainteresowany uzyskaniem członkostwa w Stowarzyszeniu musi złożyć pisemne oświadczenie woli o przystąpieniu do Lokalnej Grupy Działania jako członek zwyczajny. Złożone oświadczenie rozpatruje Zarząd, który decyduje o przyjęciu w poczet członków

zwyczajnych Stowarzyszenia w drodze uchwały podjętej zwykłą większością głosów. W przypadku gdy Zarząd wydaje decyzję odmowną, zobowiązany jest pisemnie powiadomić kandydata o odmowie przyjęcia. Powiadomienie powinno zawierać przyczyny odmowy przyjęcia oraz wskazanie możliwości odwołania się od postanowienia Zarządu do Walnego Zebrania Członków. Od odmownej decyzji Zarządu zainteresowanemu przysługuje prawo odwołania się do Walnego Zebrania, którego uchwała w tym przedmiocie jest ostateczna. Statut określa także sposób zamiany składu poszczególnych organów Stowarzyszenia. Statut stanowi Załącznik Nr 1 do LSR.

I – 4 Struktura Rady lub innego organu LGD, do którego wyłącznej właściwości należy wybór operacji zgodnie z art. 62 ust. 4 rozporządzenia nr 1698/2005, zwanych dalej „organem decyzyjnym”.

Jednym ze statutowych organów Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania Sandry Brdy jest Rada. Jej głównym zadaniem jest wybór operacji zgodnie z zapisami art. 62 ust.4 rozporządzenia nr 1698/2005, które mają być realizowane w ramach Lokalnej Strategii Rozwoju. Zgodnie ze statutem Stowarzyszenia Rada składa się z 21 (Statut przewiduje skład Rady w liczbie od 18 do 22 osób) osób wybieranych i odwoływanych przez Walne Zebranie. Także Przewodniczący Rady został wybrany przez Walne Zebranie. Aktualny skład Rady przedstawia tabela 2.

Lp.	Imię i nazwisko Członka lub imię i nazwisko osoby reprezentującej Członka	Nazwa Członka, którego przedstawicielem w Radzie (organie decyzyjnym) jest dana osoba (jeśli dotyczy)	Gmina, którą reprezentuje dany Członek lub przedstawiciel Członka	Sektor, którego przedstawicielem jest Członek (w organie decyzyjnym)
1.	Jan Gliszczyński	Gmina Czersk	Czersk	Publiczny
2.	Zbigniew Szczepański	Gmina Chojnice	Chojnice	Publiczny
3.	Witold Ossowski	Gmina Brusy	Brusy	Publiczny
4.	Maria Kozłowska		Konarzyny	Społeczny
5.	Andrzej Lemańczyk	Gmina Lipnica	Lipnica	Publiczny
6.	Jadwiga Aszyk	Zakład Hodowli Pstrąga w Myłofe	Czersk	Gospodarczy

7.	Alicja Miliwek	Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Angowice	Chojnice	Społeczny
8.	Maria Frymark		Brusy	Społeczny
9.	Kazimierz Matyja		Chojnice	Społeczny
10.	Zofia Breske		Czersk	Społeczny
11.	Sławomir Łoniewski		Chojnice	Społeczny
12.	Robert Skórczewski	Firma FUNGOPOL	Brusy	Gospodarczy
13.	Ewa Lipska	Firma EWITA	Czersk	Gospodarczy
14.	Jacek Warsiński	Gmina Konarzyny	Konarzyny	Publiczny
15.	Jacek Domozych		Brusy	Społeczny
16.	Justyna Rząska	Gminny Ośrodek Kultury w Chojnicach	Chojnice	Publiczny
17.	Janusz Kochanowski		Chojnice	Społeczny
18.	Mariusz Grzempa	Zaborski Park Krajobrazowy	Chojnice	Publiczny
19.	Jan Klepin	Biskupi Uniwersytet Ludowy	Chojnice	Społeczny
20.	Wojciech Megier	Przedsiębiorstwo Produkcyjno-Usługowe KARO	Lipnica	Gospodarczy
21.	Małgorzata Skurczewska	Firma BRUSPOL	Brusy	Gospodarczy

Funkcję Przewodniczącego Rady pełni Jan Gliszczyński, Wiceprzewodniczącymi - Zbigniew Szczepański i Witold Ossowski. W skład Rady wchodzi przedstawiciele wszystkich gmin będących członkami LGD Sandry Brdy. W Radzie jest 7 przedstawicieli podmiotów sektora publicznego, którzy w składzie Rady stanowią 33%. Sektor społeczny jest w Radzie reprezentowany przez 9 członków, którzy stanowią 43% składu Rady. Przedstawiciele sektora gospodarczego są w Radzie reprezentowani przez 5 członków, którzy stanowią 24% składu Rady. Łącznie sektor społeczny i gospodarczy jest reprezentowany przez 67% członków Rady. Żaden z Członków Rady nie łączy stanowiska w Radzie z funkcją w innym w Organie Stowarzyszenia ani nie jest zatrudniony w Biurze LGD.

I - 5 Zasady i procedury funkcjonowania LGD oraz organu decyzyjnego.

Zasady powoływania Członków/osób reprezentujących członków organu decyzyjnego LGD.

Członkowie Rady (organu decyzyjnego) powoływani są przez Walne Zebranie Członków, co należy do jego statutowych uprawnień. Przy wyborze Członków Rady stosowane są bezwzględnie następujące zasady generalne:

- ☛ Członkiem Rady nie może być Członkiem Zarządu, Komisji Rewizyjnej, nie może też być z Członkami tychże organów w stosunku bliskiego pokrewieństwa;
- ☛ Co najmniej połowę członków Rady muszą stanowić przedstawiciele sektora społecznego i gospodarczego;
- ☛ Żaden Członek Rady - organu decyzyjnego nie może być pracownikiem (w jakiegokolwiek postaci) Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania Sandry Brdy.

Szczegółowe uregulowania w tym względzie zawiera Statut Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania Sandry Brdy (Załącznik Nr 1 do wniosku o wybór LGD Sandry Brdy do realizacji LSR) oraz Regulamin Walnego Zebrania Członków Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania Sandry Brdy (Załącznik Nr 18 do wniosku o wybór LGD Sandry Brdy do realizacji LSR).

Zasady odwoływania poszczególnych Członków/osób reprezentujących członków organu decyzyjnego LGD.

Członek Rady może zostać odwołany przez Walne Zebranie Członków w drodze uchwały podjętej bezwzględną większością głosów.

Szczegółowe uregulowania w tym względzie zawiera Statut Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania Sandry Brdy (Załącznik Nr 1 do wniosku o wybór LGD Sandry Brdy do realizacji LSR) oraz Regulamin Walnego Zebrania Członków Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania Sandry Brdy (Załącznik Nr 18 do wniosku o wybór LGD Sandry Brdy do realizacji LSR).

Opis procedury funkcjonowania organu decyzyjnego LGD, w tym procedury dotyczące wyłączenia członka organu decyzyjnego od udziału w dokonaniu wyboru operacji w razie zaistnienia okoliczności, które mogą wywołać wątpliwości, co do jego bezstronności, w szczególności w przypadku, gdy wniosek dotyczy podmiotu, który reprezentuje, a także w przypadku ubiegania się tego członka o wybór operacji w ramach działania 4.1 Wdrażanie LSR.

Przed rozpatrywaniem każdego wniosku na wezwanie Przewodniczącego członkowie Rady składają pisemne oświadczenie o bezstronności w rozpatrywaniu danego wniosku. Oświadczenie składa się na formularzu, którego wzór określa Regulamin Rady, stanowiący

Załącznik nr 2 do wniosku o wybór LGD Sandry Brdy do realizacji LSR. Członków Rady, którzy nie złożą oświadczenia o bezstronności, Przewodniczący Rady Zarządzeniem wyłącza z udziału w rozpatrywaniu danego wniosku, w szczególności z udziału w ocenie zgodności operacji z Lokalną Strategią Rozwoju, ocenie tej operacji pod względem spełniania kryteriów wyboru oraz z udziału w głosowaniu nad uchwałą w sprawie wyboru tej operacji do finansowania.

Szczegółowe uregulowania w tym względzie zawiera Statut Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania Sandry Brdy (Załącznik Nr 1 do wniosku o wybór LGD Sandry Brdy do realizacji LSR), Regulamin Walnego Zebrania Członków (Załącznik nr 18 do wniosku o wybór LGD Sandry Brdy do realizacji LSR) oraz Regulamin Rady Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania Sandry Brdy (Załącznik Nr 2 do wniosku o wybór LGD Sandry Brdy do realizacji LSR). Procedura funkcjonowania organu decyzyjnego zawarta jest w Regulaminie Rady w rozdziałach od I do V, procedura rozpatrywania i oceny wniosków zawarta jest w rozdziale VI Regulaminu Rady, procedura odwoławcza zawarta jest w rozdziale VII Regulaminu Rady, procedura wyboru lub nie operacji do dofinansowania zawarta jest w rozdziale VIII. Wzory kart do głosowania, instrukcje i dokumenty stanowią Załączniki nr 1 – nr 8 do Regulaminu Rady.. Wzory dokumentów stosowane w procedurze oceny zgodności operacji z LSR i wyboru operacji stanowią Załącznik nr 16 do wniosku o wybór LGD Sandry Brdy do realizacji LSR.

Procedura naboru pracowników.

Rekrutacja pracowników leży w kompetencji Zarządu Stowarzyszenia. Prezes Zarządu wskazuje 2 członków Zarządu do Komisji Konkursowej. Przewodniczącym Komisji Konkursowej jest Prezes Zarządu. Członkowie Komisji Konkursowej posiadają po jednym mandacie do głosowania podczas prac Komisji. Typową procedurą rekrutacyjną jest konkurs na stanowiska wymienione w „Opisie stanowisk”. Pracownikiem Stowarzyszenia LGD Sandry Brdy bezwzględnie nie może być członek organu decyzyjnego (Rady Stowarzyszenia). Podczas stosowania procedury naboru pracowników bezwzględnie stosowana będzie polityka równości płci.

Szczegółowy opis procedury naboru pracowników stanowi załącznik nr 5 do wniosku o wybór LGD Sandry Brdy do realizacji LSR.

Opis stanowisk precyzujący podział stanowisk i odpowiedzialności.

Skuteczną działalność Stowarzyszenia Sandry Brdy zapewnia biuro utworzone w lutym 2007 roku w ramach realizacji projektu „Sandry Brdy – w stronę ekorozwoju) (II Schemat pilotażowego Programu Leader+). Zadania wykonywane przez Biuro wynikają ze statutu, uchwał Walnego Zebrania Członków i uchwał Zarządu. Biuro prowadzi bieżące sprawy

Stowarzyszenia oraz zapewnia pełną obsługę Stowarzyszenia i Zarządu w zakresie spraw organizacyjnych, finansowych i administracyjnych.

W latach 2007-2008 koszty utworzenia i funkcjonowania biura były w większości finansowane ze środków II Schematu Pilotażowego Programu Leader+. W trakcie realizacji tego programu personel biura składał się z 2 osób wykonujących swoje czynności w ramach realizacji projektu „Sandry Brdy - w stronę ekorozwoju”. Obecnie personel biura tworzy 1 osoba oraz księgowa zatrudniona na podstawie umowy - zlecenia.

Po wybraniu Stowarzyszenia Sandry Brdy do realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju Zarząd podejmie niezwłocznie działania związane z naborem pracowników do pracy w biurze. Docelowo personel biura będzie się składał z 2 pełnoetatowych pracowników, zajmujących następujące stanowiska: kierownik biura, pracownik biurowy (kancelaryjny).

Ponadto planuje się stworzenie stanowiska ds. księgowości - na podstawie umowy- zlecenie.

Dodatkowo 2 członków Zarządu będzie otrzymywać gratyfikację pieniężną za pracę wykonywaną na rzecz realizacji strategii przyjętej przez LGD Sandry Brdy.

W miarę potrzeb część zadań związanych z funkcjonowaniem Stowarzyszenia będzie zlecana profesjonalnym wykonawcom zewnętrznym w oparciu o długo - i krótkoterminowe umowy. Dotyczy to w szczególności obsługi prawnej, promocji, monitoringu, badań opinii publicznej, zamówień publicznych oraz specjalistycznych szkoleń i doradztwa.

Szczegółowy opis stanowisk precyzujący podział obowiązków i zakres odpowiedzialności na poszczególnych stanowiskach stanowi załącznik nr 6 do wniosku o wybór LGD Sandry Brdy do realizacji LSR.

Opis warunków technicznych i lokalowych biura LGD.

Biuro Stowarzyszenia znajduje się w wynajętym pomieszczeniu, które zapewnia niezbędne warunki lokalowe dla działalności związanej z realizacją zadań Stowarzyszenia, w tym przyjmowanie interesantów, archiwizowanie dokumentów oraz organizowanie zebrań, spotkań i szkoleń. Znajduje się ono w budynku Wszechnicy Chojnickiej – odrestaurowanym budynku starego szpitala, w którym część pomieszczeń przeznaczona jest na biura dla organizacji pozarządowych. W budynku tym znajduje się powszechnie dostępna dla organizacji sala konferencyjna mieszcząca około 70 osób. Budynek jest w pełni przystosowany dla osób niepełnosprawnych, posiada także windę. Interesanci wszelkie informacje mogą uzyskać w znajdującej się na parterze recepcji.

Biuro Stowarzyszenia funkcjonuje od poniedziałku do piątku w godzinach od 07.30 do 15.30. Powierzchnia biura wynosi ok. 40m², składa się z jednego dużego pomieszczenia, z którego wydzielony został (ściana działowa) sekretariat oraz pomieszczenie biurowe, którego powierzchnia umożliwi organizowanie posiedzeń Zarządu i innych spotkań. Na wyposażeniu biura znajdują się meble biurowe: biurko, trzy szafy zamykane na klucz, stół konferencyjny,

krzesła oraz pozostałe drobne elementy. Meble są wystarczające aby pomieścić i odpowiednio zabezpieczyć dokumentację.

Szczegółowy opis warunków technicznych i lokalowych biura Stowarzyszenia stanowi załącznik nr 7 do wniosku o wybór LGD Sandry Brdy do realizacji LSR.

I – 6 Kwalifikacje i doświadczenie osób wchodzących w skład organu decyzyjnego.

Członkowie organu decyzyjnego w pełni spełniają stawiane przed nimi wymagania. Wśród członków Rady znajdują się przedstawiciele wszystkich gmin objętych wdrażaniem LSR. W Radzie jest 7 przedstawicieli podmiotów sektora publicznego, którzy w składzie Rady stanowią 33%. Sektor społeczny jest w Radzie reprezentowany przez 9 członków, którzy stanowią 43% składu Rady. Przedstawiciele sektora gospodarczego są w Radzie reprezentowani przez 5 członków, którzy stanowią 24% składu Rady. Łącznie sektor społeczny i gospodarczy jest reprezentowany przez 67% członków Rady. Wszyscy członkowie rady posiadają udokumentowaną wiedzę z zakresu programu Leader. 17 członków Rady od przynajmniej 3 lat jest zameldowanych na pobyt stały na obszarze objętym LSR. Siedmiu członków Rady posiada doświadczenie z zakresu realizacji operacji lub projektów z zakresu rozwoju obszarów wiejskich współfinansowanych ze środków pochodzących z budżetu Unii Europejskiej. Dwoje członków rady posługuje się językami urzędowymi Unii Europejskiej stopniu umożliwiającym swobodne porozumiewanie się w mowie i piśmie.

Szczegółowy opis kwalifikacji i doświadczenia osób wchodzących w skład Rady oraz potwierdzające dokumenty stanowią załącznik nr 11 do wniosku o wybór LGD Sandry Brdy do realizacji LSR.

I – 7 Doświadczenie LGD i członków LGD albo jej partnerów w realizacji operacji.

Doświadczenie w realizacji operacji Stowarzyszenia LGD Sandry Brdy opiera się w głównej mierze na działalności Fundacji LGD Sandry Brdy. Stowarzyszenie LGD Sandry Brdy, będące niejako kontynuacją Fundacji opiera się na tym samym zasobie osobowym. Członkowie Stowarzyszenia (i Fundacji zarazem) odpowiedzialni byli za realizację I i II Schematu w ramach Pilotażowego Programu Leader+, oba projekty zostały prawidłowo wykonane i rozliczone. Ponadto Fundacja może się poszczycić zrealizowanymi z sukcesem projektami współfinansowanymi ze środków Funduszu Współpracy, Powiatu Chojnickiego, Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Gdańsku. Wniosek aplikacyjny złożony w ramach Funduszy Norweskich otrzymał wysoką lokatę na liście

rankingowej. Lokalna Grupa Działania Sandry Brdy rozpoczęła działania mające na celu powołanie Światowego Rezerwatu Biosfery „Bory Tucholskie” (Program UNESCO Man and Biosphere), wszystkie fakty wskazują że uda się to w pierwszej połowie 2009 roku. Wszystkie gminy oraz prawie wszystkie podmioty publiczne będące członkami LGD mają doświadczenie w realizacji projektów współfinansowanych z budżetu Unii Europejskiej, Samorządu Województwa Pomorskiego oraz innych programów. Wszystkie te projekty miały wpływ na rozwój obszarów wiejskich.

Stowarzyszenia będące Członkami LGD zrealizowały szereg projektów współfinansowanych ze źródeł zewnętrznych w ramach dostępnych dla nich programów. Także przedsiębiorcy będący Członkami LGD realizowali projekty współfinansowane z budżetu Unii Europejskiej.

Ww. fakty świadczą o pełnym przygotowaniu LGD Sandry Brdy do stawianych jej zadań związanych z wdrażaniem Osi IV Leader.

Szczegółowy opis kwalifikacji i doświadczenia Członków LGD stanowią załącznik do wniosku o wybór LGD do realizacji LSR.

ROZDZIAŁ II

OPIS OBSZARU OBJĘTEGO LSR WRAZ Z UZASADNIENIEM JEGO WEWNĘTRZNEJ SPÓJNOŚCI.

2 – 1 Wykaz gmin wchodzących w skład LGD albo będących jej partnerami.

W skład LGD wchodzi wszystkie gminy objęte wdrażaniem LSR:

Nazwa	Typ gminy	Identyfikator	Liczba mieszkańców zameldowanych na pobyt stały w dniu 31 grudnia 2006	
			gminy	w tym miasto
Brusy	Miejsko-wiejska		13 315	4 662
Chojnice	Wiejska	220 203 2	16 383	-
Czersk	Miejsko-wiejska	220 204 3	20 675	9 526
Konarzyny	Wiejska	220 205 2	2 213	-
Lipnica	Wiejska	220 105 2	4 932	
RAZEM			57 518	14 188

Źródło: GUS – Bank Danych Regionalnych

Nazwy gmin i ich identyfikatory podane zgodnie z przepisami art. 47 ustawy z dnia 29 czerwca 1995 r. o statystyce publicznej (Dz. U. nr 88, poz. 439 z późn. zm.)

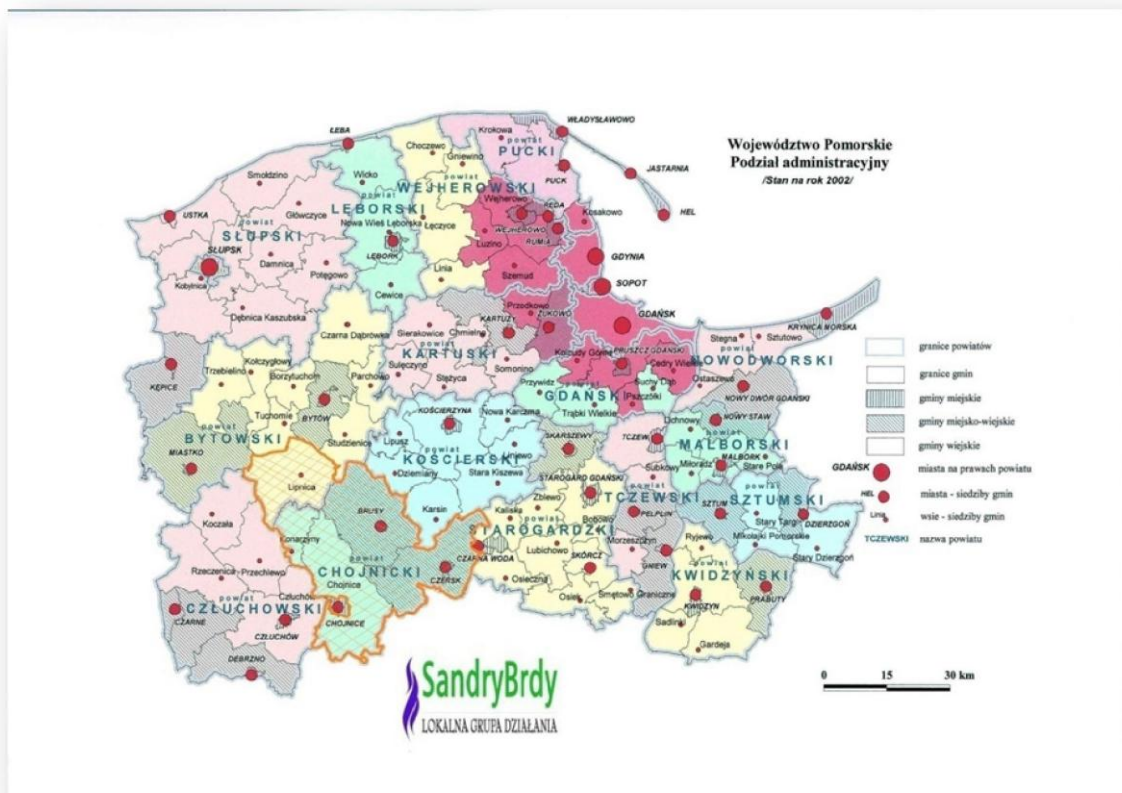
2 – 2 Uwarunkowania przestrzenne, geograficzne, przyrodnicze i kulturowe.

Uwarunkowania przestrzenne.

Obszar objęty strategią leży w południowo-zachodniej części Województwa Pomorskiego. Jego kształt i usytuowanie pokazują zamieszczone poniżej mapy.

Mapa 1. Lokalizacja LGD na mapie Polski.

[opracowanie własne, źródło: Wikipedia.pl]

Mapa 2. Lokalizacja LGD na mapie Województwa Pomorskiego.

[opracowanie własne na podstawie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Pomorskiego]

Łączna powierzchnia obszaru wynosi 1652 km². Największą powierzchnię ma gmina Chojnice (458 km²), a najmniejszą gmina Konarzyny – tylko 105 km². Gminy Brusy, Czersk i Lipnica mają odpowiednio 400 km², 380 km² i 309 km²

Cztery gminy: Chojnice, Brusy, Czersk i Konarzyny należą do powiatu chojnickiego, natomiast gmina Lipnica – do powiatu bytowskiego. Od południa obszar graniczy z województwem kujawsko-pomorskim. Środek obszaru jest oddalony o około 100 km od Gdańska i od Bydgoszczy. Odległość ta jest równoznaczna z oddaleniem obszaru od portu morskiego (Gdańsk, Gdynia) oraz lotnisk (Bydgoszcz, Gdańsk). Odległość od Warszawy wynosi około 370 km.

Obszar leży na ważnym szlaku tranzytowym prowadzącym z Berlina przez Kostrzyn nad Odrą, Gorzów, Chojnice, Elbląg do obwodu kaliningradzkiego (droga nr 22 tzw. „berlinka”). Przed Tczewem szlak ten krzyżuje się z autostradą A1, która prowadzi do Gdańska. Wspomniana droga, wraz z istniejącą na obszarze LGD siecią dróg krajowych, wojewódzkich, powiatowych i gminnych zapewnia dobrą dostępność komunikacyjną.

Pięć gmin tworzących obszar LSR jest podzielonych na 94 sołectwa, które łącznie obejmują 306 miejscowości, w tym 2 miasta (Czersk i Brusy). Sieć osadnicza jest zatem dość rozproszona, średnio na jedno sołectwo przypadają ponad 3 miejscowości, a w gminie Czersk ten wskaźnik wynosi ponad 5.

Dominującym ośrodkiem miejskim obszaru jest miasto Chojnice, jednak ze względu na liczbę mieszkańców nie wchodzi ono w obszar objęty strategią.

Uwarunkowania geograficzne.

Obszar objęty strategią leży we wschodniej części makroregionu Pojezierza Południowo-pomorskiego, na styku trzech mezoregionów:

- ☛ Borów Tucholskich, w obrębie których leży wschodnia część obszaru,
- ☛ Równiny Charzykowskiej, obejmującej środkową i północną część obszaru,
- ☛ Pojezierza Krajeńskiego, na którym leży południowo-wschodni kraniec obszaru.

Rzeźba tereny została ukształtowana w okresie zlodowacenia i ma stosunkowo prostą budowę geologiczną złożoną z utworów czwartorzędowych, głównie plejstocenijskich i holocenijskich o miąższości powyżej 100 m. Na większości obszaru rzędne terenu wahają się od 120 m n.p.m. do 150 m n.p.m. ale są tu również wzgórza przekraczające 200 m (np. Wzgórze Wolności na południowym końcu jeziora Charzykowskiego sięgające 206 m n.p.m.).

Bory Tucholskie i Równina Charzykowska to obszary równiny sandrowej rozcięte dolinami Brdy i jej dopływów. Sandr budują piaski o różnej granulacji z domieszką żwiru. Jego powierzchnia jest urozmaicona i zróżnicowana, a szczególnymi akcentami tej rzeźby są rynny

polodowcowe, wały wydymowe, pagórki morenowe, zagłębienia bezodpływowe, a także stoki i klify występujące na zboczach wzniesień. Rynny są formami podłużnymi, głęboko wciętymi w sandr, mają na ogół strome zbocza, do 30o nachylenia i wypełnione są jeziorami. Biegają one przeważnie w kierunku północno-południowym i tworzą wąskie doliny, głęboko wcięte w sandr, którymi płyną większe lub mniejsze cieki wodne lub wypełniają je jeziora przepływowe. Do najciekawszych form erozyjnych należy dolina Brdy, która wcina się w sandr na głębokość 5-10 m, tworząc strome zbocza.

Na całym obszarze objętym strategią występują podobne warunki glebowe, Na podłożach piaszczystych przeważają gleby rdzawe oraz gleby typu bielcowego. Są to słabo urodzajne gleby, z małą zawartością próchnicy, wrażliwe na erozję wietrzną i wodną powierzchniową. W większości stanowią one grunty klasy bonitacyjnej V i VI. Na wysoczyznach morenowych, gdzie podłożem macierzystym są różnego rodzaju gliny i piaski gliniaste, występują gleby brunatne i płowe, charakteryzujące się znacznie większą żyznością. Tworzą one grunty orne klas III i IV. Lokalnie w obniżeniach terenu, w dolinach cieków wodnych a także w pobliżu mniejszych i większych oczek wodnych i jezior zalegają gleby pochodzenia organicznego należące do najwyższych klas bonitacyjnych. Większość gleb odznacza się wysoką kwasowością i wymaga wapnowania.

Obszar objęty strategią posiada specyficzny klimat, określany jako chłodny, na co wpływa jego położenie na wysokości 120 do 180 m n.p.m., duża powierzchnia lasów i znacząca ilość jezior. Charakterystyczna na tym obszarze jest długa jesień, dłuższa od wiosny o ok. 10-14 dni, przy stosunkowo krótkim okresie wegetacyjnym trwającym ok. 205 - 210 dni. Roczne temperatury wynoszą 6,5 - 7,0 °C. Lato jest raczej chłodne i krótkie, trwa bowiem średnio 60 - 80 dni, natomiast zima jest stosunkowo długa i trwa 90-100 dni. Dni z temperaturą minimalną niższą od 0 °C (tzw. dni chłodnych) jest tu około 125, dni mroźnych (temp. maksymalna poniżej 0 °C) jest około 40-44, dni bardzo mroźnych (temp. maksymalna niższa lub równa – 10 °C) jest ok. 2 w roku. Dni gorących (temp. maksymalna równa lub większa od 25°C) jest tu średnio 22 w roku. Opady roczne wzrastają od ok. 525 mm w rejonie południowo-wschodnim do 600-650 mm w części północno-zachodniej. Maksimum opadów występuje w miesiącach letnich (VII - VIII), i zimowych (XII - I) minimum natomiast występuje wiosną (III - IV) i jesienią. W okresie wegetacyjnym (IV - IX) średni opad wynosi ok. 320 - 380 mm. Zdecydowaną przewagę mają wiatry południowo-zachodnie, zachodnie i północno-zachodnie. Ze względu na panujące na obszarze LGD warunki klimatyczne tutejszy bioklimat można określić jako „dosyć silnie pobudzający”. Lasy, które pokrywają dużą część obszaru łagodzą amplitudy temperatur, zmniejszają prędkość wiatru i wzbogacają powietrze w substancje lotne, korzystne dla zdrowia człowieka. Takie cechy klimatu odczuwalnego preferują obszar objęty strategią do rozwijania aktywnych form turystyki, co jest również zgodne z walorami jego środowiska i krajobrazu. Główną sieć hydrograficzną obszaru tworzy rzeka Brda i jej z liczne dopływy: Zbrzyca, Niechwaszcz, Kłonecznica, Parzenica, Chocina, Młosina, Kulawa i Orla Struga, Struga Jarcewska, Struga Czerwona oraz Struga Siedmiu Jezior. Przez teren gminy

Czersk przepływa Wda i jej dopływ Niechwaszcz, a przez teren gminy Lipnica rzeka Prądzona oraz Kłonecznica, Osusznica i Kanał Zapceń. Wody większości rzek mieszczą się w II i III klasie.

Bogactwem obszaru są liczne jeziora. Najbardziej powszechnym typem jezior są jeziora rynnowe, które występują w postaci ciągów jeziornych poprzedzielanych płycznami. Mają one długi i wąski kształt, strome brzegi i urozmaiconą rzeźbę dna. Dość częste są także jeziora typu morenowego i wytopiskowego. Łącznie na obszarze LGD znajduje się 79 jezior o powierzchni ponad 10 ha, w tym 17 jezior zajmujących powierzchnię ponad 100 ha. Większość jezior zawiera wody w II i III klasie czystości, ale są tu również jeziora posiadające I klasę wód.

Największe jeziora obszaru wymienione są w tabeli.

Nazwa jeziora	Powierzchnia w ha	Klasa wód
Charzykowskie	1368,8	II i III klasa czystości
Karsińskie	678,9	II klasa czystości
Kruszyńskie	461,3	II klasa czystości
Somińskie	433,1	II klasa czystości
Ostrowite	280,7	I klasa czystości
Dybrzk	216,5	II klasa czystości
Gwiazdy Duże	210,4	Brak danych
Trzemeszno	184,2	III klasa czystości
Łąkie/Wiejskie	156,4	Brak danych
Kielskie	139,59	Brak danych
Spierewnik	138,9	III klasa czystości
Skąpe	132,2	II klasa czystości
Łackie	126,7	II klasa czystości
Kiedrowickie	104,8	Brak danych
Borzyszkowy	104,0	Brak danych
Kamieniczno	102,6	Brak danych
Widoczno	101,2	II klasa czystości
Płęsno	94,8	II klasa czystości

Głucho Duże	86,5	II klasa czystości
-------------	------	--------------------

Na obszarze LGD znajdują się ponadto sztuczne stawy hodowlane, a także zbiornik retencyjny w Myłofe o powierzchni 120 ha, wybudowany w latach 1846 - 48, z zaporą o wysokości spiętrzenia 10 m, związany z systemem rowów nawadniających tzw. Łąki Czerskie.

Na obszarze LGD występują następujące rodzaje zbiorników wód podziemnych:

- ☛ zbiorniki dolinne obejmujące poziomy wodonośne występujące w dolinach rzek, rynnach jeziornych i zagłębieniach powypotiskowych. Średnia miąższość warstwy wodonośnej waha się tutaj od 10 do 20 m. Wydajność tego poziomego wodonośnego wynosi od kilku do 10 m³/h, lokalnie do 15 m³/h. Wody te są często zanieczyszczone organicznie, zawartość chlorków na ogół jest na granicy norm dla wody pitnej. Z uwagi na częsty brak warstw nieprzepuszczalnych w stropie mogą one być miejscami zanieczyszczone bakteriologicznie. Te warstwy wodonośne stanowią źródło zaopatrzenia w wodę pitną w studniach gospodarczych.
- ☛ zbiorniki sandrowe związane z rozległym polem sandrowym Brdy. Miąższość waha się w granicach 5-10 m, lokalnie 15 m. Zasoby niewielkie, wykorzystywane przez indywidualnych użytkowników, Wydajność od 1 do 2 m³/h, lokalnie 9 m³/h. Na ogół wody te cechuje nadmierna ilość jonów żelaza.
- ☛ zbiorniki morenowe występują w obrębie utworów morenowych na zmiennych głębokościach i o zmiennych zasobach. Głębokość zalegania 20 - 80 m. Wydajność złóż wodonośnych ponad 20 m³/h, lokalnie nawet 80 m³/h. Wody te są dobrej jakości, a wydajność złóż powoduje możliwość ich wykorzystania przy ujęciach dla wodociągów wiejskich.

Południowa część obszaru obejmuje fragment Głównego Zbiornika Wód Podziemnych nr 128 - Ogorzeliny. Jest to zbiornik między morenowy, czwartorzędowy o charakterze porowym, o szacunkowych zasobach dyspozycyjnych 20 tys. m³/dobę. Podobny do niego zbiornik wód podziemnych znajduje się we wschodniej części obszaru. Jest to Główny Zbiornik Wód Podziemnych nr 121 - Czersk, o szacunkowych zasobach dyspozycyjnych 50 tys. m³/dobę.

Uwarunkowana przyrodnicze.

Teren objęty strategią posiada bogatą i dość zróżnicowaną roślinność: tereny leśne, obszary zadrzewione, zakrzewione łąki i pastwiska oraz ugory i odłogi, które bardzo często zarastają samosiejkami. Tereny leśne zajmują znaczną powierzchnię - 53 %, znamieną dla terenu jest monokultura sosny. Zgodnie z przynależnością przyrodniczo-leśną, lasy te w większości należą do dzielnicy Borów Tucholskich oraz w nieznaczej części do Doliny Słupi. Bory Tucholskie są jednym z największych kompleksów leśnych w skali Europy, wyróżniają się także

dużą bioróżnorodnością. Pomimo wielowiekowej i wielokierunkowej gospodarki człowieka jako środowisko przyrodnicze zachowały fragmenty biocenoz i ekosystemów o charakterze zbliżonym do naturalnego. Sieć hydrograficzna w powiązaniu z urozmaiconą rzeźbą terenu i specyficznymi warunkami klimatycznymi, duża lesistość i niski stopień zaludnienia przyczyniły się do zachowania w Borach Tucholskich rzadkich gatunków roślin. Wiele z nich zostało opisanych w „Polskiej Czerwonej Księdze Roślin”, a są to między innymi lobelia jeziorna, poryblin jeziorny, sasanka wiosenna oraz liczne gatunki porostów. Spośród przedstawicieli fauny najcenniejszymi gatunkami zwierząt, charakterystycznymi dla obszaru LGD są orzeł bielik, puchacz, rybołów, kania czarna i ruda, bocian czarny, żuraw, gągoł, zimorodek, bóbr i wydra.

Dużą część powierzchni lasów stanowią bardzo ubogie siedliska leśne – bór suchy. Są to głównie drzewostany sosnowe pochodzące z nasadzeń, przeważnie w średnich klasach wieku, z domieszką brzozy, dębu i buka. Lasy te pełnią szczególnie ważne funkcje środowiskowe chroniąc piaszczyste gleby przed erozją oraz poziom wodonośny przed zanieczyszczeniem ze względu na znaczną przepuszczalność gruntów.

Drugim dominującym typem siedliskowy, jest bór świeży i bór mieszany świeży, który tworzą drzewostany sosnowe z domieszką liściastych. Występują one zwykle w otoczeniu akwenów bądź występują wyspowo wewnątrz borów suchych, które stanowią zalesienia najłagodniejszych gruntów. Pozostałe typy siedliskowe, a więc bór wilgotny, bór bagienny, bór mieszany wilgotny i ols jesionowy zajmują niewielki odsetek powierzchni leśnych.

Dowodem wysokich walorów przyrodniczych i krajobrazowych obszaru jest mnogość obiektów i obszarów cennych z przyrodniczego punktu widzenia, podlegających różnym formom ochrony. Obejmują one najbardziej wartościowe fragmenty środowiska przyrodniczego, wykazujące dużą bioróżnorodność zasobów. **Obszary prawnie chronione stanowią ponad 50% terenu objętego Lokalną Strategią Rozwoju.** Należą do nich:

- ☛ **Park Narodowy „Bory Tucholskie”**, który istnieje od 1 lipca 1996 r. i zajmuje powierzchnię 4798,23 ha. Leży on w granicach administracyjnych gminy Chojnice i stanowi centralną część Zaborskiego Parku Krajobrazowego. Park obejmuje najbardziej cenne przyrodniczo fragmenty Borów Tucholskich. Swoje walory krajobrazowe zawdzięcza bogatej sieci hydrograficznej obejmującej 21 jezior. Część z nich stanowią bezodpływowe jeziora lobeliowe z krystalicznie czystą wodą i charakterystyczną roślinnością. Na terenie Parku zachowały się reliktywne gatunki glacialne na przykład zimoziół północny i trzciniak prosty.
- ☛ **Zaborski Park Krajobrazowy** - został utworzony na mocy uchwały w roku 1990. Zajmuje on powierzchnię 34026 ha. Nadrzędnym celem jego utworzenia jest ochrona obszaru stanowiącego najlepiej zachowany pod względem przyrodniczym i krajobrazowym fragment Borów Tucholskich, oraz pielęgnowanie lokalnych tradycji,

obyczajów, folkloru, rzemiosła artystycznego i użytkowego.

- ☛ **Chojnicko-Tucholski Obszar Chronionego Krajobrazu „Fragment Borów Tucholskich”** ustanowiony w celu ochrony i zachowania dla turystyki unikalnych krajobrazów. Zajmuje on powierzchnię 8 061 ha.
- ☛ **Obszar Chronionego Krajobrazu „Dolina Słupi”**, który obejmuje północną część gminy Lipnica z jeziorami: Kamieniczno, Gliszczonek oraz Borzyszkowy.
- ☛ **Tucholski Park Krajobrazowy** leżący w południowej części obszaru o powierzchni 11 300 ha.
- ☛ **Rezerваты przyrody (razem 182,8 ha):**
  - florystyczne: „Jezioro Nawionek”, „Bór Chrobotkowy”, „Piecki”;
  - torfowiskowe „Bagno Stawek”;
  - faunistyczne: „Jezioro Laska”, „Jezioro Piaszno Duże”, „Jezioro Trzebielsk”;
  - **„Jezioro Mętne”** (53,28 ha) ok. 3,5 km na północ od Rytla, obejmuje Jezioro Mętne z niewielkim terenem wokół - ochrona torfowiska i roślinności torfowiskowej, a także najobfitsze stanowisko brzozy niskiej na Pomorzu (zabytek tundry polodowcowej), występującej na trzęsawiskowym torfowisku przejściowym;
  - **„Ustronie”** (9,64 ha) ok. 5 km na południe od Czerska, teren fragmentu pierwotnego lasu mieszanego - ochrona drzewostanu brekinii, a także sosny, dębu, buka i grabu;
  - **„Cisy nad Czerską Strugą”** (17,2 ha) ok. 4 km na południe od centrum Czerska w pobliżu drogi nr 237 prowadzącej do Tucholi, teren lasu - ochrona stanowiska cisa - ok. 3200 sztuk z samosiewu i ok. 100 z nasadzeń;
  - **„Kręgi Kamienne”** (16,91 ha) ok. 1,5 km na północny zachód od wsi Odry - rezerwat archeologiczno-przyrodniczy, o znaczeniu europejskim. Pod względem przyrodniczym ochronie podlega zespół złożony z około 50 gatunków ciekawych i rzadkich mchów i porostów, zbliżonych swym charakterem do formy pierwotnych moren;
  - **„Jezioro Małe Łowne”** (37,83 ha) leżące w granicach Zaborskiego Parku Krajobrazowego.
  -
- ☛ **Obszar Specjalnej Ochrony Ptaków Natura 2000 Wielki Sandr Brdy**. Na obszarze LGD położony jest w Obszar Specjalnej Ochrony Ptaków Natura 2000 - symbol PLB 220001 - Wielki Sandr Brdy. Leży on w północnej i północno - środkowej części gminy Brusy. Obejmuje typowy obszar młodoglacjalny, zajmujący w większości jałowe piaski, z silnie rozwiniętą siecią wodną i licznymi jeziorami. Urozmaiconą rzeźbę terenu tworzą wysoczyzny i rozległe wzgórza, liczne pagórki oraz doliny i rynny. Największe

powierzchnie ostoi zajmują lasy (ok. 70% obszaru), głównie bory świeże, bagienne i suche. Występują tu również grądy, lasy bukowo-dębowe, łęgi i olsy, torfowiska, a grunty orne, łąki i pastwiska pokrywają ok. 15% całkowitej powierzchni terenu ostoi. Ostoje odwadnia rzeka Brda wraz ze swymi licznymi dopływami. Ostoja ptasia posiada rangę europejską (IBA Poland 011 - SPA), a gniazduje tu 107 gatunków ptaków.

- ☛ **Pomniki przyrody** - na obszarze LGD znajduje się ich ponad 200, z których wiele jest wpisanych do rejestru. Pomnikami przyrody w znaczącej większości są okazałe drzewa lub skupiska drzew, ale również źródlika, głązy narzutowe oraz stanowiska charakterystycznych gatunków roślin (porosty, skrzyp olbrzymi).
- ☛ **Parki wiejskie** – 5.
- ☛ **Użytki ekologiczne** -są to zasługujące na ochronę pozostałości ekosystemów mających znaczenie dla zachowania unikatowych typów środowiska i ich zasobów genowych. Należą do nich: oczka wodne, bagna, jeziora lobeliowe, zakrzaczone pastwiska śródleśne i nieużytkowane łąki. Na obszarze objętym strategią jest około 190 użytków ekologicznych.

Od kilku lat planowane jest utworzenie **Rezerwatu Biosfery „Bory Tucholskie”** na obszarze borów tucholskich. Przygotowany wniosek o jego utworzenie ma wielkie szanse być zatwierdzony z uwagi na spełnienie wymagań stawianych przez **UNESCO** w ramach programu **„Man and Biosfere”** dla tego typu obiektów. Rezerwat będzie obejmował duży fragment województwa kujawsko-pomorskiego i pomorskiego, w tym 34 gminy skupione w 7 powiatach. Obejmie on większość obszaru LGD. [Aktualizacja: Rezerwat został utworzony decyzją obradującej w dniach 31.05.2010 – 04.06.2010 Międzynarodowej Rady Koordynacyjnej programu Człowiek i Biosfera.]

Uwarunkowania historyczne.

Na terenie objętym strategią pierwsze ślady osadnictwa pochodzą z okresu mezolitu. Przeprowadzone badania wykopaliskowe dowodzą istnienia tu skupisk ludzkich w epoce brązu i żelaza. Obszar był pod wpływem kaszubskiej kultury łużyckiej, której swoistą następczynią stała się kultura pomorska. W dziejach obszaru widoczne są także ślady bytności Gotów. Charakterystyczne dla ich kultury kurhany i kręgi kamienne zachowały się na terenie obecnej gminy Konarzyny. Około VII - VIII w. na obszarze pojawiają się pierwsi osadnicy słowiańscy.

W okresie początków państwowości polskiej obszar jako część Pomorza Gdańskiego był pod panowaniem książąt pomorskich. Po zagarnięciu Pomorza Gdańskiego przez Krzyżaków w 1309 roku obszar zostaje włączony do komturstwa tucholskiego. We wrześniu 1454 rozegrała się tu pierwsza bitwa wojny polsko – krzyżackiej, w której wojska polsko – pruskie

poniosły klęskę. Jednak 13 lat później zdobycie Chojnic przez wojska polskie otworzyło drogę do zawarcia II Pokoju Toruńskiego i zakończenia panowania krzyżackiego na tym terenie. W czasie najazdów szwedzkich w latach 1655-1660 Chojnice i inne miejscowości były wielokrotnie plądrowane przez wroga i palone. Podobnie w wieku XVIII nieszczęścia związane z wojną północną a następnie z wojną siedmioletnią i epidemia cholery przyczyniły się do zubożenia i wyludnienia obszaru.

W roku 1772 po I rozbiore Polski obszar wraz z całym Prusami Królewskimi został zagarnięty przez Prusy, którzy utworzyli powiat chojnicki i administrowali nim aż do powstania II Rzeczypospolitej. Duży wpływ na rozwój obszaru miała droga wiodąca z Berlina do Królewca. Pod koniec XIX wieku po wybudowaniu odcinka Kolei Wschodniej łączącej dwie pruskie stolice nastąpił szybki rozwój przemysłu. Dziewiętnaste stulecie to również okres rozbudzania świadomości narodowej i intensywnych działań lokalnych patriotów, przeciwdziałających germanizacji. Pomimo 150-letniego okresu zaboru i prób germanizacji tutejsza ludność – Kaszubi – zachowała język i polskie narodowe tradycje.

Po I Wojnie Światowej na mocy Traktatu Wersalskiego powiat chojnicki znalazł się w granicach II Rzeczypospolitej. Zachodnia część obecnego obszaru LGD znalazła się na rubieżach Polski, tuż obok granicy z Niemcami. Faktem historycznym godnym uwagi jest walka Kaszubów o przebieg granicy i przyłączenie do odradzającej się Polski. To właśnie w okolicach Borowego Młyna, nad jeziorem Gwiazda Duża, ludność miejscowa spowodowała przesunięcie granicy na zachód. Istotnym wydarzeniem dla rozwoju tego regionu były pierwsze regaty jachtowe, które odbyły się 25 lipca 1920 roku na jeziorze Charzykowskim (Łukomie) w Charzykowach. Stały się one inspiracją do powołania dwa lata później Klubu Żeglarskiego Chojnice - pierwszego zarejestrowanego klubu żeglarskiego w Polsce. Wraz z wybuchem II wojny światowej rozpoczął się kolejny dramatyczny okres dla ludności obszaru. We wrześniu 1939 roku pod Krojantami miała miejsce pierwsza polska szarża kawaleryjska. W latach okupacji mieszkający tu Polacy nie poddawali się biernie terrorowi hitlerowskiemu - powstawały grupy partyzanckie, agendy ogólnokrajowych organizacji ruchu oporu. Okupacja zakończyła się w lutym 1945 roku po wyparciu wojsk hitlerowskich przez jednostki II Frontu Białoruskiego.

Gminy objęte wdrażaniem LSR, poza gminą Lipnica wchodzi, w skład powiatu chojnickiego (są to jedyne gminy powiatu), jednakże wszelkie fakty historyczne świadczą o silnym związku Lipnicy z terenem powiatu chojnickiego.

Uwarunkowania kulturowe.

Obszar objęty strategią od wieków zamieszkuje ludność Kaszubska. Także obecnie, mimo migracji ludności spowodowanych II wojną światową, dominują oni wśród mieszkańców obszaru. Wschodnią i środkową część zamieszkuje odłam Kaszubów zwany Zaborakami lub Krëbanami. W części zachodniej przeważają Borowiacy (Boroce) z grupy kaszubskiej

i borowicko-tucholskiej, a w części północnej – Gochy. Każda z tych grup wytworzyła bogatą kulturę podtrzymywaną w dalszym ciągu poprzez mowę, literaturę, rękodzieło artystyczne oraz działalność zespołów folklorystycznych.

Spośród innych grup etnicznych Kaszubi wyróżniają się poczuciem tożsamości narodowej i kultywowaniem tradycji kulturowych. Liczne tego przejawy znajdujemy na obszarze LGD. Jest nim na przykład istniejące w Brusach pierwsze w Polsce Kaszubskie Liceum Ogólnokształcące, działalność tamtejszego Młodzieżowego Domu Kultury i słynnego nie tylko w regionie, Kaszubskiego Zespołu Folklorystycznego Krëbane, który jest organizatorem Międzynarodowego Festiwalu Folkloru „Dni Kultury Kaszubskiej”. W celu zabezpieczenia przed zniszczeniem i zapomnieniem ostatnich pamiątek i zbiorów kultury materialnej Ziemi Zaborskiej w Brusach Jagliach w 2004 zakończono budowę i wykończenie chaty kaszubskiej, a w maju 2005 roku otwarto uroczyste Chatę Kaszubską – miejsce spotkań, szkoleń, edukacji ekologicznej. W rodzinnej miejscowości Anny Łajming (pisarki, której utwory poświęcone były jej małej Ojczyźnie - Kaszubom) Przymuszewie znajduje się Izba Pamięci Anny Łajming.

W Swornegaciach nad jeziorem Charzykowskim powstał w 2005 rok Kaszubski Dom Rękodzieła Ludowego zaprojektowany przez lokalnego artystę i architekta Jana Sabiniarza. Miejsce to stanowi swoiste centrum dorobku kulturowego wsi kaszubskiej, które skupia miłośników tradycji ludowych z całej Polski. Planowane w nim są wakacyjne kursy języka kaszubskiego oraz kuchni kaszubskiej. Kaszubski Dom Rękodzieła Ludowego oferuje również pamiątkowe wyroby rękodzielnicze lokalnych twórców.

Dużym dorobkiem w zakresie kultywowania dziedzictwa kulturowego może pochwalić się Stowarzyszenie Na Rzecz Rozwoju Ziemi Konarzyńskiej „KONAR”. Dba on, aby regionalne rękodzieło artystyczne takie jak hafciarstwo, garncarstwo, wikliniarstwo, rzeźba czy rzeźbiarstwo nie wyginęło razem ze starszym pokoleniem. KONAR organizuje więc różnego rodzaju warsztaty rękodzielnicze w celu pobudzenia aktywności mieszkańców. Warsztaty te są nieodpłatne realizowane w ramach projektów, które wygrało Stowarzyszenie w konkursach realizowanych przez Fundację Wspomagania Wsi.

Cennym elementem dziedzictwa kulturowego są tradycyjne produkty wytwarzane na tym obszarze. Do najbardziej znanych należy haft kaszubski. Pięknie haftowane czepce są symbolem stroju i haftu kaszubskiego. Sztuka haftu, chociaż nie jest już tak powszechna jak dawniej, jest ciągle uprawiana przez mieszkanki obszaru LGD. Kultywowane są także inne kierunki rzemiosła ludowego jak plecionkarstwo i koszykarstwo, odlewy gipsowe, rzeźba, snycerstwo, malarstwo (w tym malowanie na szkłe), a nawet wyrób tradycyjnych narzędzi i ludowych instrumentów muzycznych. Do nietypowej formy rękodzielnictwa należy wyrób sznurów z pestek jabłek, wykonywanych przez jedną z mieszkańek obszaru. Posiada ona rekord w tej dziedzinie zapisany w Księdze Guinnessa. Kultura kaszubska to także gwara, stroje, muzyka, tańce i przyspiewki ludowe. Wszystkie te elementy są kultywowane przez liczne zespoły folklorystyczne, np. „Kaszebe” i „Krebane”. Przejawem żywotności dziedzictwa kulturowego są zachowane zwyczaje, obrzędy oraz imprezy, w których wykorzystuje się te

elementy miejscowej kultury. Najbardziej popularne z nich to Festyn Śliwkowy, Ścinanie Kani oraz Pieczenie Chleba. Cieszą się one dużą popularnością nie tylko wśród mieszkańców obszaru, ale także turystów.

Festyn Śliwkowy

Festyn ten nawiązuje do kaszubskiego Święta Plonów jako podziękowania za zebrane plony jak i prośbę o przyszły dobry dla zbiorów rok. Święto Plonów było zarazem dożynkami, targiem owoców i warzyw, spotkaniem towarzyskim. Organizacja Święta Plonów na terenach kaszubskich jest wcześniejsza niż obchody dożynek, zaczerpniętych z innych regionów Polski. Obecnie organizatorzy ratują przed zniknięciem tradycje tego święta rolników, promując jednocześnie wyroby ekologiczne i naturalne. Festyn Śliwkowy – Kaszubskie Święto Plonów w Leśnie rozpoczyna obchody uroczystości rolniczych w regionie. Chociaż nawiązuje do dożynek, to ma inny, bardziej regionalny charakter, nawiązujący do tradycji kultywowanej przez ludność osiadła na terenach południowych Kaszub. Jako jedna z niewielu imprez pokazuje nie tyle obrzędowy charakter podziękowań za zebrane plony, co prezentuje dumę rolników z zebranych przez siebie plonów.

Ścinanie Kani

Jednym z najbardziej niezwykłych i prastarych obrzędów na Kaszubach jest Ścinanie Kani. Zwyczaj ten najbardziej znany jest na północy, w okolicach Pucka. Na obszarze LGD tradycje tę kultywuje się w Czyczkowach, gdzie co roku odbywa tego typu wydarzenie. Kanię – ptaka drapieżnego, który wyglądem nieco przypomina sokoła - ścinano na św. Jana. Kania od zarania dziejów symbolizuje na Kaszubach wszelkie zło, choć nikt nie potrafi wyjaśnić dlaczego padło właśnie na tego, bardzo pięknego ptaka. Na ceremonię przybywali niegdyś wszyscy mieszkańcy. Wójt i Rada Starszych odczytywali wyrok obwiniając biedne ptaszysko za wszystko i skazywali kanię na śmierć przez ścięcie głowy. Kat czynił swoje, a następnie odbywał się uroczysty pochówek. W niektórych zakątkach Kaszub, gdy brakowało kani, lub nie udało się jej schwytać, ścinano inne ptaszyska, czasem wronę, a nawet kurę. Cała ta okrutna ceremonia miała być prawdopodobnie przestrogą dla ludzi, bo też odczytujący wyrok zazwyczaj nawiązywał w swej mowie do spraw wiejskich i czynił aluzje do grzeszników i złoczyńców, zapowiadając, że grozi im równie sroga kara, jak Bogu ducha winnej kani. Etnografom nie udało się do tej pory jednoznacznie wyjaśnić pochodzenia, ani znaczenia tego makabrycznego obrzędu.

Pieczenie Chleba

Jest to obrzęd, który od ośmiu lat w sierpniu organizowany jest przez Urząd Miejski w Brusach jako impreza turystyczna w miejscowości Widno. Każdy z przybywających gości ma okazję skosztować wypieków z tradycyjnego pieca chlebowego. Przy piecu corocznie czuwa Pani Agnieszka Wera z Widna. Widno to niewielka miejscowość położona nad malowniczą rzeką Zbrzyca. Wieś liczy zaledwie kilka domów, dwie leśniczówki oraz stary, bo sześćdziesięcioletni piec, który od początku swojego istnienia służy okolicznej ludności. Z

biegiem czasu piec przestał zaopatrywać mieszkańców Widna w chleb, a stał się atrakcją turystyczną. Organizatorzy oprócz konsumpcji zapewniają liczne konkursy i zabawy na świeżym powietrzu (m.in. wyścigi w workach, przecinanie drewna na czas, przeciąganie liny). Całość kończy się zabawa taneczną na świeżym powietrzu.

Materialnym elementem dziedzictwa kulturowego obszaru LGD są istniejące tu obiekty i tereny o wartości zabytkowej i historycznej. Na terenie tym kwitła od wieków sztuka budownictwa drewnianego, korzystająca z wielkich zasobów budulca. Zachowane historyczne budownictwo to głównie obiekty drewniane. Są to kościoły, młyny, kuźnie, budynki mieszkalne i gospodarcze, a także liczne kapliczki i przydrożne krzyże.

Do najcenniejszych obiektów zabytkowych zachowanych na obszarze LGD należą:

- ☛ Kościoły: w Ciechocinie (XVIII w.), Ogorzelinach (XVI w.), Sławęcinie (XVI w.), Konarzynach, Borzyszkowach i Brzeźnie Szlacheckim (wszystkie z początku XVIII w.), kościół w Leśnie. Kościoły drewniane, wykonane przez miejscowych cieśli, stanowią perłę architektury budownictwa ludowego na Kaszubach. Większości kościołów towarzyszą parafialne cmentarze, także objęte ochroną.
- ☛ Grodziska i stanowiska archeologiczne: Charzykowy (tzw. Góra Zamkowa, Wolność), Ostrowite, Rezerwat „Kręgi Kamienne” koło Odr, Nierostowo, Żychce, Konarzyny, Ciecholewy.
- ☛ Zespoły dworsko-parkowe: Zbeniny (XVII w.), Niezychowice (XVII w.), oraz wiele obiektów z XIX w. w większości otoczonych przez zabudowania gospodarcze i folwarczne. Niestety w wielu przypadkach stan kompleksów dworsko-parkowych jest zły z powodu braku remontów przez ostatnie 50 lat.
- ☛ Budynki przemysłowe, głównie z XIX w.: Chociński Młyn (młyn wodny), Krojanty (neogotycki budynek gospodarczy), Hamer Młyn (młyn i tartak), Osusznica (młyn).
- ☛ Akwedukt we wsi Fojutowo będący skrzyżowaniem dwóch cieków wodnych: Czerskiej Strugi i Wielkiego Kanału Brdy.
- ☛ Liczne budynki mieszkalne i gospodarskie z XIX i XX w.

2 - 3 Ocena społeczno - gospodarcza obszaru, w tym potencjału demograficznego i gospodarczego obszaru oraz poziomu aktywności społecznej.

Według danych GUS na obszarze objętym strategią w dniu 31.12.2006 roku było zameldowanych 57 518 osób. Liczba ludności miejskiej wynosiła 14 188 osób, co stanowi 24,67%, natomiast liczba ludności wiejskiej wynosiła 43 330 (75,33%). Gęstość zaludnienia na obszarze objętym strategią wynosi 35 osób na km². Jest to wielokrotnie mniej niż wynosi

średnia gęstość zaludnienia w Polsce (122 osoby/km²) i w województwie pomorskim (120 osób/km²). Jeśli jednak porównać tę wielkość ze średnią gęstością zaludnienia na obszarach wiejskich, wynoszącą dla Województwa Pomorskiego 50 osób/km² a dla Polski 64 osoby/km², to okazuje się, że różnice są mniejsze. Niska wartość tego wskaźnika wynika z faktu, że dużą część obszaru stanowią lasy, a więc tereny pozbawione sieci osadniczej.

O potencjale demograficznym świadczy fakt, że liczba ludności na obszarze LSR w ostatnich kilkunastu latach stale się zwiększa. Systematyczny przyrost liczby ludności wynosi średniorocznie około 0,36%. Należy jednak zauważyć, że obszar zawdzięcza ten przyrost trzem gminom: Brusy, Chojnice i Czersk. W dwóch pozostałych gminach (Lipnica i Konarzyny) w badanym okresie liczba ludności utrzymywała się mniej więcej na tym samym poziomie.

Struktura wiekowa ludności.

	Ludność w wieku przedprodukcyjnym w %	Ludność w wieku produkcyjnym w %	Ludność w wieku poprodukcyjnym w %	Wskaźnik obciążenia demograficznego
Obszar LSR	25,8	61,2	12,9	63
Woj. Pomorskie	20,9	64,6	14,5	55
Polska	19,6	64,4	16,0	55

Struktura wiekowa ludności obszaru objętego strategią w podziale na grupę przedprodukcyjną (0-17 lat), produkcyjną (mężczyźni 18-64 lata, kobiety 18-59 lat) i poprodukcyjną (mężczyźni 65 lat i powyżej, kobiety 60 lat i powyżej) jest przedstawiona poniżej w tabeli (dane z grudnia 2007r.). Ostatnia kolumna w tabeli zawiera dane o tzw. obciążeniu demograficznym, liczonym jako liczba ludności w wieku nieprodukcyjnym (przed- i poprodukcyjnym) przypadająca na 100 osób w wieku produkcyjnym. Struktura demograficzna ludności obszaru LSR jest bardziej korzystna niż w Województwie Pomorskim i w Polsce. Proporcjonalnie więcej jest dzieci i młodzieży, a mniej ludzi w starszym wieku. Taka sytuacja stanowi doskonały punkt wyjścia dla wszelkiej aktywności społecznej, która na terenie LGD jest bardzo duża, jednakże brak jest możliwości do jej rozkwitu. Stąd duże nadzieje z programem Leader i realizacją LSR, dzięki czemu będzie możliwe stworzenie infrastruktury i dofinansowanie inicjatyw społecznych, które „czekają” na taką możliwość. Świadczy o tym fakt, iż na spotkania związane z programem Leader przychodziło bardzo dużo osób, żywo zainteresowanych możliwościami finansowania swojej działalności w sferze społecznej we wszystkich wymiarach. Obszar Lokalnej Grupy Działania ma charakter rolniczy i przeważa na nim gospodarka rolnicza i leśna, jednak istotną rolę w gospodarce odgrywa działalność turystyczna. Znaczenia nabiera także przemysł rolno-spożywczy, a zwłaszcza przetwórstwo runa leśnego, owoców i warzyw. Dobrze rozwija się również sektor produkcyjno-usługowy, czego przejawem jest wzrost w ciągu ostatnich kilku lat liczby zarejestrowanych podmiotów gospodarczych z 3190 do 4004. Na obszarze LGD ulokowana

jest także strefa przemysłowa (Filia Pomorskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej w Sopocie), która znajduje się na terenie gminy Chojnice w bliskim sąsiedztwie miasta i jest oddalona od terenów cennych przyrodniczo. Jej wpływ na środowisko naturalne jest zresztą znikomy, ponieważ ulokowany jest tam głównie przemysł nowoczesny, nieszkodliwy dla środowiska. Łącznie na obszarze LGD w 2007 roku było zarejestrowanych 4004 podmiotów gospodarczych. Wskaźnik aktywności gospodarczej określony liczbą podmiotów gospodarczych na 10 tys. ludności wynosi 696 i jest znacznie niższy niż średnia dla całego Województwa Pomorskiego, która wynosi 1058, ale porównywalny ze średnią liczoną dla obszarów wiejskich województwa (732). Jak wynika z danych, największą aktywnością gospodarczą cechuje się gmina Czersk (836 podmiotów na 10 tys. mieszkańców), a najmniejszą gmina Konarzyny i Chojnice (odpowiednio 540 i 555 podmiotów gospodarczych na 10 tys. mieszkańców).

Liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w rejestrze REGON.

Gmina	2001	2003	2005	2007	Liczba podmiotów gospodarczych na 10 tys. ludności
Brusy	707	816	882	1023	786
Chojnice	680	818	761	889	555
Czersk	1414	1627	1600	1673	836
Konarzyn	108	111	101	108	540
Lipnica	281	327	286	311	622
Obszar LGD	3190	3699	3630	4004	696

Przeważająca większość podmiotów gospodarczych to osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. Są to na ogół mikroprzedsiębiorstwa, zatrudniające do 10 osób.

Najważniejszymi branżami na obszarze LGD są:

- ☞ handel
- ☞ usługi leśne
- ☞ przetwórstwo rolno-spożywcze
- ☞ transport
- ☞ przetwórstwo drewna (tartaki, stolarstwo, zakłady meblarskie)
- ☞ mechanika pojazdowa
- ☞ gastronomia
- ☞ usługi budowlane

Wzorem krajów rozwiniętych, których ekonomia oparta jest głównie na małych, rodzinnych firmach w branży usługowej, LSR ma wśród swoich celów wspieranie takich firm (rodzinnych,

zatrudniających do 5 osób). Dzięki ich rozwojowi i jego ukierunkowaniu na wykorzystanie lokalnego potencjału i zasobów obszar objęty LSR ma szansę stać się prężnym ekonomicznie.

Walory przyrodnicze i kulturowe obszaru LGD sprawiają, że teren ten od wielu lat jest bardzo znanym i atrakcyjnym miejscem rekreacyjnym i wypoczynkowym. W szczególności są tu uprawiane różne formy turystyki i rekreacji wodnej (kajakarstwo, żeglarstwo, bojery, sporty pływackie, wędkowanie itp.). Rosnącego znaczenia nabiera turystyka związana z odnową biologiczną i terapią schorzeń, w których leczeniu pomaga wyjątkowy mikroklimat boru sosnowego. Istniejąca oferta turystyczna przyciąga wielu turystów z całej Polski i także turystów zagranicznych. Pod względem infrastruktury turystycznej obszar wykazuje duże zróżnicowanie wewnętrzne, jednakże jej kierunek pozostaje wspólny dla całego obszaru LGD. Na terenach, gdzie turystyka rozwija się od dawna, takich jak Park Narodowy Bory Tucholskie, jest ona dość dobrze rozwinięta, jednak część obszaru, również atrakcyjna pod względem turystycznym, jest pozbawiona obiektów turystycznych. Atrakcyjność turystyczną regionu podnoszą organizowane tu imprezy sportowe. Najwięcej z nich odbywa się na jeziorze Charzykowskim (m.in. regaty „Błękitna Wstęga”, ogólnopolskie zawody żeglarskie w różnych klasach, mistrzostwa bojerowe i wiele innych). Organizowane są także: rajdy rowerowe (Zaborski Rajd Rowerowy z okazji Uchwalenia Konstytucji 3 Maja, Zimowy Zaborski Rajd Rowerowy im. Jana Karnowskiego, Literacki Rajd Rowerowy im. Anny Łajming), spływy kajakowe oraz wyprawy przyrodnicze (lichenologiczne, faunistyczne i florystyczne). Duże szanse dla rozwoju obszaru objętego LSR widać właśnie w rozwoju działalności opartej na turystyce, poprawy istniejącej infrastruktury turystycznej, do której zaliczyć należy także infrastrukturę społeczno – kulturalną i sportowo-rekreacyjną, gdyż wiele obiektów typu świetlice wiejskie, boiska służy także do obsługi ruchu turystycznego. Ta sama sytuacja występuje w odniesieniu do zabytków – są one doskonałym uzupełnieniem walorów przyrodniczych obszaru, na których opiera się lokalna turystyka.

Spółeczna aktywność mieszkańców, jak wspomniano wyżej jest bardzo wysoka. Mankamentem jest jednakże brak możliwości do jej realizacji, w tym głównie finansowych, stąd duże nadzieje mieszkańców związane z programem Leader. Osoby i grupy zainteresowane kulturą gromadzą się przy gminnych ośrodkach kultury i gminnych domach kultury. Do zadań realizowanych przez te placówki należy między innymi integrowanie społeczności lokalnej, krzewienie kultury i sztuki, organizowanie kursów poszerzających zakres kompetencji i umiejętności mieszkańców, kultywowanie tradycji, udzielanie pomocy organizacyjnej społecznym ruchom kulturalno-oświatowym, wspomaganie organizacji, stowarzyszeń i instytucji upowszechniających kulturę i oświatę. Ośrodki kultury mają również za zadanie umożliwienie jak najszerszej grupie mieszkańców udział we współtworzeniu życia kulturalnego. Skupiają one wokół siebie ludzi kultury, twórców ludowych, poetów, rzeźbiarzy, malarzy i hafciarzy. Przykładem aktywnie działającego ośrodka kultury jest Powiatowy Młodzieżowy Dom Kultury im. Jana Karnowskiego w Brusach. Posiada on salę widowiskową na około 450 osób, dwie sale kameralne na ok. 40 osób każda, klubokawiarnię, salę zajęć dla zespołów. Znajdują się tutaj również pracownie: folkloru, muzyki, tańca i ruchu, plastyki,

techniki, rekreacji i sportu oraz humanistyczne, gdzie w około 30 kołach zainteresowań mogą się realizować młodzi ludzie. Z oferty programowej placówki korzysta około 800 stałych uczestników, a ponad 5000 spotyka się na różnorodnych imprezach organizowanych przez PMDK.

Do cyklicznych imprez o charakterze społeczno-kulturalnym organizowanych na obszarze objętym strategią zaliczyć należy:

- ☞ Międzynarodowy Festiwal Folkloru „Dni Kultury Kaszubskiej”,
- ☞ Pieczenie Chleba w Widnie, Festyn Śliwkowy w Leśnie, Festyn Grzybowy w Męcikale,
- ☞ Ogólnopolski Turniej Tańców Polskich w Formie Towarzyskiej o Naszyjnik Królowej Gerd z Leśna,
- ☞ Festyn Archeologiczny Leśno Wspólne Korzenie,
- ☞ Festiwal Pieśni Chóralnej w Czersku,
- ☞ Festiwal Piosenki Żeglarskiej w Charzykowach,
- ☞ Święto Pstrąga w Wojtalu i Rytlu,
- ☞ Dni Rytla.

Do cyklicznych imprez kulturalnych zaliczyć także trzeba dożynki gminne, które organizowane są przez gminne ośrodki kultury, poszczególne sołectwa oraz parafie. W oparciu o sieć gminnych ośrodków kultury działają liczne zespoły i grupy artystyczne oraz miejscowi twórcy. Obszarem dużej aktywności społecznej jest sport i rekreacja. Krzewienie kultury fizycznej wśród mieszkańców realizowane jest przez szkolne/uczniowskie kluby sportowe, których na obszarze LGD jest ponad 20 oraz środowiskowe kluby sportowe i ludowe zespoły sportowe, których łącznie jest kilkanaście. Kluby i koła prowadzą szkolenia w takich dyscyplinach jak: piłka nożna, koszykówka, piłka ręczna, piłka nożna, siatkówka, lekkoatletyka, tenis stołowy, unihokej, strzelectwo z broni pneumatycznej. Na terenie gminy Chojnice w miejscowości Charzykowy zlokalizowane są: Chojnicki Klub Żeglarski i Ludowy Klub Sportowy (sekcja żeglarska). Niezaprzeczalnym faktem jest, że Charzykowy zalicza się do kolebki żeglarstwa polskiego - pierwszy zarejestrowany w Polsce klub żeglarski powstał właśnie tu w 1920 roku. Niektóre kluby mają znaczące osiągnięcia sportowe. Uczniowskie kluby sportowe czynnie uczestniczą w rywalizacji sportowej w oparciu o powiatowe i wojewódzkie spartakiady i gimnazjady Szkolnego Związku Sportowego.

Do cyklicznych imprez o charakterze sportowo-rekreacyjnym organizowanych na obszarze LGD można zaliczyć:

- ☞ Zawody konne w ramach Pomorskiej Ligi Jeździeckiej,

- ☞ spływy kajakowe rzeką Brdą, Zbrzycą i Kulawą,
- ☞ Zaborski Rajd Rowerowy z okazji uchwalenia Konstytucji 3 maja,
- ☞ Igrzyska Plażowe Czernica,
- ☞ Mistrzostwa Świata w Rzucie Laczkiem,
- ☞ Regaty o Puchar Burmistrza Czerska w Ostrowitem,
- ☞ Regaty - „Błękitna wstęga” na jeziorze Łukomie (Charzykowskie),
- ☞ Ogólnopolski Memoriał im. Romana Bruskiego w Piłce Ręcznej,
- ☞ Borowiacki Bieg na Orientację.

W obszarze LGD istnieje duża liczba zarejestrowanych organizacji pozarządowych oraz wiele grup nieformalnych jak komitety społeczne, rady parafialne. Większość z nich charakteryzuje się dużą aktywnością w zakresie działalności kulturalnej, sportowej, integracyjnej społeczeństwa oraz wspierania inicjatyw społecznych mieszkańców miejscowości obszaru LGD.

2 - 4 Specyfika obszaru.

Głównym elementem świadczącym o specyfice obszaru są jego uwarunkowania przyrodnicze. O wyjątkowych warunkach przyrodniczych świadczą fakty opisane w niniejszym rozdziale, warto przypomnieć, że ogromna część obszaru LGD to tereny chronione, posiadające unikatową faunę i florę. Większość obszaru LGD jest objęta NATURĄ 2000, oraz leży w obrębie Światowego Rezerwatu Biosfery. Istotnym atutem terenu jest także Park Narodowy „Bory Tucholskie”. Z punktu widzenia realizacji LSR bardzo ważny jest fakt, że obszar LGD posiada jednakowe uwarunkowania przyrodnicze, charakterystyczne tylko dla niego. Główną myślą wykorzystania specyfiki obszaru jest ukierunkowanie rozwoju turystycznego na tzw. aktywną turystykę przyrodniczą. Teren LGD miałby docelowo stać się miejscem, które odwiedzi turysta ceniący aktywny wypoczynek (trasy rowerowe, turystyka wodna, turystyka piesza) w otoczeniu pięknej i unikatowej przyrody. Obszar miałby szansę stać się atrakcyjny dla turysty, który lubi aktywnie spędzić czas, jednakże ceni sobie również ciszę, spokój i otoczenie przyrody, czego nie zazna w znanych ośrodkach turystycznych, m.in. nad Morzem Bałtyckim. Jest to możliwe do osiągnięcia dzięki celom założonym w LSR. Mieszkańców obszaru cechuje niższa od średniej w województwie pomorskim skłonność do podejmowania działalności gospodarczej. Zmiana tej sytuacji powinna być jednym z naczelných celów strategii przyjętej przez LGD Sandry Brdy. Jest on możliwy do osiągnięcia poprzez

merytoryczne (szkolenia, doradztwo) i finansowe wsparcie mikroprzedsiębiorstw oraz rolników podejmujących pozarolniczą działalność gospodarczą. Będzie temu sprzyjać rozwój turystyki, powodujący zwiększony napływ turystów i tym samym wzrost popytu na usługi turystyczne.

Źródła danych wykorzystanych w rozdziale: Strategia Ekorozwoju Powiatu Chojnickiego, GUS, Powiatowy Urząd Pracy w Chojnicach i Bytowie, Urząd Gminy Chojnice, Urząd Gminy Brusy, Urząd Gminy Czersk, Urząd Gminy Konarzyny, Urząd Gminy Lipnica.

ROZDZIAŁ III

ANALIZA SWOT DLA OBSZARU OBJĘTEGO LSR; WNIOSKI WYNIKAJĄCE Z PRZEPROWADZONEJ ANALIZY.

Cechy obszaru objętego strategią, opisane w poprzednim rozdziale były podstawą do przeprowadzenia analizy SWOT. W tym celu została przeprowadzona sesja warsztatowa z udziałem członków LGD Sandry Brdy. W jej trakcie uczestnicy sformułowali mocne i słabe strony obszaru oraz czynniki zewnętrzne, które mogą stanowić szanse lub zagrożenie dla jego rozwoju. Wyniki tej analizy przedstawione są poniżej.

<p style="text-align: center;">Mocne strony</p> <ul style="list-style-type: none"> ☞ Współpraca różnych sektorów w ramach LGD Sandry Brdy ☞ Powszechnie znany region turystyczny ☞ Wysoka atrakcyjność turystyczna obszaru, której ☞ głównym atutem są jeziora, lasy, parki krajobrazowe, pomniki i rezerваты przyrody, obszar NATURA 2000 ☞ Czyste środowisko, brak zakładów przemysłowych mogących spowodować degradację środowiska ☞ Duża ilość zabytków kojarzonych szczególnie ☞ z zabudową wiejską ☞ Dobre położenie komunikacyjne ☞ Zachowane tradycje gospodarcze, rzemiosło i wytwórczość ludowa ☞ Silna tożsamość kulturowa mieszkańców, spójność kulturowa i społeczno - ekonomiczna ☞ obszaru 	<p style="text-align: center;">Słabe strony</p> <ul style="list-style-type: none"> ☞ Niska dochodowość małych gospodarstw rolnych ☞ Zbyt mała liczba rolników prowadzących drugą działalność ☞ Mała liczba małych mikroprzedsiębiorstw, zatrudniających do 5 osób ☞ Stosunkowo wysokie bezrobocie ☞ Niska dostępność, brak kompleksowych rozwiązań i braki w infrastrukturze turystycznej, ☞ rekreacyjnej, sportowej i społecznej ☞ Brak dużych obiektów infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej i sportowej ☞ brak możliwości zaangażowania się społeczeństwa w realizację różnych przedsięwzięć ☞ Zły stan techniczny obiektów zabytkowych ☞ Słabe wyposażenie, stan i dostępność do placówek społeczno-kulturalnych ☞ Zły stan techniczny bazy sportowo-rekreacyjnej
<p style="text-align: center;">Szanse</p> <ul style="list-style-type: none"> ☞ Rozwój regionu w oparciu o obszary cenne przyrodniczo ☞ Działalność na rzecz integracji zadań sektora gospodarczego, społecznego i publicznego ☞ Ukierunkowanie małych gospodarstw (poniżej 20ha) na różnicowanie działalności, zwłaszcza w kierunku obsługi turystyki ☞ Prowadzenie dodatkowej działalności zarobkowej przez gospodarstwa rolne ☞ Rozwój małych mikroprzedsiębiorstw, zatrudniających do 5 osób, zwłaszcza w 	<p style="text-align: center;">Zagrożenia</p> <ul style="list-style-type: none"> ☞ Ucieczka młodych, wykształconych osób ze wsi ☞ Spodziewany wzrost liczby ludności w wieku nieprodukcyjnym ☞ Niedostosowany do potrzeb rynku pracy system edukacji ☞ Spadek aktywności społecznej - apatia ☞ Malejące możliwości utrzymania się małych gospodarstw rolnych na rynku

- dziedzinie obsługi ruchu turystycznego
- ☞ Zwiększenie możliwości finansowania projektów beneficjentów innych niż gminy czy instytucje publiczne w oparciu o środki Unii Europejskiej
  - ☞ Rosnąca popularność spędzania czasu wolnego poza miejscem zamieszkania
  - ☞ Wzrost popytu na usługi turystyczne
  - ☞ Rozwój infrastruktury społecznej, turystycznej, rekreacyjnej i kulturalnej
  - ☞ Zwiększenie dostępności do infrastruktury społecznej, kulturalnej, rekreacyjnej i kulturalnej dla jak największej liczby osób
  - ☞ Wzrost popytu na tzw. „zdrową” żywność (ekologiczną, tradycyjną, wysokiej jakości)
  - ☞ Krajowe i regionalne programy aktywizacja terenów turystycznych
  - ☞ Nasilenie działań i programów ukierunkowanych na ochronę środowiska
  - ☞ Programy umożliwiające rozwój gospodarstw agroturystycznych oraz rozwój działalności pozarolniczej na terenach wiejskich

Wnioski z przeprowadzonej analizy.

Obszar objęty strategią jest znanym ogółowi Polaków regionem turystycznym, mającym ugruntowaną markę. Walory przyrodnicze przyciągają tu co roku rzesze turystów.

Wzmocnienie turystycznej funkcji regionu, opartej głównie na zasobach przyrodniczych jest w tej sytuacji naturalnym kierunkiem działania LGD Sandry Brdy. Zostaną one skierowane na usunięcie zidentyfikowanych braków i zaniedbań, przede wszystkim na rozbudowę infrastruktury turystycznej, rewitalizację obiektów zabytkowych, rozwój obsługi ruchu turystycznego – zarówno poprzez usługi jak i dostępność do wszelkiej mającej na ten fakt wpływ infrastruktury. Mając na uwadze mieszkańców oraz turystów zainteresowanych aktywnym wypoczynkiem należałoby także zwiększyć liczbę obiektów służących do uprawiania sportów, aktywnego wypoczynku i rekreacji. Ponadto jest duże zapotrzebowanie na obiekty infrastruktury społecznej. Obiekty te będą służyć nie tylko turystom, lecz także mieszkańcom obszaru, poprawiając warunki i jakość ich życia.

Przy tworzeniu zróżnicowanej oferty turystycznej należy wykorzystać bogate i wciąż żywe dziedzictwo kulturowe tych terenów, obejmujące tradycyjne rzemiosło i rękodzieło, charakterystyczne dla tego obszaru produkty lokalne (w tym kulinarne), kulturowane obrzędy i zwyczaje oraz różne formy sztuki mające swe korzenie w bogactwie kultury kaszubskiej.

Wzajemne powiązania działań mających na celu rozwój obszaru dzięki turystyce opartej na zasobach obszaru oraz działania zmierzające do poprawy życia mieszkańców

z obszaru (rozwój infrastruktury, finansowanie działalności stowarzyszeń itp.) skłoniły Lokalną Grupę Działania Sandry Brdy do określenia celów zamieszczonych w następnym rozdziale.

ROZDZIAŁ IV

OKREŚLENIE CELÓW OGÓLNYCH I SZCZEGÓŁOWYCH LSR ORAZ WSKAZANIE PLANOWANYCH PRZEDSIĘWZIĘĆ SŁUŻĄCYCH OSIĄGNIĘCIU POSZCZEGÓLNYCH CELÓW SZCZEGÓŁOWYCH, W RAMACH KTÓRYCH BĘDĄ REALIZOWANE OPERACJE

(zwanymi dalej „przedsięwzięciami”).

Niniejszy rozdział przedstawia strategię rozwoju obszaru, która będzie realizowana przez LGD „Sandry Brdy” poprzez wdrażanie działań osi 4. Leader oraz innych programów. Została ona opracowana na podstawie wyników spotkań warsztatowych, w których brali udział przedstawiciele samorządów, organizacji pozarządowych i przedsiębiorców. Zróżnicowany skład uczestników warsztatów pozwolił uwzględnić w strategii potrzeby i propozycje różnych środowisk, dzięki czemu uzyskała ona powszechną aprobatę lokalnej społeczności.

Wstępem do opracowania celów strategii było zidentyfikowanie głównych zasobów obszaru oraz czynników stanowiących bariery rozwoju. Na tej podstawie określono centralne problemy strategiczne i sformułowano podaną niżej wizję określającą pożądany stan docelowy.

WIZJA

Obszar działania LGD Sandry Brdy to region znany ze swoich walorów przyrodniczych i kulturowych, które umiejętnie wykorzystuje aktywna i zgodnie współpracująca społeczność dla wszechstronnego rozwoju i zapewnienia wysokiej jakości życia.

Cele ogólne i szczegółowe LSR sformułowane podczas warsztatów strategicznych przedstawione są poniżej. **Nowy cel szczegółowy oraz nowe przedsięwzięcie wypracowane w wyniku procesu konsultacji z przedstawicielami społeczności lokalnej oraz oceny (ewaluacji) własnej LGD zostały wyróżnione.**

CELE GŁÓWNE	
1. Waloryzacja cennych zasobów obszaru objętego LSR.	2. Poprawa warunków życia na obszarach wiejskich objętych LSR.
CELE SZCZEGÓŁOWE	
1.1 Rozwój infrastruktury turystycznej.	2.1 Zwiększenie liczby oraz poprawa stanu obiektów pełniących funkcje społeczno-kulturalne.
1.2 Wzrost liczby gospodarstw rolnych prowadzących działalność pozarolniczą, ukierunkowaną głównie na turystykę.	2.2 Wzrost aktywności społeczno-kulturalnej mieszkańców.
1.3 Rozwój działalności gospodarczej, w tym opartej na lokalnych zasobach.	2.3 Upowszechnienie aktywnych form spędzania czasu wolnego m.in. poprzez wykorzystanie nowej lub odnowionej infrastruktury.
1.4 Zachowanie i promocja lokalnych zasobów i dziedzictwa kulturowego oraz jego wykorzystanie m.in. w uzupełnieniu oferty turystycznej.	2.4 Poprawa estetyki miejscowości.
3.1 Wykorzystanie odnawialnych źródeł energii w celu poprawy warunków prowadzenia działalności kulturalnej i gospodarczej (w tym głównie polegającej na wynajmie pokoi w gospodarstwie rolnym).	
3.2 Zastosowanie odnawialnych źródeł energii w obiektach i miejscach pełniących funkcje społeczno – kulturalne i turystyczne.	
3.3 Wzrost świadomości mieszkańców obszaru na temat korzyści płynących z wykorzystywania odnawialnych źródeł energii.	
3.4 Promocja i popularyzacja odnawialnych źródeł energii.	

Poniżej opisano planowane w ramach LSR przedsięwzięcia wraz z przyjętymi dla nich wskaźnikami produktu, rezultatu i oddziaływania. Zostały one sformułowane podczas wspomnianych wcześniej warsztatów strategicznych. W każdym przedsięwzięciu określono rodzaje operacji realizowanych przez beneficjentów działania „Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju” oraz działań podejmowanych przez LGD „Sandry Brdy”, w tym projektów współpracy. Zakłada się, że wszystkie opisane w LSR operacje i projekty będą dofinansowane ze środków Osi 4 Leader. Zakłada się, że wszystkie przewidziane w strategii cele zostaną osiągnięte pod koniec okresu realizacji strategii, to znaczy w 2015 roku. Aby osiągnąć te cele, realizowane będą przedsięwzięcia opisane w dalszej części tego rozdziału.

Przyjęto, że realizacja wszystkich przedsięwzięć rozpocznie się w 2009 roku i zakończy w 2015 roku. Wynika z tego, że podane przy poszczególnych przedsięwzięciach wskaźniki ich realizacji zostaną osiągnięte w 2015 roku. Realizacja nowych celów szczegółowych oraz przedsięwzięcia 3 rozpocznie się w roku 2013, wskaźniki realizacji zostaną osiągnięte w 2015 roku.

Wskaźniki realizacji przedsięwzięć i celów zostały uaktualnione w grudniu 2010 roku oraz zostały zapisane w formie matrycy logicznej.

Wprowadzenie nowych celów szczegółowych oraz nowego przedsięwzięcia zostało poprzedzone procesem konsultacji z przedstawicielami społeczności lokalnej. Są również wynikiem przeprowadzonej przez LGD oceny (ewaluacji) własnej, w tym raportów z wdrażania LSR.

Przedsięwzięcia planowane w ramach celu głównego 1:

„Waloryzacja cennych zasobów obszaru objętego LSR”

Przedsięwzięcie 1.1.

„Budowa, poprawa stanu i wykorzystanie infrastruktury mającej wpływ na rozwój turystyki na obszarze wdrażania LSR”

Przedsięwzięcie przyczyni się do osiągnięcia następujących celów szczegółowych:

- ☛ Rozwój infrastruktury turystycznej.
- ☛ Zachowanie i promocja lokalnych zasobów i dziedzictwa kulturowego oraz jego wykorzystanie w uzupełnieniu oferty turystycznej.

Uzasadnienie i opis przedsięwzięcia.

Obszar objęty strategią posiada bardzo wysoki potencjał turystyczny. Atrakcyjność turystyczna obszaru jest kojarzona przede wszystkim z jego naturalnymi walorami przyrodniczo-krajobrazowymi oraz zasobami (runo leśne, ryby) – to główny kierunek rozwoju turystyki. Ten kierunek należy wzbogacić wykorzystując dobrze zachowane dziedzictwo kulturowe, które może stanowić interesujący składnik oferty turystycznej – w myśl wizji turysty

wypoczywającego aktywnie na terenie o dobrej infrastrukturze w otoczeniu unikatowej przyrody. W jej tworzeniu można wykorzystać liczne obiekty zabytkowe, a także zachowane zwyczaje, obrzędy, gwarę, twórczość artystyczną opartą na miejscowym folklorze, specjały miejscowej kuchni oraz wyroby rzemiosła i rękodzieła. Niektóre obiekty zabytkowe utraciły swój atrakcyjny wygląd, dlatego potrzebne jest podjęcie prac przywracających im stan pierwotny. Atrakcyjność turystyczną można także poprawić rozbudowując małą infrastrukturę turystyczną, w szczególności wytyczając nowe szlaki turystyczne pozwalające turystom lepiej poznawać walory tego obszaru. Planowane przedsięwzięcie zakłada realizację wszystkich wymienionych działań. Efektem będzie umocnienie pozycji obszaru w grupie najbardziej atrakcyjnych regionów turystycznych w Polsce.

Grupy docelowe.

Przedsięwzięcie będzie realizowane z udziałem:

- ☛ Organizacji pozarządowych,
- ☛ Samorządów lokalnych,
- ☛ Kościołów i związków wyznaniowych,
- ☛ Placówek kultury,
- ☛ Twórców ludowych oraz grup i zespołów artystycznych,
- ☛ Szkół i innych placówek edukacyjnych.

Rodzaje operacji rekomendowanych w ramach przedsięwzięcia:

Odnowa i rozwój wsi

- ☛ Budowa, przebudowa lub remont infrastruktury turystycznej.
- ☛ Odnawianie elewacji zewnętrznych i dachów w budynkach architektury sakralnej

wpisanych do rejestru zabytków lub objętych wojewódzką ewidencją zabytków.

- ☛ Odnawianie cmentarzy wpisanych do rejestru zabytków.
- ☛ Rewitalizacja budynków wpisanych do rejestru zabytków lub objętych wojewódzką ewidencją zabytków.
- ☛ Odnawianie lub konserwacja lokalnych pomników historycznych i miejsc pamięci.

Małe projekty

- ☛ Budowa lub odbudowa małej infrastruktury turystycznej (tras rowerowych, konnych i kajakowych, ścieżek dydaktycznych i spacerowych, miejsc biwakowych, wypoczynkowych i biesiadnych).
- ☛ Zabezpieczenie i oznakowanie miejsc i obiektów stanowiących dziedzictwo kulturowo-historyczne.
- ☛ Odbudowa i renowacja obiektów kulturowych i historycznych ważnych lub charakterystycznych dla danej miejscowości.
- ☛ Kulturowanie miejscowych tradycji, obrzędów i zwyczajów
- ☛ Promocja lokalnej twórczości kulturalnej i artystycznej opartej o wykorzystanie lokalnego dziedzictwa kulturowego
- ☛ Zachowanie, odtworzenie, zabezpieczenie i oznakowanie cennego dziedzictwa przyrodniczego i krajobrazowego, w tym rekonstrukcja tradycyjnej zieleni wiejskiej, śródpolnej i przydrożnej.
- ☛ Przygotowanie i wydawanie publikacji informacyjnych dotyczących turystycznej atrakcyjności obszaru objętego strategią.

Projekty współpracy

Planuje się realizację projektu polegającego na oznakowaniu i zagospodarowaniu rzeki Brdy wraz z innymi obszarami chronionymi, wspólnie z Partnerami krajowymi, ponadto wspólny projekt promocji turystycznej obszaru z Partnerami zagranicznymi.

Aktywizacja i nabywanie umiejętności – działania LGD obejmujące:

- ☛ Badania i analizy dotyczące historii obszaru objętego LSR.
- ☛ Badania i analizy dotyczące stanu środowiska przyrodniczego na obszarze objętym LSR.
- ☛ Informacje i doradztwo w zakresie przygotowania wniosków zgodnych z charakterem przedsięwzięcia.
- ☛ Szkolenia tematycznie związane z historią obszaru objętego strategią.
- ☛ Przygotowanie, druk i dystrybucja materiałów informacyjnych, broszur, folderów, map i przewodników służących informowaniu o atrakcjach turystycznych obszaru.
- ☛ Organizacja wydarzeń promujących atrakcje historyczne obszaru objętego strategią.
- ☛ Organizacja wydarzeń promujących dziedzictwo przyrodnicze obszaru.

Przedsięwzięcie 1.2.

„Ukierunkowanie działalności mikroprzedsiębiorstw i gospodarstw rolnych na działalność opartą o walory i zasoby obszaru wdrażania LSR”

Przedsięwzięcie przyczyni się do osiągnięcia następujących celów szczegółowych:

- ☛ Wzrost liczby gospodarstw rolnych prowadzących działalność pozarolniczą, ukierunkowaną głównie na turystykę.
- ☛ Rozwój działalności gospodarczej, w tym opartej na lokalnych zasobach.

Uzasadnienie i opis przedsięwzięcia.

Poprawa jakości oraz zwiększenie różnorodności usług turystycznych będzie czynnikiem bardzo pozytywnie wpływającym na rozwój turystyki na obszarze objętym strategią. Duży napływ turystów jest także szansą rozwoju działalności gospodarczej bazującej na produktach lokalnych i tradycyjnych technikach wytwórczych. Wyroby te mogą znaleźć odbiorców również wśród części mieszkańców obszaru oraz mieszkańców pobliskich miast, poszukujących produktów o specyficznych walorach i wysokiej jakości.

W ramach planowanego przedsięwzięcia będzie udzielane wsparcie dla rolników i przedsiębiorców podejmujących działalność gospodarczą związaną z szeroko rozumianą obsługą ruchu turystycznego lub produkcję wyrobów charakterystycznych dla obszaru objętego strategią. W ramach przedsięwzięcia będą ponadto podejmowane działania szkoleniowe, informacyjne i doradcze dla przedsiębiorców.

Grupy docelowe.

Przedsięwzięcie będzie realizowane z udziałem:

- ☛ Rolników, zwłaszcza z małych gospodarstw zainteresowanych podjęciem działalności gospodarczej związanej z turystyką lub wykorzystaniem zasobów obszaru,
- ☛ Mikroprzedsiębiorców z branży usług , głównie turystycznych, przetwórstwa rolno-spożywczego, drobnej wytwórczości,
- ☛ Organizacji pozarządowych.

Rodzaje operacji rekomendowanych w ramach przedsięwzięcia:

Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej

- ☛ Wynajmowanie pokoi oraz sprzedaż posiłków domowych lub świadczenie innych usług związanych z pobytem turystów w gospodarstwie rolnym.
- ☛ Świadczenie usług turystycznych.

- ☛ Drobną wytwórczość, usługi, rzemiosło lub rękodzielnicstwo.

Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw

- ☛ Świadczenie usług turystycznych.
- ☛ Drobną wytwórczość, usługi, rzemiosło lub rękodzielnicstwo.

Małe projekty

- ☛ Szkolenia dla przedsiębiorców podejmujących działalność gospodarczą związaną z turystyką, rekreacją i wypoczynkiem.
- ☛ Utworzenie lub zmodernizowanie bazy informacji turystycznej oraz stron internetowych promujących atrakcje turystyczne obszaru.
- ☛ Kulturowanie tradycyjnych zawodów i rzemiosła.

Aktywizacja i nabywanie umiejętności – działania LGD obejmujące:

- ☛ Badania i analizy dotyczące rozwoju działalności gospodarczej związanej z turystyką, rekreacją i wypoczynkiem na obszarze objętym LSR.
- ☛ Informacje i doradztwo w zakresie przygotowania wniosków zgodnych z charakterem przedsięwzięcia.
- ☛ Organizacja wystaw, targów i inne działania promujące podmioty gospodarcze prowadzące działalność związaną z turystyką.

Przedsięwzięcia planowane w ramach celu głównego 2:

„Poprawa warunków życia na obszarach wiejskich objętych LSR”

Przedsięwzięcie 2.1.

„Budowa, przebudowa lub poprawa stanu obiektów oraz rozwój inicjatyw służących aktywnemu wypoczynkowi mieszkańców i turystów na obszarze objętym wdrażaniem LSR”

Przedsięwzięcie przyczyni się do osiągnięcia następujących celów szczegółowych:

- ☛ Upowszechnienie aktywnych form spędzania czasu wolnego m.in. poprzez wykorzystanie nowej lub odnowionej infrastruktury.

- ☛ Poprawa estetyki miejscowości.

Uzasadnienie i opis przedsięwzięcia.

Mieszkańcy obszaru objętego strategią odczuwają brak obiektów sportowo-rekreacyjnych umożliwiających im aktywny wypoczynek. Brak takiej infrastruktury negatywnie wpływa również na obsługę ruchu turystycznego. Przedsięwzięcie ma na celu poprawę sytuacji w tym zakresie poprzez budowę, modernizację i poprawę wyposażenia obiektów sportowo-rekreacyjnych. Dodatkowo w ramach przedsięwzięcia przewiduje się wsparcie działalności gospodarczej związanej z rekreacją i sportem oraz organizowanie imprez promujących uprawianie sportu i aktywne formy wypoczynku.

Grupy docelowe.

Przedsięwzięcie będzie realizowane z udziałem:

- ☛ Samorządów lokalnych,

- ☛ Organizacji pozarządowych,

- ☛ Rolników zainteresowanych świadczeniem usług związanych z rekreacją, sportem a także nastawionych na obsługę ruchu turystycznego,

- ☛ Mikroprzedsiębiorców zainteresowanych świadczeniem usług związanych z rekreacją i sportem a także nastawionych na obsługę ruchu turystycznego,

- ☛ Grup i zespołów sportowych.

Rodzaje operacji rekomendowanych w ramach przedsięwzięcia:

Odnowa i rozwój wsi

- ☛ Budowa, przebudowa, remont obiektów sportowych.
- ☛ Budowa, przebudowa, remont ścieżek rowerowych.
- ☛ Budowa, przebudowa lub remont placów zabaw i miejsc rekreacji.
- ☛ Budowa, przebudowa, remont lub wyposażenie budynków pełniących funkcje rekreacyjne lub sportowe.
- ☛ Kształtowanie otoczenia obiektów sportowo-rekreacyjnych, w szczególności budowa i odnawianie placów parkingowych, chodników, oświetlenia ulicznego.

Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej

- ☛ Świadczenie usług związanych z rekreacją i wypoczynkiem.
- ☛ Działalność handlowa przy obiektach sportowo-rekreacyjnych.

Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw.

- ☛ Świadczenie usług związanych z rekreacją i wypoczynkiem.
- ☛ Działalność handlowa przy obiektach sportowo-rekreacyjnych.

Małe projekty

- ☛ Szkolenia dla animatorów sportu i aktywnego wypoczynku.
- ☛ Budowa lub odbudowa infrastruktury służącej rekreacji i uprawianiu sportów, w szczególności tras rowerowych, tras konnych, tras kajakowych, ścieżek dydaktycznych i spacerowych, miejsc biwakowych, wypoczynkowych i biesiadnych.

- ☛ Organizacja imprez rekreacyjno-sportowych.

Aktywizacja i nabywanie umiejętności – działania LGD obejmujące:

- ☛ Badania, analizy, studia i plany wykonalności obiektów sportowo-rekreacyjnych.
- ☛ Informacje i doradztwo w zakresie przygotowania wniosków zgodnych z charakterem przedsięwzięcia.
- ☛ Organizacja wydarzeń sportowo-rekreacyjnych promujących obszar wdrażania LSR.

Przedsięwzięcie 2.2.

„Budowa, przebudowa lub poprawa stanu infrastruktury społeczno – kulturalnej oraz jej wykorzystanie poprzez rozwój inicjatyw na obszarze wdrażania LSR”.

Przedsięwzięcie przyczyni się do osiągnięcia następujących celów szczegółowych:

- ☛ Zwiększenie liczby oraz poprawa stanu obiektów pełniących funkcje społeczno-kulturalne.
- ☛ Wzrost aktywności społeczno-kulturalnej mieszkańców.
- ☛ Poprawa estetyki miejscowości.

Uzasadnienie i opis przedsięwzięcia.

Obecny stan świetlic wiejskich i domów kultury jest jedną z barier utrudniających rozwój aktywności społeczno - kulturalnej na obszarze objętym strategią. Stare, źle wyposażone i będące w złym stanie technicznym obiekty nie zachęcają do tego, by wykorzystywać je do organizowania imprez kulturalnych, kursów i szkoleń, spotkań integrujących społeczność lokalną czy jako miejsce działalności klubów, zespołów i miejscowych twórców. Sytuacja taka wpływa także na ograniczone możliwości kreowania wizji obszaru jako atrakcyjnego dla turystów (wspomniane wcześniej powiązanie turystyki przyrodniczej z dobrą infrastrukturą). Planowane przedsięwzięcie ma na celu zmianę tej sytuacji poprzez budowę, modernizację i doposażenie wiejskich świetlic i domów kultury, a także wsparcie działań i programów społeczno-kulturalnych, które będą realizowane w tych obiektach.

Grupy docelowe.

Przedsięwzięcie będzie realizowane z udziałem:

- ☛ Organizacji pozarządowych,
- ☛ Samorządów lokalnych,
- ☛ Placówek kultury,
- ☛ Twórców ludowych oraz grup i zespołów artystycznych,
- ☛ Szkół i innych placówek edukacyjnych.

Rodzaje operacji rekomendowanych w ramach przedsięwzięcia:

Odnowa i rozwój wsi

- ☛ Budowa, przebudowa, remont lub wyposażenie budynków pełniących funkcje społeczno-kulturalne (m.in. świetlic, domów kultury).
- ☛ Kształtowanie otoczenia, budowa i odnawianie placów parkingowych, chodników, oświetlenia ulicznego przy obiektach społeczno-kulturalnych.

Małe projekty

- ☛ Remont świetlic wiejskich i ich wyposażenie.
- ☛ Szkolenia dla animatorów życia społeczno-kulturalnego.
- ☛ Organizacja imprez kulturalnych.
- ☛ Organizacja szkoleń i innych przedsięwzięć o charakterze edukacyjnym.

- ☛ Promocja lokalnej twórczości kulturalnej i artystycznej.

Aktywizacja i nabywanie umiejętności – działania LGD obejmujące:

- ☛ Badania i analizy dotyczące aktywności społeczno-kulturalnej na obszarze objętym LSR.
- ☛ Informacje i doradztwo w zakresie przygotowania wniosków zgodnych z charakterem przedsięwzięcia.
- ☛ Organizacja wydarzeń społeczno-kulturalnych promujących obszar wdrażania LSR.

Przedsięwzięcie planowane w ramach celów ogólnych: 1 „Waloryzacja cennych zasobów obszaru objętego LSR” oraz 2 „Poprawa warunków życia na obszarach wiejskich objętych LSR” (realizujące oba cele).

Przedsięwzięcie 3. „Odnawialne źródła energii szansą na innowacyjne wykorzystanie lokalnych zasobów oraz zrównoważony rozwój obszaru LSR”.

Przedsięwzięcie przyczyni się do osiągnięcia następujących celów szczegółowych:

- ☛ Wykorzystanie odnawialnych źródeł energii w celu poprawy warunków prowadzenia działalności kulturalnej i gospodarczej (w tym głównie polegającej na wynajmie pokoi w gospodarstwie rolnym).
- ☛ Zastosowanie odnawialnych źródeł energii w obiektach i miejscach pełniących funkcje społeczno – kulturalne i turystyczne.

- ☛ Wzrost świadomości mieszkańców obszaru na temat korzyści płynących z wykorzystywania odnawialnych źródeł energii.
- ☛ Promocja i popularyzacja wykorzystywania odnawialnych źródeł energii.

Uzasadnienie i opis przedsięwzięcia.

W dotychczasowym okresie wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju osoby i podmioty zaangażowane w jej realizację poszukiwały nowych, innowacyjnych sposobów rozwoju obszaru. Nawiązywanie kontaktów z europejskimi LGD, wizyty studyjne (m.in. w Austrii, gdzie wykorzystywanie odnawialnych źródeł energii jest zjawiskiem powszechnym) oraz obserwacja trendów występujących w Unii Europejskiej skłoniły nas do dyskusji nad zastosowaniem nowych rozwiązań na obszarze wdrażania LSR. Cechy wspomnianego obszaru, w tym przede wszystkim jego uwarunkowania przyrodnicze sprawiają, że każde działanie pro-ekologiczne służy jego wzmocnieniu. Pomysł promocji OZE oraz pierwsze próby ich zastosowania ma szansę stać się dobrym przykładem oraz wytyczeniem nowego kierunku rozwoju obszaru. Działania, które przewidziane są do realizacji w ramach przedsięwzięcia obejmą zarówno promocję i edukację związaną z OZE, jak również ich zastosowanie w konkretnych przypadkach – obiektach, w których prowadzona jest działalność kulturalna, gospodarcza, miejscach publicznych takich jak centra wsi, gdzie po raz pierwszy na obszarze zastosowane zostanie np. oświetlenie oparte na OZE.

Powiązanie nowego przedsięwzięcia oraz celów szczegółowych z przeprowadzoną pierwotnie analizą SWOT oraz specyfiką obszaru wydaje się być w pełni uzasadnione. Planowane nowe przedsięwzięcie oraz cele szczegółowe korespondują m.in. z atutem obszaru, jakim jest czyste środowisko. Ukierunkowanie rozwoju obszaru z wykorzystaniem OZE spowoduje zachowanie takiego stanu. Efektem dodatkowym części zadań będzie realizacja założeń związanych z poprawą infrastruktury (przy wykorzystaniu OZE).

Geneza wprowadzenia nowych celów i przedsięwzięcia 3 wiąże się ściśle z **oceną własną (ewaluacją) LGD**. Corocznie Walnemu Zgromadzeniu Członków oraz Radzie prezentowany był raport ewaluacyjny, na podstawie którego osoby odpowiedzialne za wdrażanie LSR uznały, że dotychczasowe wdrażanie strategii jest na zadowalającym poziomie, co pozwoli na ubieganie się o środki na dodatkowe zadania. Charakter nowych zadań, związanych z OZE był wynikiem m.in. wyjazdów studyjnych liderów lokalnych i osób odpowiedzialnych za wdrażanie LSR, podczas których osoby te miały możliwość zapoznania się z zastosowaniem OZE w innych krajach Unii Europejskiej, w tym Niemczech i Austrii, które są liderami w wykorzystywaniu OZE.

Innowacyjność nowych celów i przedsięwzięcia w skali wykraczającej poza obszar województwa (w tym także poprzez zastosowanie nowych metod na obszarze) wynika z faktu, że dotychczas żaden z potencjalnych podmiotów wpływających na rozwój obszaru (LGD, jednostki samorządu terytorialnego, org. pozarządowe, sektor prywatny) nie podjął systematycznych i ukierunkowanych na OZE działań. Zarówno w województwie pomorskim, jak i poza nim będzie to podejście nowatorskie i innowacyjne.

Grupy docelowe.

Przedsięwzięcie będzie realizowane z udziałem:

- ☛ **Organizacji pozarządowych - realizacją nowego przedsięwzięcia i celów szczegółowych będzie skierowana w dużym stopniu do tej grupy docelowej. Wpływ na grupę docelową będzie polegał zarówno na aktywnym zaangażowaniu NGO w realizację nowego przedsięwzięcia (jako beneficjentów – wnioskodawców) oraz jako grupy docelowej w przypadku szkoleń i edukacji na temat OZE.**
- ☛ Samorządów lokalnych,
- ☛ Placówek kultury,
- ☛ Szkół i innych placówek edukacyjnych,
- ☛ Podmiotów prywatnych prowadzących działalność gospodarczą,
- ☛ Rolników prowadzących działalność agroturystyczną.

Rodzaje operacji rekomendowanych w ramach przedsięwzięcia:

Odnowa i rozwój wsi

- ☛ Kształtowanie obszaru przestrzeni publicznej z wykorzystaniem rozwiązań technologicznych wykorzystujących odnawialne źródła energii.
- ☛ budowa, remont lub przebudowa infrastruktury związanej z rozwojem funkcji turystycznych, sportowych lub społeczno-kulturalnych wykorzystujących technologie związaną z odnawialnymi źródłami energii.

Małe projekty

- ☛ Organizacja szkoleń i innych przedsięwzięć o charakterze edukacyjnym związanymi z podnoszeniem jakości życia na obszarze z ukierunkowaniem na zalety wykorzystywania OZE.
- ☛ Zagospodarowanie przestrzeni publicznej z wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii.
- ☛ Wykorzystanie energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych w celu poprawienia działalności kulturalnej lub gospodarczej, w tym polegającej na wynajmie pokoi w gospodarstwie rolnym, z wyłączeniem działalności rolniczej.

Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej

- ☛ Świadczenie usług związanych z turystyką – zastosowanie w planowanych działaniach technologii OZE.

Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw.

- ☛ Prowadzenie działalności gospodarczej przy wykorzystaniu w OZE np. w obiektach, w których działalność jest prowadzona.

Lp.	Logika interwencji: <ul style="list-style-type: none"> • cele ogólne • cele szczegółowe • przedsięwzięcia 	Wskaźniki	Źródła informacji
Poziom celów ogólnych – wskaźniki oddziaływania.			
I.	Cel ogólny I: Waloryzacja cennych zasobów obszaru objętego LSR.	<ul style="list-style-type: none"> • Wzrost liczby podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w ewidencji działalności gospodarczej prowadzących działalność w branży turystycznej - o 3% w 2015 r. • W roku 2015 przychody podmiotów działających w branży turystycznej wzrosną o około 3% do 5% w porównaniu z 2009 r. • W okresie od 2009 do 2015 roku zwiększy się o ok. 5% liczba turystów odwiedzających teren objęty LSR. • Do 2015¹ zwiększy się liczba podmiotów (o ok. 20) prowadzących działalność w oparciu o wykorzystanie walorów i zasobów obszaru. • Do 2015 zwiększy się (o ok. 3) liczba obiektów lub miejsc przestrzeni publicznej wykorzystujących odnawialne źródła energii. 	Dane urzędów, dane statystyczne dla obszaru, dane urzędów gmin, dane Beneficjentów pomocy, dane LGD Sandry Brdy.
Poziom celów szczegółowych – wskaźniki rezultatu.			
1.	Cel szczegółowy I.1 Rozwój infrastruktury turystycznej.	Do 2015 roku zostanie odnowionych, zabezpieczonych lub oznakowanych co najmniej 5 miejsc lub obiektów stanowiących atrakcję turystyczną obszaru.	Dane LGD Sandry Brdy, dane urzędów gmin.
2.	Cel szczegółowy I.2. Zachowanie i promocja lokalnych zasobów i dziedzictwa kulturowego oraz jego wykorzystanie w uzupełnieniu oferty turystycznej.	W okresie 2009-2015 zostanie przygotowana i wydana co najmniej jedna publikacja promująca atrakcje turystyczne obszaru.	Dane LGD Sandry Brdy, dane urzędów gmin.
3.	Cel szczegółowy I.3. Wzrost liczby gospodarstw rolnych prowadzących działalność pozarolniczą, ukierunkowaną głównie na turystykę.	<ul style="list-style-type: none"> • W okresie 2009-2015 na obszarze objętym strategią zostanie zwiększona o co najmniej 5 liczba miejsc noclegowych. • W okresie 2009-2015 zostaną przeprowadzone co najmniej 4 szkolenia dla 	Dane urzędów gmin, dane Beneficjentów pomocy, dane LGD Sandry Brdy.

		przedsiębiorców prowadzących działalność gospodarczą związaną z turystyką, z łączną liczbą uczestników przekraczającą 100 osób.	
4.	Cel szczegółowy I.4. Rozwój działalności gospodarczej, w tym opartej na lokalnych zasobach.	<ul style="list-style-type: none"> Do 2014 roku powstanie co najmniej 5 nowych miejsc pracy w mikroprzedsiębiorstwach lub gospodarstwach rolnych prowadzących działalność gospodarczą związaną z turystyką lub wykorzystaniem zasobów obszaru. 	Dane urzędów gmin, dane Beneficjentów pomocy, dane LGD Sandry Brdy.
Poziom przedsięwzięcie – wskaźniki produktu.			
<p>Przedsięwzięcie 1.1. „Budowa, poprawa stanu i wykorzystanie infrastruktury mającej wpływ na rozwój turystyki na obszarze wdrażania LSR”</p>			
1.	Odnowa i rozwój wsi. <ul style="list-style-type: none"> Budowa, przebudowa lub remont infrastruktury turystycznej. Odnawianie elewacji zewnętrznych i dachów w budynkach architektury sakralnej wpisanych do rejestru zabytków lub objętych wojewódzką ewidencją zabytków. Odnawianie cmentarzy wpisanych do rejestru zabytków Rewitalizacja budynków wpisanych do rejestru zabytków lub objętych wojewódzką ewidencją zabytków. Odnawianie lub konserwacja lokalnych pomników historycznych i miejsc pamięci. 	Do 2015 roku zostaną zbudowane/wyremontowane/przebudowane min. 2 obiekty mające wpływ na rozwój turystyki i/lub obsługę ruchu turystycznego.	Dane urzędów gmin, dane Beneficjentów pomocy, dane LGD Sandry Brdy.
2.	Małe projekty. <ul style="list-style-type: none"> Budowa lub odbudowa małej infrastruktury turystycznej (tras rowerowych, konnych i kajakowych, ścieżek dydaktycznych i spacerowych, miejsc biwakowych, wypoczynkowych i biesiadnych). Zabezpieczenie i oznakowanie miejsc i obiektów stanowiących dziedzictwo kulturowo-historyczne. Odbudowa i renowacja obiektów kulturowych i historycznych ważnych lub charakterystycznych dla danej miejscowości. Kultywowanie miejscowych tradycji, obrzędów i zwyczajów Promocja lokalnej twórczości kulturalnej i artystycznej opartej o wykorzystanie lokalnego kulturowego. Zachowanie, odtworzenie, zabezpieczenie i oznakowanie cennego dziedzictwa przyrodniczego i krajobrazowego, w tym rekonstrukcja tradycyjnej zieleni wiejskiej, śródpolnej i przydrożnej Przygotowanie i wydawanie publikacji informacyjnych dotyczących turystycznej 	<ul style="list-style-type: none"> Do 2015 roku zostaną zbudowane/odbudowane minimum 3 obiekty małej infrastruktury turystycznej. Do 2015 roku zostaną przeprowadzone co najmniej 2 wydarzenia związane z promocją lokalnej twórczości kulturalnej i artystycznej. Do 2015 wydana zostanie co najmniej 1 publikacja dotycząca atrakcyjności turystycznej obszaru. 	Dane urzędów gmin, dane Beneficjentów pomocy, dane LGD Sandry Brdy.

	atrakcji obszaru objętego strategią.		
3.	Projekty współpracy. <ul style="list-style-type: none"> Planuje się realizację projektu polegającego na oznakowaniu i zagospodarowaniu rzeki Brdy wraz z innymi obszarami chronionymi, wspólnie z Partnerami krajowymi, ponadto wspólny projekt promocji turystycznej obszaru z Partnerami zagranicznymi. 	<ul style="list-style-type: none"> Do 2015 roku zostanie oznaczone co najmniej 1 miejsce stanowiące atrakcję turystyczną obszaru. 	Dane LGD Sandry Brdy i UMWP.
4.	Aktywizacja i nabywanie umiejętności. Działania LGD obejmujące: a) badania i analizy dotyczące historii obszaru objętego LSR; b) badania i analizy dotyczące stanu środowiska przyrodniczego na obszarze objętym LSR; c) informacje i doradztwo w zakresie przygotowania wniosków zgodnych z charakterem przedsięwzięcia; d) szkolenia tematycznie związane z historią obszaru objętego strategią; e) przygotowanie, druk i dystrybucja materiałów informacyjnych, broszur, folderów, map i przewodników służących informowaniu o atrakcjach turystycznych obszaru; f) organizację wydarzeń promujących atrakcje historyczne obszaru objętego strategią Organizacja wydarzeń promujących dziedzictwo przyrodnicze obszaru.	<ul style="list-style-type: none"> Do 2015 roku zostaną przeprowadzone co najmniej 4 wydarzenia promocyjne. Do 2015 roku zostaną wydane co najmniej 2 publikacje pokazujące atrakcyjność turystyczną obszaru. 	Dane LGD Sandry Brdy i UMWP.
Przedsięwzięcie 1.2.			
„Ukierunkowanie działalności mikroprzedsiębiorstw i gospodarstw rolnych na działalność opartą o walory i zasoby obszaru wdrażania LSR”			
1.	Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej. <ul style="list-style-type: none"> Wynajmowanie pokoi oraz sprzedaż posiłków domowych lub świadczenie innych usług związanych z pobytem turystów w gospodarstwie rolnym. Świadczenie usług turystycznych. Drobna wytwórczość, usługi, rzemiosło lub rękodzielnictwo. 	Do 2015 roku zostaną utworzone/zmodernizowane/przygotowane 2 obiekty świadczące usługi dla turystów.	Dane urzędów gmin, dane Beneficjentów pomocy, dane LGD Sandry Brdy.
2.	Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw. <ul style="list-style-type: none"> Świadczenie usług turystycznych. Drobna wytwórczość, usługi, rzemiosło lub rękodzielnictwo. 	Do 2015 roku zostaną utworzone/zmodernizowane/przygotowane 2 obiekty świadczące usługi dla turystów.	Dane urzędów gmin, dane Beneficjentów pomocy, dane LGD Sandry Brdy.

3.	Małe projekty. <ul style="list-style-type: none"> Szkolenia dla przedsiębiorców podejmujących działalność gospodarczą związaną z turystyką, rekreacją i wypoczynkiem. Utworzenie lub zmodernizowanie bazy informacji turystycznej oraz stron internetowych promujących atrakcje turystyczne obszaru. Kultywowanie tradycyjnych zawodów i rzemiosła. 	Do 2015 powstaną minimum 2 strony internetowe związane z promocją turystyki i walorów obszaru.	Dane urzędów gmin, dane Beneficjentów pomocy, dane LGD Sandry Brdy.
4.	Aktywizacja i nabywanie umiejętności. Działania LGD obejmujące: <ul style="list-style-type: none"> Badania i analizy dotyczące rozwoju działalności gospodarczej związanej z turystyką, rekreacją i wypoczynkiem na obszarze objętym LSR. Informacje i doradztwo w zakresie przygotowania wniosków zgodnych z charakterem przedsięwzięcia. Organizacja wystaw, targów i inne działania promujące podmioty gospodarcze prowadzące działalność związaną z turystyką. 	Do 2015 zostaną przeprowadzone minimum 2 działania LGD związane z promocją turystyki i walorów obszaru.	Dane LGD Sandry Brdy.
Poziom celów ogólnych – wskaźniki oddziaływania.			
II.	Cel ogólny II: „Poprawa warunków życia na obszarach wiejskich objętych LSR”.	<ul style="list-style-type: none"> W 2015 roku liczba osób korzystających z obiektów rekreacyjno-sportowych wybudowanych, wyremontowanych lub doposażonych w ramach przedsięwzięcia wyniesie co najmniej 5 000 osób. Wzrost w 2015 roku o ok. 5% liczby dzieci i młodzieży uprawiających sporty w ramach uczniowskich i szkolnych klubach sportowych. W 2015 roku aktywność społeczno-kulturalna mieszkańców wyrażona liczbą osób uczestniczących w imprezach społeczno-kulturalnych wyniesie min. 5000 osób. Wzrost liczby dzieci i młodzieży uczestniczącej w zorganizowanych formach upowszechniania kultury i sztuki (kluby, zespoły, sekcje i ogniska artystyczne) - o 5% w 2015 roku. W 2015 roku liczba osób, które uczestniczyły w formach edukacji i promocji związanej z odnawialnymi źródłami energii wyniesie min. 1000. 	Dane LGD Sandry Brdy i UMWP, dane Beneficjentów pomocy, dane podmiotów zarządzających obiektami, dane szkół i klubów sportowych oraz innych instytucji.
Poziom celów szczegółowych – wskaźniki rezultatu.			
1.	Cel szczegółowy II.1. Upowszechnienie aktywnych form spędzania czasu wolnego m.in. poprzez wykorzystanie nowej lub odnowionej infrastruktury.	<ul style="list-style-type: none"> Do 2015 roku na obszarze objętym strategią zostaną wybudowane, wyremontowane lub doposażone co najmniej 3 obiekty wiejskie pełniące funkcje rekreacyjno-sportowe. W okresie od 2009 do 2015 roku na obszarze objętym LSR zostaną uruchomione lub zostaną rozszerzone co najmniej 2 przedsięwzięcia 	Dane LGD Sandry Brdy, dane Beneficjentów pomocy, dane urzędów, dane podmiotów zarządzających obiektami, dane szkół i klubów sportowych oraz innych

		(mikroprzedsiębiorcy/rolnika) polegające na świadczeniu usług związanych z rekreacją i wypoczynkiem i/lub ukierunkowane na obsługę ruchu turystycznego.	<i>instytucji.</i>
2.	Cel szczegółowy II.2. Poprawa estetyki miejscowości.	<ul style="list-style-type: none"> Do 2015 roku na obszarze objętym strategią zostanie poprawiony stan wizualny co najmniej 2 obiektów. 	<i>Dane urzędów gmin, dane Beneficjentów pomocy, dane LGD Sandry Brdy i UMWP.</i>
3.	Cel szczegółowy II.3. Zwiększenie liczby oraz poprawa stanu obiektów pełniących funkcje społeczno-kulturalne.	<ul style="list-style-type: none"> Do 2015 roku nastąpi poprawa stanu technicznego i wyposażenia co najmniej 3 obiektów wiejskich pełniących funkcje społeczno-kulturalne. 	<i>Dane urzędów gmin, dane Beneficjentów pomocy, dane LGD Sandry Brdy i UMWP.</i>
4.	Cel szczegółowy II.4. Wzrost aktywności społeczno-kulturalnej mieszkańców	<ul style="list-style-type: none"> W 2015 roku liczba imprez społeczno-kulturalnych przeprowadzonych w obiektach wyremontowanych lub doposażonych w ramach przedsięwzięcia wyniesie co najmniej 20. 	<i>Dane LGD Sandry Brdy, dane Beneficjentów pomocy, dane podmiotów zarządzających obiektami.</i>
Poziom przedsięwzięć – wskaźniki produktu.			
Przedsięwzięcie 2.1.			
„Budowa, przebudowa lub poprawa stanu obiektów oraz rozwój inicjatyw służących aktywnemu wypoczynkowi mieszkańców i turystów na obszarze objętym wdrażaniem LSR”			
1.	Odnowa i rozwój wsi <ul style="list-style-type: none"> Budowa, przebudowa, remont obiektów sportowych. Budowa, przebudowa, remont ścieżek rowerowych. Budowa, przebudowa lub remont placów zabaw i miejsc rekreacji. Budowa, przebudowa, remont lub wyposażenie budynków pełniących funkcje rekreacyjne lub sportowe. Kształtowanie otoczenia obiektów sportowo-rekreacyjnych, w szczególności budowa i odnawianie placów parkingowych, chodników, oświetlenia ulicznego. 	<ul style="list-style-type: none"> Do 2015 roku powstanie lub zostanie wyremontowanych minimum 10 placów zabaw. Do 2015 roku powstanie lub zostanie wyremontowanych co najmniej 5 obiektów sportowych. 	<i>Dane LGD Sandry Brdy, dane Beneficjentów pomocy, dane podmiotów zarządzających obiektami.</i>
2.	Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej	Do 2015 roku powstanie minimum 1 działalność handlowo – usługowa w	<i>Dane LGD Sandry Brdy, dane Beneficjentów pomocy, dane</i>

	<ul style="list-style-type: none"> Świadczenie usług związanych z rekreacją i wypoczynkiem. Działalność handlowo-usługowa w miejscowościach turystycznych. 	miejscowości turystycznej.	podmiotów zarządzających obiektami.
3.	Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw <ul style="list-style-type: none"> Świadczenie usług związanych z rekreacją i wypoczynkiem. Działalność handlowo-usługowa przy obiektach sportowo – rekreacyjnych. 	Do 2015 roku powstanie minimum 1 działalność handlowo – usługowa w miejscowości turystycznej.	Dane LGD Sandry Brdy, dane Beneficjentów pomocy, dane podmiotów zarządzających obiektami.
4.	Małe projekty <ul style="list-style-type: none"> Szkolenia dla animatorów sportu i aktywnego wypoczynku. Budowa lub odbudowa infrastruktury służącej rekreacji i uprawianiu sportów, w szczególności tras rowerowych, tras konnych, tras kajakowych, ścieżek dydaktycznych i spacerowych, miejsc biwakowych, wypoczynkowych i biesiadnych. Organizacja imprez rekreacyjno-sportowych. 	<ul style="list-style-type: none"> Do 2015 roku powstaną co najmniej 2 obiekty związane z rekreacją i wypoczynkiem. Do 2015 roku zostaną zorganizowane co najmniej 2 imprezy rekreacyjno-sportowe. 	Dane LGD Sandry Brdy, dane Beneficjentów pomocy
5.	Aktywizacja i nabywanie umiejętności. Działania LGD obejmujące: <ul style="list-style-type: none"> Badania, analizy, studia i plany wykonalności obiektów sportowo-rekreacyjnych. Informacje i doradztwo w zakresie przygotowania wniosków zgodnych z charakterem przedsięwzięcia. Organizacja wydarzeń sportowo-rekreacyjnych promujących obszar wdrażania LSR. 	<ul style="list-style-type: none"> Do 2015 roku przez LGD zostaną zorganizowane co najmniej 2 wydarzenia rekreacyjno – sportowe. 	Dane LGD Sandry Brdy, dane Beneficjentów pomocy.
Przedsięwzięcie 2.2.			
„Budowa, przebudowa lub poprawa stanu infrastruktury społeczno - kulturalnej oraz jej wykorzystanie poprzez rozwój inicjatyw na obszarze wdrażania LSR”			
1.	Odnowa i rozwój wsi <ul style="list-style-type: none"> Budowa, przebudowa, remont lub wyposażenie budynków pełniących funkcje społeczno-kulturalne (m.in. świetlic, domów kultury). Kształtowanie otoczenia, budowa i odnawianie placów parkingowych, chodników, oświetlenia ulicznego przy obiektach społeczno-kulturalnych. 	<ul style="list-style-type: none"> Do 2015 roku zostaną zbudowane/wyremontowane/przebudowane co najmniej 2 obiekty pełniące funkcje społeczno-kulturalne. 	Dane LGD Sandry Brdy, dane Beneficjentów pomocy, dane podmiotów zarządzających obiektami.
2.	Małe projekty <ul style="list-style-type: none"> Remont świetlic wiejskich i ich wyposażenie. Szkolenia dla animatorów życia społeczno-kulturalnego. Organizacja imprez kulturalnych. Organizacja szkoleń i innych przedsięwzięć o charakterze edukacyjnym. Promocja lokalnej twórczości kulturalnej i artystycznej. 	<ul style="list-style-type: none"> Do 2015 roku zostaną wyposażone co najmniej 2 obiekty pełniące funkcje społeczno-kulturalne. Do 2015 roku zostanie przeprowadzonych co najmniej 5 imprez kulturalnych. 	Dane LGD Sandry Brdy, dane Beneficjentów pomocy.

3.	Aktywizacja i nabywanie umiejętności. Działania LGD obejmujące: <ul style="list-style-type: none"> • Badania i analizy dotyczące aktywności społeczno-kulturalnej na obszarze objętym LSR. • Informacje i doradztwo w zakresie przygotowania wniosków zgodnych z charakterem przedsięwzięcia. • Organizacja wydarzeń społeczno-kulturalnych promujących obszar wdrażania LSR. 	<ul style="list-style-type: none"> • Do roku 2015 zostanie przeprowadzonych co najmniej 5 wydarzeń społeczno-kulturalnych promujących obszar wdrażania LSR. 	Dane LGD Sandry Brdy, dane Beneficjentów pomocy.
Poziom celów szczegółowych – wskaźniki rezultatu.			
1.	Cel szczegółowy III.1 Wykorzystanie odnawialnych źródeł energii w celu poprawy warunków prowadzenia działalności kulturalnej i gospodarczej (w tym głównie polegającej na wynajmie pokoi w gospodarstwie rolnym).	<ul style="list-style-type: none"> • W 2015 roku liczba obiektów w których nastąpiła poprawa warunków prowadzenia działalności kulturalnej i gospodarczej wyniesie co najmniej 3. 	Dane LGD Sandry Brdy, dane Beneficjentów pomocy, dane podmiotów zarządzających obiektami.
2.	Cel szczegółowy III.2. Zastosowanie odnawialnych źródeł energii w obiektach i miejscach pełniących funkcje społeczno – kulturalne i turystyczne.	<ul style="list-style-type: none"> • Do 2015 roku na obszarze objętym strategią zostaną zastosowane rozwiązania związane z OZE w minimum 2 obiektach lub miejscach pełniących funkcje społeczno – kulturalne i turystyczne. 	Dane urzędów gmin, dane Beneficjentów pomocy, dane LGD Sandry Brdy i UMWP.
3.	Cel szczegółowy III.3. Wzrost świadomości mieszkańców obszaru na temat korzyści płynących z wykorzystywania odnawialnych źródeł energii.	<ul style="list-style-type: none"> • Do 2015 roku liczba osób, które zapoznały się poprzez działania edukacyjne związane z wykorzystaniem OZE i płynących z tego korzyści wyniesie co najmniej 50. 	Dane urzędów gmin, dane Beneficjentów pomocy, dane LGD Sandry Brdy i UMWP.
4.	Cel szczegółowy III.4. Promocja i popularyzacja wykorzystywania odnawialnych źródeł energii.	<ul style="list-style-type: none"> • Do 2015 roku liczba osób, które zapoznały się z tematyką OZE w formie działań promocyjnych związanych z wykorzystaniem OZE wyniesie co najmniej 500. 	Dane urzędów gmin, dane Beneficjentów pomocy, dane LGD Sandry Brdy i UMWP.
Przedsięwzięcie 3. „Odnawialne źródła energii szansą na innowacyjne wykorzystanie lokalnych zasobów oraz zrównoważony rozwój obszaru LSR”			
1.	Odnowa i rozwój wsi <ul style="list-style-type: none"> • Kształtowanie obszaru przestrzeni publicznej z wykorzystaniem rozwiązań technologicznych wykorzystujących odnawialne źródła energii. • Budowa, remont lub przebudowa infrastruktury związanej z rozwojem funkcji turystycznych, sportowych lub społeczno-kulturalnych wykorzystujących 	<ul style="list-style-type: none"> • Do 2015 roku zostaną zbudowane/wyremontowane/przebudowane co najmniej 2 obiekty pełniące funkcje turystyczne, społeczno – kulturalne, sportowe lub zmienione zostaną 2 miejsca przestrzeni publicznej z wykorzystaniem OZE. 	Dane LGD Sandry Brdy, dane Beneficjentów pomocy, dane podmiotów zarządzających obiektami.

	technologię związaną z odnawialnymi źródłami energii.		
2.	<p>Małe projekty</p> <ul style="list-style-type: none"> Organizacja szkoleń i innych przedsięwzięć o charakterze edukacyjnym związanymi z podnoszeniem jakości życia na obszarze z ukierunkowaniem na zalety wykorzystywania OZE.. Zagospodarowanie przestrzeni publicznej z wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii. Wykorzystanie energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych w celu poprawienia działalności kulturalnej lub gospodarczej, w tym polegającej na wynajmie pokoi w gospodarstwie rolnym, z wyłączeniem działalności rolniczej. 	<ul style="list-style-type: none"> Do 2015 roku zostanie zagospodarowane co najmniej 1 miejsce przestrzeni publicznej z wykorzystaniem OZE. Do 2015 roku zostanie zorganizowane co najmniej 1 szkolenie na temat OZE. Do 2015 roku w co najmniej 1 obiekcie pełniącym funkcje kulturalne zostaną zastosowane OZE. 	<i>Dane LGD Sandry Brdy, dane Beneficjentów pomocy.</i>
3.	<p>Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej</p> <ul style="list-style-type: none"> Świadczenie usług związanych z turystyką – zastosowanie w planowanych działaniach technologii OZE. 	<ul style="list-style-type: none"> Do 2015 roku przynajmniej 1 gospodarstwo agroturystyczne wykorzysta OZE w świadczeniu usług. 	<i>Dane LGD Sandry Brdy, dane Beneficjentów pomocy.</i>
	<p>Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw</p> <ul style="list-style-type: none"> Prowadzenie działalności gospodarczej przy wykorzystaniu w OZE np. w obiektach, w których działalność jest prowadzona. 	<ul style="list-style-type: none"> Do 2015 roku przynajmniej jeden przedsiębiorca z obszaru zastosuje rozwiązania OZE w prowadzonej działalności. 	<i>Dane LGD Sandry Brdy, dane Beneficjentów pomocy.</i>

ROZDZIAŁ V

OKREŚLENIE MISJI LGD.

Misją Lokalnej Grupy Działania Sandry Brdy jest aktywizowanie mieszkańców, instytucji i środowisk gmin Chojnice, Brusy, Konarzyny, Czersk i Lipnica oraz tworzenie warunków dla ich partnerskiej współpracy na rzecz przyspieszenia rozwoju tego obszaru w oparciu o jego zasoby oraz poprawy warunków życia wszystkich jego mieszkańców.

ROZDZIAŁ VI

WYKAZANIE SPÓJNOŚCI SPECYFIKI OBSZARU Z CELAMI LSR.

W strategii przyjętej przez LGD Sandru Brdy główny akcent został położony na waloryzację cennych zasobów obszaru, do których w szczególności należy zaliczyć zasoby przyrodniczo-krajobrazowe oraz dziedzictwo historyczno-kulturowe. Jest to zrozumiały wybór w świetle przeprowadzonych wcześniej analiz, z których wynika, że gospodarka obszaru w znacznej mierze opiera się na wykorzystaniu tych zasobów. Dominującą rolę odgrywa w niej rolnictwo, turystyka oraz leśnictwo i przetwórstwo. W każdej z tych dziedzin zachowanie walorów środowiskowych, bioróżnorodności, czystej gleby, wód i powietrza sprzyja uzyskaniu konkurencyjnej pozycji rynkowej.

Zawarte w strategii cele związane z rewitalizacją obiektów zabytkowych oraz zachowaniem i promocją dziedzictwa kulturowego dobrze odpowiadają współczesnym trendom w turystyce, polegającym na wzroście zainteresowania regionalizmami i poszukiwaniu lokalnych odmienności przez coraz liczniejszą grupę turystów. Waloryzacja wspomnianych zasobów ma zatem nie tylko aspekt duchowy, lecz także realne znaczenie dla gospodarki obszaru.

Postulowane w strategii działania nastawione na rozwój infrastruktury turystycznej oraz zwiększenie jakości i różnorodności usług związanych z obsługą ruchu turystycznego są niezbędne dla utrzymania wysokiego potencjału turystycznego obszaru i jego silnej pozycji konkurencyjnej w tej dziedzinie. Zmusza do tego rosnąca konkurencja ze strony innych regionów turystycznych, zarówno krajowych, jak i zagranicznych. Obowiązuje tu zasada, że „kto się nie rozwija, ten się cofa”, dlatego nieuwzględnienie tych celów w strategii mogłoby w perspektywie doprowadzić do regresu funkcji turystycznej obszaru.

Wskaźniki przedsiębiorczości na obszarze objętym strategią są niższe od przeciętnych dla województwa pomorskiego. Aby poprawić sytuację w tym zakresie w strategii znalazły się aż trzy cele szczegółowe związane z rozwojem działalności gospodarczej opartej o wykorzystanie lokalnych zasobów. Jest to najbardziej pożądanym sposobem waloryzacji posiadanych zasobów. Zgodnie z przyjętymi w strategii założeniami, wspieranie działalności gospodarczej będzie dotyczyć branż i dziedzin związanych z wykorzystaniem lokalnych zasobów, w tym zwłaszcza turystyki i agroturystyki, produkcji „zdrowej” żywności oraz żywności mającej specyficzny, lokalny lub tradycyjny charakter, pozyskiwania i przetwórstwa naturalnych zasobów, w tym m.in. runa leśnego.

Drugi cel główny Lokalnej Strategii Rozwoju dotyczy poprawy warunków życia na obszarach wiejskich. Został on włączony do strategii decyzją samych mieszkańców, którzy dość krytycznie oceniają poziom jakości życia. Wielu mieszkańców wykazuje bardzo wysoką

aktywność społeczną i poszukuje możliwości realizowania swych zainteresowań i potrzeb pozazawodowych – na przykład w dziedzinie relacji społecznych i towarzyskich, wypoczynku, sportu, kultury, wiedzy. Niestety potrzebom tym nie odpowiada stan infrastruktury społecznej. Przez wiele lat potrzeby te traktowano jako drugorzędne, dlatego obecnie wiele placówek społeczno-kulturalnych i obiektów sportowo-rekreacyjnych jest w złym stanie technicznym i są słabo wyposażone. Pogarsza to poziom jakości życia odczuwany przez mieszkańców. Dla wielu z nich, zwłaszcza młodych i wykształconych stanowi jeden z argumentów skłaniających do szukania lepszego miejsca pracy i zamieszkania w aglomeracji trójmiejskiej lub za granicą, natomiast tym, którzy tu pozostają, zagraża marazm lub uleganie różnym patologiom społecznym. Realizacja celów założonych w strategii ograniczy te negatywne zjawiska, a inwestycje w obiekty sportowo-rekreacyjne przyczynią się dodatkowo do podniesienia atrakcyjności turystycznej obszaru.

Powiązanie nowego przedsięwzięcia oraz celu szczegółowego, który realizuje z przeprowadzoną pierwotnie analizą SWOT oraz specyfiką obszaru wydaje się być w pełni uzasadnione. Planowane nowe przedsięwzięcie oraz cel szczegółowy (cele szczegółowe) korespondują m.in. z atutem obszaru, jakim jest czyste środowisko. Ukierunkowanie rozwoju obszaru z wykorzystaniem OZE spowoduje zachowanie takiego stanu. Efektem dodatkowym części zadań będzie realizacja założeń związanych z poprawą infrastruktury (przy wykorzystaniu OZE).

ROZDZIAŁ VII

UZASADNIENIE PODEJŚCIA ZINTEGROWANEGO DLA PRZEDSIĘWZIĘĆ PLANOWANYCH W RAMACH LSR.

Lokalna Strategia Rozwoju opracowana przez LGD Sandry Brdy została zaprojektowana w taki sposób, aby poszczególne działania cząstkowe realizowane w jej ramach przez różne podmioty były wzajemnie powiązane i tworzyły spójną, logiczną całość Związki te można zauważyć analizując przyjęte w strategii cele i przedsięwzięcia. W ramach celu pierwszego, zakładającego waloryzację zasobów obszaru przewiduje się realizację działań podnoszących atrakcyjność turystyczną obszaru. Uzyskany dzięki temu zwiększony napływ turystów wytworzy duży rynek zbytu dla usług i produktów wytwarzanych oparciu o zasoby lokalne. Dostrzegając ten związek w strategii zaplanowano przedsięwzięcie nastawione na rozwój tego rodzaju działalności gospodarczej. Realizacja celu drugiego, dotyczącego poprawy warunków życia na obszarze objętym strategią będzie między innymi polegać na rozwijaniu aktywności społeczno-kulturalnej, budowie i modernizacji obiektów sportowo-rekreacyjnych oraz poprawie estetyki miejscowości. Wymienione działania mają znaczenie nie tylko dla poprawy jakości życia mieszkańców, ale będą również służyć poprawie atrakcyjności turystycznej obszaru. Jak zatem widać, oba przyjęte w strategii cele wzajemnie się dopełniają i przyczynią się do wypromowania regionu jako atrakcyjnego dla turystów lubiących aktywny wypoczynek w otoczeniu unikatowej przyrody.

Przejawem zintegrowanego podejścia Lokalnej Strategii Rozwoju jest udział wiele różnych podmiotów w realizacji zaplanowanych w jej ramach przedsięwzięć. Im więcej sektorów lub branż gospodarczych angażuje jakieś przedsięwzięcie, tym bardziej można mówić o jego zintegrowanym charakterze. Przedsięwzięcia planowane w ramach strategii opracowanej przez LGD Sandry Brdy będą realizowane z udziałem wielu różnych podmiotów: rolników, mikroprzedsiębiorców, samorządów lokalnych, organizacji pozarządowych, placówek kultury, kościołów i związków wyznaniowych, twórców ludowych, grup i zespołów artystycznych, grupy i zespołów sportowych, a także szkół i innych placówek edukacyjnych. Podmioty te reprezentują trzy sektory: publiczny, społeczny i gospodarczy. Zróżnicowanie dotyczy także branż gospodarczych, które będą zaangażowane w realizację planowanych przedsięwzięć. Strategia wymienia ich kilka: przetwórstwo rolno-spożywcze, drobną wytwórczość, rzemiosło i rękodzielnictwo, usługi związane z rekreacją i wypoczynkiem, usługi turystyczne, działalność handlowa.

Innym przejawem podejścia zintegrowanego może być wykorzystywanie różnych zasobów w ramach tego samego przedsięwzięcia, a także łączenie w ramach jednego przedsięwzięcia działań i operacji o różnym charakterze (np. inwestycyjnych i tzw. „miękkich”, komercyjnych i niekomercyjnych). Opisaną zasadę realizuje większość przedsięwzięć planowanych w ramach Lokalnej Strategii Rozwoju. Wszystkie wspomniane przedsięwzięcia zawierają operacje

o charakterze inwestycyjnym oraz działania nie inwestycyjne (np. aktywizujące społeczność lokalną, edukacyjne, promocyjne).

Podane wyżej argumenty świadczą, że cele oraz przedsięwzięcia przyjęte w ramach strategii opracowanej przez LGD Sandry Brdy są komplementarne względem siebie i tworzą spójną koncepcję, będącą praktyczną realizacją zintegrowanego podejścia do rozwoju lokalnego.

ROZDZIAŁ VIII

UZASADNIENIE PODEJŚCIA INNOWACYJNEGO DLA PRZEDSIĘWZIĘĆ PLANOWANYCH W RAMACH LSR.

Strategia opracowana przez LGD Sandry Brdy zawiera kilka elementów świadczących o jej innowacyjnym charakterze. Analizując ten aspekt strategii trzeba przede wszystkim wskazać na zaplanowane w niej przedsięwzięcia, których celem jest ukierunkowanie rozwoju turystyki w oparciu o zasoby obszaru (przyroda – infrastruktura społeczna, sportowa, kulturalna – dziedzictwo kulturowe). Do tej pory była ona budowana na jego zasobach wodnych obejmujących duże jeziora i Brdę. Przedsięwzięcia zaplanowane w ramach strategii są ukierunkowane na wzbogacenie oferty turystycznej poprzez wykorzystanie dobrze zachowanego dziedzictwa kulturowego, wykorzystanie zasobów przyrodniczych (turystyka przyrodnicza). Obszar posiada duże zasoby w tej dziedzinie (ponad 50% jego powierzchni stanowią obszary prawnie chronione), które dotychczas były w niewielkim stopniu wykorzystywane turystycznie. Wszystkie wymienione elementy stanowią doskonałe tworzywo dla rozwoju nowych produktów turystycznych zaliczanych do tzw. turystyki przyrodniczej. Jest to nowa, ale bardzo dynamicznie rosnąca gałąź turystyki, która zacznie być rozwijana także na obszarze objętym strategią poprzez zrealizowanie zaplanowanych w niej przedsięwzięć. Wszystkie bowiem przedsięwzięcia, mimo iż wprost mogą nie nawiązywać do hasła „turystyka przyrodnicza”, w związku z przyrodą występującą na całym obszarze LGD są z nią nieodzownie związane. Jeśli te działania zakończą się sukcesem, za kilka lat markę obszaru będą tworzyć nie tylko znane ze sportów wodnych Charzykowy czy Swornegacie, ale także pozostałe tereny – gdzie aktywny wypoczynek połączony zostanie z obcowaniem z unikatową przyrodą. Jeśli takie założenie zostanie osiągnięte, będzie stanowić doskonały przykład dla innych.

Innowacyjny charakter ma także zawarta w strategii propozycja rozwoju przedsiębiorczości. Wynika ona z dość prostej konstatacji, że masowy napływ turystów tworzy chłonny rynek na produkty, które prawie każdy turysta kupuje na pamiątkę lub jako upominek z wyjazdu. Będą to przede wszystkim produkty wytwarzane w oparciu o lokalne surowce oraz czerpane z tradycji wzory i technologie, czyli produkty charakterystyczne czy wręcz symboliczne dla tego regionu i jego dziedzictwa kulturowego. Mogą to być na przykład miejscowe specjały kulinarne, przetwory z runa leśnego (grzyby, jagody), wyplatane koszyki, bluzki lub obrusy z haftem kaszubskim, wyroby artystyczne, nagrania miejscowych zespołów muzycznych i wiele innych.

Obie opisane wyżej propozycje, które zawiera lokalna strategia rozwoju opracowana przez LGD Sandry Brdy są nowością na obszarze objętym strategią. Wynikają one z dążenia do wykorzystania w rozwoju obszaru wszystkich zasobów, jakimi on dysponuje, także tych, na które do tej pory nie zwracano uwagi i nie podejmowano działań w tej dziedzinie. Zdobyte w toku realizacji strategii doświadczenie w zakresie tworzenia, rozwoju, wprowadzania na rynek

oraz podnoszenia jakości produktów turystyki dziedzictwa oraz produktów lokalnych LGD Sandry Brdy będzie upowszechniać i przekazywać do stosowania innym lokalnym grupom działania między innymi w ramach planowanych projektów współpracy.

Innowacyjność nowych celów i przedsięwzięcia w skali wykraczającej poza obszar województwa (w tym także poprzez zastosowanie nowych metod na obszarze) wynika z faktu, że dotychczas żaden z potencjalnych podmiotów wpływających na rozwój obszaru (LGD, jednostki samorządu terytorialnego, org. pozarządowe, sektor prywatny) nie podjął systematycznych i ukierunkowanych na OZE działań. Zarówno w województwie pomorskim, jak i poza nim będzie to podejście nowatorskie i innowacyjne.

ROZDZIAŁ IX

OKREŚLENIE PROCEDURY OCENY ZGODNOŚCI OPERACJI Z LSR, PROCEDURY WYBORU OPERACJI PRZEZ LGD, PROCEDURY ODWOŁANIA OD ROZSTRZYGNIEĆ ORGANU DECYZYJNEGO W SPRAWIE WYBORU OPERACJI W RAMACH DZIAŁANIA, O KTÓRYM MOWA W ART. 5 UST. 1 PKT 21 USTAWY Z DNIA 7 MARCA 2007 R. O WSPIERANIU ROZWOJU OBSZARÓW WIEJSKICH Z UDZIAŁEM ŚRODKÓW EUROPEJSKIEGO FUNDUSZU ROLNEGO NA RZECZ ROZWOJU OBSZARÓW WIEJSKICH, KRYTERIÓW, NA PODSTAWIE KTÓRYCH OCENIANA JEST ZGODNOŚĆ OPERACJI Z LSR, ORAZ KRYTERIÓW WYBORU OPERACJI, A TAKŻE PROCEDURY ZMIANY TYCH KRYTERIÓW.

Procedura oceny zgodności wniosków z LSR i wyboru operacji przez LGD.

Szczegółowe przedstawienie procedur znajduje się w Regulaminie Rady, stanowiącym Załącznik nr 3 do LSR

Po zakończeniu naboru wniosków o pomoc, który będzie prowadzony zgodnie z wymogami określonymi w rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach działania „Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013, LGD Sandry Brdy rozpocznie postępowanie mające na celu ocenę zgodności złożonych wniosków z LSR i dokonanie wyboru operacji do finansowania. Postępowanie to będzie prowadzone według zasad i procedur opisanych poniżej.

- ☞ Organem dokonującym oceny zgodności wniosków z LSR i lokalnymi kryteriami wyboru oraz wyboru operacji do finansowania jest Rada LGD „Sandry Brdy”. Rada rozpatruje wnioski i podejmuje decyzje w ich sprawie podczas swoich posiedzeń.
- ☞ Wnioski są rozpatrywane w kolejności odpowiadającej kolejności ich złożenia do Biura LGD „Sandry Brdy”.
- ☞ Przed rozpatrywaniem każdego wniosku na wezwanie Przewodniczącego członkowie Rady składają pisemne oświadczenie o bezstronności w rozpatrywaniu danego wniosku. Oświadczenie składa się na formularzu, którego wzór przedstawia Załącznik Nr 1 do Regulaminu Rady. Członków Rady, którzy nie złożą oświadczenia o bezstronności, Przewodniczący Rady Zarządzeniem wyłącza z udziału w rozpatrywaniu danego wniosku, w szczególności z udziału w ocenie zgodności operacji z Lokalną Strategią Rozwoju, ocenie tej operacji pod względem spełniania kryteriów wyboru oraz z udziału w głosowaniu nad uchwałą dotyczącą wyboru lub nie tej operacji.

- ☛ Podczas dyskusji nad wnioskiem Przewodniczący udziela głosu dyskutantom według kolejności zgłoszeń. Po prezentacji projektów przez pracowników biura i umożliwieniu Członkom Rady zapoznania się z dokumentami, w dyskusji głos mogą zabierać członkowie Rady, członkowie Zarządu oraz osoby zaproszone do udziału w posiedzeniu.
- ☛ Po dyskusji nad wnioskiem Rada przeprowadza ocenę w sprawie zgodności operacji z LSR. Po zarządzeniu oceny każdy członek Rady dokonuje indywidualnie oceny zgodności operacji z LSR poprzez wypełnienie „Karty oceny zgodności operacji z LSR”, której wzór przedstawia Załącznik nr 2 do Regulaminu Rady - Formularz „Karty oceny zgodności operacji z LSR” zawiera następujące pytania pomagające ustalić zgodność operacji z LSR:
  - czy realizacja operacji przyczynia się do osiągnięcia co najmniej jednego celu ogólnego LSR?,
  - czy realizacja operacji przyczynia się do osiągnięcia co najmniej jednego celu szczegółowego LSR?,
  - czy operacja jest zgodna z co najmniej jednym przedsięwzięciem planowanym w ramach LSR?,
  - czy operacja należy do operacji rekomendowanych w ramach LSR?
- ☛ Po zebraniu wypełnionych „Kart oceny zgodności operacji z LSR” komisja skrutacyjna dokonuje weryfikacji oceny członków Rady. Decyzja Rady w sprawie uznania operacji za zgodną z LSR jest pozytywna, jeśli większość ważnie wypełnionych kart wskazuje, że operacja jest zgodna z LSR. Wnioski dotyczące operacji, co do których Rada podjęła negatywną decyzję w sprawie uznania ich zgodności z LSR nie są dalej rozpatrywane.
- ☛ Jeżeli operacja została uznana za zgodną z LSR, Rada przeprowadza ocenę tej operacji według kryteriów przyjętych przez Stowarzyszenie. Po zarządzeniu oceny, każdy członek Rady dokonuje indywidualnie oceny operacji poprzez wypełnienie formularza „Karty oceny operacji według kryteriów wyboru”, której wzór przedstawia Załącznik nr 3 do Regulaminu Rady. Ocena operacji przez członka Rady polega na przyznaniu punktów za poszczególne kryteria, a następnie ich zsumowaniu i wpisaniu obliczonej oceny łącznej w pozycji formularza „SUMA PUNKTÓW”.
- ☛ Po zebraniu wypełnionych „Karty oceny operacji według kryteriów wyboru” komisja skrutacyjna ustala wynik głosowania w taki sposób, że sumuje oceny łączne wyrażone na poszczególnych kartach w pozycji „SUMA PUNKTÓW” i dzieli przez liczbę oddanych głosów. Liczba będąca wynikiem tego działania jest oceną Rady dotyczącą spełniania kryteriów wyboru przez daną operację.
- ☛ Na podstawie oceny pod względem spełniania kryteriów wyboru Przewodniczący Rady sporządza listę ocenionych operacji, ustalając ich kolejność według liczby

uzyskanych punktów w ramach tej oceny. Listę podaje się do wiadomości publicznej, w szczególności do wiadomości wnioskodawców, którzy złożyli wnioski o przyznanie pomocy. Wraz z listą wysyłane jest do Wnioskodawcy pismo z informacją o zgodności lub niezgodności z LSR, liczbie uzyskanych punktów lub miejscu na liście projektów ocenionych, dodatkowo w przypadku małych projektów: informacją czy wniosek mieści się w limicie określonym w informacji o możliwości składania wniosków oraz, w przypadku gdy ogłoszony konkurs miał taki charakter – czy wniosek jest zgodny z zakresem tematycznym, a także o możliwości złożenia dowożenia.

- ☛ Po upływie terminu, w którym wnioskodawcy mogli składać odwołania od wyników głosowania w sprawie oceny operacji, Zarząd LGD Sandry Brdy zwołuje posiedzenie Rady w celu rozpatrzenia odwołań i podjęcia decyzji o wyborze operacji do finansowania.
- ☛ W przypadku, gdy odwołanie wpłynie po dniu poprzedzającym dzień, na który zwołane zostało posiedzenie Rady w celu rozpatrzenia złożonych odwołań uznaje się je za nieważne.
- ☛ Rada wybiera do finansowania operacje, które uzyskały największą liczbę punktów w ramach oceny operacji pod względem spełniania kryteriów wyboru i, w przypadku małych projektów mieszczą się w limicie środków określonym w informacji o możliwości składania wniosków za pośrednictwem LGD Sandry Brdy, w kolejności odpowiadającej miejscu na liście operacji podlegających ocenie.
- ☛ W przypadku konkursów tematycznych Rada wybiera operacje, które są zgodne z zakresem tematycznym podanym w informacji o możliwości składania wniosków za pośrednictwem LGD.
- ☛ Rada dokonuje wyboru wszystkich operacji zgodnych z LSR i spełniających minimalne wymagania punktowe, jednakże dofinansowanie uzyskują operacje mieszczące się na liście do wysokości limitu dostępnych środków, określonego w informacji o możliwości składania wniosków o przyznanie pomocy na dany rodzaj operacji. W przypadku uzyskania przez operacje równej ilości punktów i nie mieszczących się w limicie środków określonego w informacji o możliwości składania wniosków pierwszeństwo uzyskują wnioski, które zostały złożone w biurze LGD wcześniej od pozostałych (decyduje data i godzina złożenia wniosku).
- ☛ Rada nie wybiera operacji, które w ocenie pod względem spełniania kryteriów wyboru uzyskały mniej niż 3,5 pkt. Dla takich operacji podejmuje się uchwałę o nie wybraniu operacji z powodu niespełnienia minimalnych wymagań i zostają one umieszczone na liście operacji nie wybranych do realizacji. Na liście zamieszcza się stosowną informację.

Decyzja Rady o wybraniu, a także nie wybraniu operacji do finansowania ma formę uchwały zatwierdzonej poprzez głosowanie. Każda uchwała o wybraniu operacji do finansowania zawiera:

- 1) informacje o wnioskodawcy operacji (imię i nazwisko lub nazwę, adres lub siedzibę, numer identyfikacyjny) oraz NIP Wnioskodawcy,
- 2) tytuł operacji zgodny z tytułem podanym we wniosku,
- 3) kwotę pomocy o jaką ubiegał się wnioskodawca zgodną z kwotą podaną we wniosku,
- 4) informację o decyzji Rady w sprawie uznania zgodności operacji z LSR,
- 5) informację o liczbie punktów uzyskanych w ramach oceny operacji pod względem spełniania kryteriów wyboru i miejscu na liście ocenionych operacji, mieszczącemu się w limicie środków, a także, w przypadku konkursów tematycznych informację o zgodności (lub nie) z zakresem,
- 6) postanowienie Rady o wybraniu/nie wybraniu operacji do finansowania,
- 7) lokalizację operacji
- 8) indywidualne oznaczenie sprawy nadane każdemu Wnioskodawcy przez LGD,

☞ Po dokonaniu wyboru operacji przez Radę, Prezes Zarządu sporządza listę operacji wybranych przez LGD do finansowania oraz listę operacji niewybranych do finansowania. Na liście operacji wybranych do finansowania umieszcza się operacje w kolejności według liczby uzyskanych punktów w ramach oceny spełniania kryteriów wyboru operacji. LGD przekazuje listy właściwej instytucji wdrażającej wraz z uchwałami w sprawie wyboru operacji oraz złożonymi wnioskami o przyznanie pomocy w terminie 14 dni od dnia dokonania wyboru operacji do finansowania. Ponadto do właściwej instytucji wdrażającej przekazuje się także listę operacji niewybranych, na której oznaczone zostaną operacje zgodne z LSR oraz niezgodne z LSR, które nie zostały złożone w miejscu i terminie podanym w ogłoszeniu o naborze, niemieszczące się w limicie i niezgodne z zakresem tematycznym.

☞ Po dokonaniu wyboru operacji do finansowania LGD Sandry Brdy informuje wnioskodawców o:

- wybraniu albo niewybraniu operacji – wskazując przyczyny niewybrania,
- liczbie uzyskanych punktów w ramach oceny pod względem spełniania kryteriów wyboru i miejscu na liście wybranych operacji,
- możliwości złożenia wniosku o przyznanie pomocy bezpośrednio do Instytucji Wdrażającej dla operacji, które odpowiadają warunkom przyznania pomocy w ramach działania 312 "Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw", dla operacji, które odpowiadają warunkom przyznania pomocy w ramach działania 311 "Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej" oraz dla operacji, które odpowiadają warunkom przyznania pomocy w ramach działania 313, 322, 323 "Odnowa i rozwój wsi".

Procedura odwołania od rozstrzygnięć Rady w sprawie wyboru operacji

LGD „Sandry Brdy” w terminie 2 dni po dokonaniu oceny wniosków pod względem zgodności z LSR oraz spełniania kryteriów wyboru informuje w formie pisemnej wnioskodawców o decyzji Rady w sprawie złożonych wniosków, w szczególności o:

- a) zgodności albo niezgodności operacji z LSR, wskazując przyczyny niezgodności,
- b) w odniesieniu do operacji uznanych za zgodne z LSR – o liczbie uzyskanych punktów w ramach oceny spełniania kryteriów wyboru lub miejscu na liście operacji podlegających ocenie,
- c) możliwości odwołania się od wyników oceny poprzez złożenie w Biurze LGD Sandry Brdy pisemnego odwołania w terminie 7 dni od dnia skutecznego powiadomienia wnioskodawcy (telefonicznie, faxem, e-mailem lub pocztą).

Wzory pism stosowanych do poinformowania wnioskodawców o decyzji Rady zawiera Załącznik nr 6 do Regulaminu Rady.

W przypadku wpłynięcia odwołań Zarząd zwołuje posiedzenie Rady w celu ich rozpatrzenia. Podczas posiedzenia Rada dokonuje ponownej oceny zgodności operacji z LSR i oceny pod względem spełniania kryteriów wyboru. Decyzje Rady podjęte w trybie rozpatrzenia odwołania są ostateczne. O decyzjach podjętych w wyniku rozpatrzenia odwołań LGD niezwłocznie, lecz nie później niż w terminie 7 dni, informuje wnioskodawców, którzy złożyli odwołania.

Poniżej przedstawiono w formie tabelarycznej harmonogram działań i zakres odpowiedzialności organów LGD uczestniczących w procedurze oceny i wyboru operacji, schemat graficzny procedury oceny i wyboru operacji stanowi załącznik Nr 10 do Regulaminu Rady.

Przykładowy harmonogram działań i zakres odpowiedzialności organów LGD Sandry Brdy uczestniczących w procedurze oceny i wyboru operacji.

Rodzaj działania	Termin realizacji działania*	Organ odpowiedzialny	Wzory dokumentów stosowane w danym działaniu
Przygotowanie materiałów i dokumentów dla członków Rady (w tym kopii złożonych wniosków o przyznanie pomocy)	1 i 2 dzień	Biuro LGD	
Zawiadomienie członków Rady o miejscu, terminie i porządku posiedzenia Rady, przesłanie członkom Rady materiałów i dokumentów związanych z porządkiem posiedzenia	3 dzień	Zarząd LGD	
Podanie do publicznej wiadomości informacji o miejscu, terminie i porządku posiedzenia Rady	3 dzień	Zarząd LGD	
Posiedzenie Rady - ocena zgodności operacji z LSR, ocena operacji pod względem spełniania kryteriów wyboru	10 dzień	Rada LGD	Formularz oświadczenia o bezstronności „Karta oceny zgodności operacji z LSR” „Karty oceny operacji według kryteriów wyboru”
Sporządzenie listy ocenionych operacji	12 dzień	Przewodniczący Rady	
Opublikowanie listy ocenionych operacji, rozesłanie wnioskodawcom pisemnej informacji o wynikach oceny wniosków dokonanej przez Radę	12 dzień	Zarząd LGD	Wzory pism do wnioskodawców informujących o wynikach oceny wniosków
Zawiadomienie członków Rady o miejscu, terminie i porządku posiedzenia Rady, którego celem będzie rozpatrzenie odwołań, przesłanie członkom Rady materiałów i dokumentów związanych z porządkiem posiedzenia	22 dzień	Zarząd LGD	
Posiedzenie Rady – rozpatrzenie odwołań, wybór operacji do finansowania	29 dzień	Rada LGD	Wzór uchwały Rady w sprawie operacji wybranej do finansowania, Wzór uchwały w sprawie operacji nie wybranej do dofinansowania
Sporządzenie protokołu z posiedzenia Rady Sporządzenie listy operacji wybranych przez LGD do finansowania oraz listy operacji niewybranych do finansowania	30 dzień	Przewodniczący Rady i Prezes Zarządu	Wzór protokołu z posiedzenia Rady
Przekazanie właściwej instytucji wdrażającej wniosków i list operacji wybranych do finansowania (ze wskazaniem, czy operacja mieści się w limicie środków), wniosków i list operacji nie wybranych do finansowania (ze wskazaniem operacji zgodnych z LSR, niezgodnych z LSR oraz ze wskazaniem operacji, które nie zostały złożone w miejscu i terminie wskazanym w ogłoszeniu, oraz operacji, których zakres tematyczny nie jest zgodny z tematycznym zakresem operacji wskazanym w informacji o możliwości składania wniosków, w przypadku gdy ta informacja zawierała wskazanie tego zakresu); ww. listy operacji zawierają dane umożliwiające identyfikację projektu i wnioskowaną kwotę pomocy; zamieszczenie list operacji na stronie internetowej LGD Sandry Brdy.	Nie później niż 45 dzień	Zarząd LGD	
Przekazanie wnioskodawcom informacji o wybraniu lub niewybraniu operacji do finansowania.	Nie później niż 45 dzień	Zarząd LGD	Wzory pism do wnioskodawców informujących o wybraniu albo nie wybraniu operacji

Termin realizacji działania jest podany w dniach liczonych po dniu, w którym upłynął termin składania wniosków o przyznanie pomocy.

Kryteria oceny i wyboru operacji

Ocena i wybór operacji będą dokonywane z zastosowaniem zróżnicowanych kryteriów, odpowiednich do typu operacji.

W odniesieniu do operacji odpowiadających warunkom przyznania pomocy w ramach działania „**Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej**” będą stosowane następujące kryteria wyboru:

Kryterium 1: Wysokość wnioskowanej kwoty pomocy:

- mniej niż 50 tys. zł - 3 pkt.
- od 50 tys. zł do 75 tys. zł – 2 pkt.
- powyżej 75 tys. zł – 1 pkt.

Uzasadnienie: zgodnie z przeprowadzoną analizą SWOT szansą rozwoju gospodarstw jest różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej, opartej głównie na zasobach obszaru. Wprowadzenie kryterium wielkości wnioskowanej pomocy przyczyni się do zwiększenia liczby gospodarstw, które skorzystają z pomocy – w myśl założenia, że zostanie zrealizowanych więcej operacji za mniejsze kwoty.

Kryterium 2: Powierzchnia gospodarstwa, które posiada lub w którym pracuje wnioskodawca ma:

- więcej niż 20 ha – 1 pkt.
- mniej niż 20 ha – 2 pkt.

Uzasadnienie: zgodnie z przeprowadzoną analizą SWOT najbardziej niedoinwestowane, a zarazem najbardziej zainteresowane (co wynika z konieczności różnicowania działalności) nowymi możliwościami podejmowania dodatkowej działalności są gospodarstwa mniejsze, poniżej 20 ha. W myśl założeń LSR tego typu gospodarstwa powinny ukierunkować swoją

dodatkową działalność na agroturystykę i/lub obsługę ruchu turystycznego oraz wykorzystanie lokalnych zasobów (np. przetwórstwo runa leśnego).

Kryterium 3: Operacja jest realizowana na obszarze NATURA 2000

- tak – 2 pkt.
- nie – 1 pkt.

Uzasadnienie: zgodnie z analizą SWOT największe szanse na rozwój regionu leżą w wykorzystaniu potencjału zasobów obszaru, którym bezdyskusyjnie jest przyroda chroniona w ramach obszaru NATURA 2000. Gospodarstwa z tego terenu mają większe szanse na realizację założeń turystyki przyrodniczej.

Kryterium 4: Innowacyjność operacji:

- dla obszaru całego LGD – 2 pkt
- dla obszaru pojedynczej gminy – 1 pkt
- brak innowacyjności – 0 pkt

Uzasadnienie: W związku z możliwością wystąpienia powtarzających się operacji preferowane będą te, które są bardziej innowacyjne. Innowacyjność oznacza powstanie nowej usługi/produktu (w tym turystycznego), dotychczas nie oferowanego na obszarze objętym LSR; zastosowanie nowych sposobów organizacji lub zarządzania, wcześniej nie stosowanych na obszarze objętym LSR; zrealizowaniu operacji, jakiej dotychczas nie było na obszarze objętym LSR; nowatorskim wykorzystaniu lokalnych zasobów i surowców, wcześniej nie stosowanym na obszarze objętym LSR; nowym sposobie zaangażowania lokalnej społeczności w proces rozwoju; aktywizacji osób i środowisk, które dotychczas w niskim stopniu angażowały się w działania na rzecz rozwoju lokalnego; upowszechnianiu lub wykorzystaniu nowoczesnych technik informacyjno-komunikacyjnych.

W odniesieniu do operacji odpowiadających warunkom przyznania pomocy w ramach działania „**Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw**” będą stosowane następujące kryteria oceny:

Kryterium 1: Wielkość mikroprzedsiębiorstwa ubiegającego się o dofinansowanie mierzona liczbą zatrudnionych osób:

- od 1 do 5 osób – 2 pkt.

- 5 lub więcej osób – 1 pkt.

Uzasadnienie: analiza SWOT, na podstawie opisu terenu wskazuje, że najbardziej potrzebujące dofinansowania mikroprzedsiębiorstwa to typowe firmy rodzinne, często jednoosobowe. Ponadto w tworzeniu tego typu firm, które dodatkowo oprą swoją działalność na wykorzystaniu lokalnych zasobów, upatruje się największe szanse rozwoju obszaru.

Kryterium 2: Operacja jest realizowana na obszarze NATURA 2000

- tak – 2 pkt.

- nie – 1 pkt.

Uzasadnienie: zgodnie z analizą SWOT największe szanse na rozwój regionu leżą w wykorzystaniu potencjału zasobów obszaru, którym bezdyskusyjnie jest przyroda chroniona oparta na NATURZE 2000. Gospodarstwa z tego terenu mają większe szanse na realizację założeń turystyki przyrodniczej.

Kryterium 3: Liczba utworzonych miejsc pracy w wyniku realizacji operacji:

- utworzone jedno miejsce pracy – 1 pkt.

- utworzone dwa lub więcej miejsc pracy – 2 pkt.

Uzasadnienie: jedną z negatywnych cech obszaru, co zostało uwzględnione w analizie SWOT jest bezrobocie. Zwiększenie liczby pracujących, zwłaszcza w branżach gospodarki związanych z celami LSR przyczyni się do zmiany tego stanu.

Kryterium 4: Innowacyjność operacji:

- dla obszaru całego LGD – 2 pkt

- dla obszaru pojedynczej gminy – 1 pkt

- brak innowacyjności – 0 pkt

Uzasadnienie: W związku z możliwością wystąpienia powtarzających się operacji preferowane będą te, które są bardziej innowacyjne. Innowacyjność oznacza powstanie nowej usługi/produktu (w tym turystycznego), dotychczas nie oferowanego na obszarze objętym LSR; zastosowanie nowych sposobów organizacji lub zarządzania, wcześniej nie stosowanych na obszarze objętym LSR; zrealizowaniu operacji, jakiej dotychczas nie było na obszarze objętym LSR; nowatorskim wykorzystaniu lokalnych zasobów i surowców, wcześniej nie stosowanym na obszarze objętym LSR; nowym sposobie zaangażowania lokalnej społeczności w proces rozwoju; aktywizacji osób i środowisk, które dotychczas w niskim stopniu angażowały się w działania na rzecz rozwoju lokalnego; upowszechnianiu lub wykorzystaniu nowoczesnych technik informacyjno-komunikacyjnych.

W odniesieniu do operacji odpowiadających warunkom przyznania pomocy w ramach działania „**Odnowa i rozwój wsi**” będą stosowane następujące kryteria oceny:

Kryterium 1: Wnioskowana kwota pomocy wynosi:

- mniej niż 300 tys. zł – 1 pkt.
- od 300 tys. do 400 tys. zł - 2 pkt.
- powyżej 400 tys. zł – 3 pkt.

Uzasadnienie: badania poprzedzające sporządzenie analizy SWOT wskazują, że na obszarze brak jest większych obiektów infrastruktury społecznej, kulturalnej, służącej aktywności mieszkańców czy też wpływających pozytywnie na zwiększenie ruchu turystycznego – lub też ich stan jest niezadowolający. Brak też kompleksowych rozwiązań w tej dziedzinie. Stąd założenie, żeby preferować operacje większe, za większą kwotę, aby zmienić tą sytuację.

Kryterium 2: Realizacja operacji przyczyni się do poprawy dostępności do infrastruktury społecznej, sportowej, rekreacyjnej, turystycznej i kulturalnej:

- nie – 1 pkt.
- tak – 2 pkt.

Uzasadnienie: Badania prowadzone wśród mieszkańców podczas tworzenia LSR dowiodły, że dużym problemem jest niska dostępność do ww. infrastruktury, a zarazem zwiększenie tej dostępności stanowi dużą szansę dla obszaru. Ponadto zarówno analiza SWOT jak i oparte na niej cele LSR zakładają powiązanie dostępu do ww. infrastruktury ze wzrostem aktywności mieszkańców i nowymi możliwościami obsługi ruchu turystycznego. Każdy nowy element tego typu infrastruktury przyczyni się do poprawy dostępności do niej większej ilości mieszkańców/turystów.

Uwaga: Kryterium jest policzalne na zasadzie „zero-jedynkowej”, co oznacza, każda zmiana w ww. infrastrukturze przyczynia się do poprawy dostępności.

Kryterium 3: Miejscowość, w której realizowana ma być operacja liczy:

- do 150 mieszkańców - 1 pkt.
- powyżej 150 mieszkańców – 2 pkt.

Uzasadnienie: kryterium to oparte jest na prostym założeniu – im większa miejscowość, w której ma być zrealizowana operacja tym więcej osób skorzysta z jej efektów.

Kryterium 4: Innowacyjność operacji:

- dla obszaru całego LGD – 2 pkt
- dla obszaru pojedynczej gminy – 1 pkt
- brak innowacyjności – 0 pkt

Uzasadnienie: W związku z możliwością wystąpienia powtarzających się operacji preferowane będą te, które są bardziej innowacyjne. Innowacyjność oznacza powstanie nowej usługi/produktu (w tym turystycznego), dotychczas nie oferowanego na obszarze objętym LSR; zastosowanie nowych sposobów organizacji lub zarządzania, wcześniej nie stosowanych na obszarze objętym LSR; zrealizowaniu operacji, jakiej dotychczas nie było na obszarze objętym LSR; nowatorskim wykorzystaniu lokalnych zasobów i surowców, wcześniej nie stosownym na obszarze objętym LSR; nowym sposobie zaangażowania lokalnej społeczności w proces rozwoju; aktywizacji osób i środowisk, które dotychczas w niskim stopniu angażowały się w działania na rzecz rozwoju lokalnego; upowszechnianiu lub wykorzystaniu nowoczesnych technik informacyjno-komunikacyjnych.

W odniesieniu do „**Małych projektów**” będą stosowane następujące kryteria oceny:

Kryterium 1: Wnioskowana kwota pomocy wynosi:

- do 10 tys. zł – 2 pkt.

- powyżej 10 tys. zł – 1 pkt.

Uzasadnienie: w przypadku „Małych projektów” zakładana jest realizacja większej ilości projektów za niższą kwotę, tym bardziej że zainteresowani realizacją tego typu operacji nie dysponują znacznymi środkami finansowymi umożliwiającymi im zapewnienie wkładu własnego na realizację operacji. Mowa tu o wszelkiego typu organizacjach, osobach aktywnych. Kryterium to nawiązuje do punktów analizy SWOT mówiących o aktywności mieszkańców i problemów związanych z możliwością realizacji ich pomysłów.

Kryterium 2: Wartość wkładu pracy własnej społeczności lokalnej w realizację operacji:

- mniej niż 5% całkowitej wartości projektu – 1 pkt.
- powyżej 5% całkowitej wartości projektu – 2 pkt.

Uzasadnienie: wprowadzenie tego kryterium ma za zadanie zwiększenia udziału mieszkańców obszaru w realizacji projektów – powiązanie aktywności mieszkańców ze zdobywaniem doświadczenia w realizacji operacji, co powinno przełożyć się pozytywnie na liczbę różnych projektów przez nich realizowanych.

Kryterium 3: Beneficjentem operacji jest:

- gmina lub instytucja z sektora publicznego – 1 pkt.
- pozostali beneficjenci – 2 pkt.

Uzasadnienie: Gminy i inne podmioty sektora publicznego posiadają zarówno środki, jak i doświadczenie w realizacji operacji/projektów realizowanych z udziałem środków pozabudżetowych. Zastosowanie niniejszego kryterium ma za zadanie zachęcenie, ale przede wszystkim umożliwienie realizacji operacji innym beneficjentom – grupom nieformalnym, organizacjom pozarządowym itp. – co jest postulowane we wnioskach płynących z analizy SWOT.

Kryterium 4: Innowacyjność operacji:

- dla obszaru całego LGD – 2 pkt
- dla obszaru pojedynczej gminy – 1 pkt
- brak innowacyjności – 0 pkt

Uzasadnienie: W związku z możliwością wystąpienia powtarzających się operacji preferowane będą te, które są bardziej innowacyjne. Innowacyjność oznacza powstanie nowej usługi/produktu (w tym turystycznego), dotychczas nie oferowanego na obszarze objętym LSR; zastosowanie nowych sposobów organizacji lub zarządzania, wcześniej nie stosowanych na obszarze objętym LSR; zrealizowaniu operacji, jakiej dotychczas nie było na obszarze objętym LSR; nowatorskim wykorzystaniu lokalnych zasobów i surowców, wcześniej nie stosowanym na obszarze objętym LSR; nowym sposobie zaangażowania lokalnej społeczności w proces rozwoju; aktywizacji osób i środowisk, które dotychczas w niskim stopniu angażowały się w działania na rzecz rozwoju lokalnego; upowszechnianiu lub wykorzystaniu nowoczesnych technik informacyjno-komunikacyjnych.

Procedura zmiany kryteriów wyboru operacji

Zgodnie z §33 statutu LGD Sandry Brdy prawo występowania z inicjatywą w sprawie zmiany lokalnych kryteriów wyboru operacji do finansowania posiada Rada. Sposób uregulowania tej sprawy wynikał z uznania, że Rada jest organem, który ma największą i stale aktualizowaną wiedzę o wnioskach składanych za pośrednictwem Stowarzyszenia. Dokonując oceny wniosków Rada na bieżąco weryfikuje adekwatność przyjętych kryteriów oraz ich skuteczność jako instrumentu pozwalającego wybrać operacje najlepiej przyczyniające się do rozwoju obszaru i osiągnięcia celów Lokalnej Strategii Rozwoju. Rada ma także stały kontakt z wnioskodawcami i z tego powodu ma dobre rozeznanie odnośnie opinii różnych środowisk lokalnych na temat stosowanych kryteriów wyboru operacji. Konieczność zmiany kryteriów Rada zgłasza Zarządowi, który postępuje zgodnie ze Statutem i Uchwałami Walnego Zebrania Członków.

ROZDZIAŁ X

OKREŚLENIE BUDŻETU LSR DLA KAŻDEGO ROKU JEJ REALIZACJI.

Budżet LSR został opracowany z uwzględnieniem rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi w sprawie szczegółowych kryteriów i sposobu wyboru lokalnej grupy działania do realizacji lokalnej strategii rozwoju w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013. Określa ono wysokość środków publicznych, o które może ubiegać się lokalna grupa działania. Zgodnie z rozporządzeniem środki zależą od liczby mieszkańców na stałe zameldowanych w dniu 31 grudnia 2006 roku na obszarze objętym lokalną strategią.

Liczba mieszkańców w poszczególnych gminach tworzących obszar wynosi:

Nazwa gminy	Typ gminy	Identyfikator	Liczba ludności	
			gminy	W tym miasto
Chojnice	Wiejska	220 203 2	16 383	
Konarzyny	Wiejska	220 205 2	2 213	
Brusy	Miejsko – wiejska	220 202 3	13 315	4 662
Czersk	Miejsko-wiejska	220 204 3	20 675	9 526
Lipnica	Wiejska	220 105 2	4 932	
RAZEM			57 518	14 188

Na obszarze objętym lokalną strategią LGD „Sandry Brdy” w dniu 31 grudnia 2006 roku było na stałe zameldowanych 57 518 mieszkańców, zatem wartość pomocy publicznej planowanej w budżecie LSR może wynosić:

Liczba mieszkańców x 148 zł = 57 518 x 148,00 = 8 512 664 zł

W przypadku wszystkich działań budżet zakłada maksymalne wykorzystanie przypadających dla obszaru wdrażania LSR środków, jednakże na „Funkcjonowanie LGD (koszty bieżące)” założono mniejsze, trzynastoprocentowe wykorzystanie przysługujących środków.

Ponadto do obliczeń przyjęto następujące zależności między kwotą środków do refundacji, kwotą kosztów kwalifikowanych i kwotą kosztów całkowitych:

- ☛ w odniesieni do operacji typu „Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej” kwota środków do refundacji będzie stanowił 50% kwoty kosztów kwalifikowanych, a kwota kosztów całkowitych wyniesie 100% kwoty kosztów kwalifikowanych;
- ☛ w odniesieni do operacji typu „Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw” kwota środków do refundacji będzie stanowił 50% kwoty kosztów kwalifikowanych, a kwota kosztów całkowitych wyniesie 100% kwoty kosztów kwalifikowanych;
- ☛ w odniesieni do operacji typu „Odnowa i rozwój wsi” kwota środków do refundacji będzie stanowił 75% kwoty kosztów kwalifikowanych, a kwota kosztów całkowitych wyniesie od 100% do 103% kwoty kosztów kwalifikowanych z założeniem niewielkiego marginesu na koszty niekwalifikowane, które występują zazwyczaj przy tego typu operacjach (przyłącza wod-kan. itp.);
- ☛ w odniesieni do operacji typu „Mały projekt” kwota środków do refundacji będzie stanowił 80% kwoty kosztów kwalifikowanych, a kwota kosztów całkowitych wyniesie 100% kwoty kosztów kwalifikowanych;
- ☛ w odniesieni do projektów współpracy, kosztów bieżących LGD oraz nabywania umiejętności i aktywizacji - kwota środków do refundacji będzie stanowił 100% kwoty kosztów kwalifikowanych, a kwota kosztów całkowitych wyniesie 100% kwoty kosztów kwalifikowanych.

W zakresie nowych zadań budżet LSR oparto na następujących założeniach:

- ☛ Nowe cele i przedsięwzięcie będzie realizowane poprzez 4 typy operacji: „Odnowę i rozwój wsi”, tzw. „małe projekty”, „różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej” oraz „tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw”.
- ☛ Kwota wystarczająca na realizację dodatkowych zadań wyliczona została na **1 980 000 złotych**.
- ☛ Na realizację operacji przez beneficjentów pomocy w zakresie dodatkowych zadań przewiduje się kwotę **1 800 000 złotych**, przy czym na działanie „Odnowa i rozwój wsi” przewiduje się kwotę **1 200 000 złotych**, na tzw. „małe projekty” kwotę **400 000 złotych**, na działanie „Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej” kwotę **100 000 złotych** oraz na działanie „Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw” kwotę **100 000 złotych**.
- ☛ Wszystkie pozostałe środki (10% kwoty – **180 000 złotych**) na realizację LSR w zakresie dodatkowych zadań przeznaczone zostaną na pokrycie kosztów bieżących (administracyjnych) LGD określonych w przepisach dotyczących funkcjonowania lokalnej grupy działania.

Budżet z uwzględnieniem ww. założeń przedstawiony został w poniższej tabeli.

Lata realizacji LSR	4.1/413 - Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju					4.21 Wdrażanie projektów współpracy	4.31 Funkcjonowanie lokalnej grupy działania, w tym:			Razem Oś 4
	operacje spełniające warunki przyznania pomocy dla działań:			małe projekty	Razem 4.1/413		funkcjonowanie LGD (koszty bieżące)	nabywanie umiejętności i aktywizacja	Razem 4.31	
	Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej	Tworzenie i rozwój mikro-przedsiębiorstw	Odnowa i rozwój wsi							
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
2008-2009	0,00	0,00	1 209 423,00	30 358,02	1 239 781,02	0,00	102 603,28	70 673,34	173 276,62	1 413 057,64
2010	0,00	0,00	179 395,00	89 251,88	268 646,88	0,00	165 432,00	94 800,00	260 232,00	528 878,88
2011	885 384,00	677 429,50	951 058,00	350 461,89	2 864 333,39	0,00	178 720,98	79 802,41	258 523,39	3 122 856,78
2012	0,00	0,00	1 607 568,20	229 282,26	1 836 850,46	0,00	172 450,78	81 699,44	254 150,22	2 091 000,68
2013	237 186,50	200 000,00	1 307 556,00	517 733,75	2 262 476,25	172 554,00	203 044,25	179 564,75	382 609,00	2 817 639,25
2014	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	185 548,71	209 682,06	395 230,77	395 230,77
2015	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	94 000,00	30 000,00	124 000,00	124 000,00
2008-2015	1 122 570,50 zł	877 429,50 zł	5 255 000,20 zł	1 217 087,80 zł	8 472 088,00 zł	172 554,00 zł	1 101 800,00 zł	746 222,00 zł	1 848 022,00 zł	10 492 664,00 zł

OPISOWY HARMONOGRAM REALIZACJI POSZCZEGÓLNYCH PRZEDSIĘWZIĘĆ (REALIZACJA LSR W UJĘCIU REALIZACJI PRZEDSIĘZIĘĆ) W RAMACH LSR ORAZ PLANOWANY HARMONOGRAM PRZEWIDYWANYCH TERMINÓW PODAWANIA DO PUBLICZNEJ WIADOMOŚCI INFORMACJI O MOŻLIWOŚCI SKŁADANIA WNIOSKÓW O PRYZNANIE POMOCY W RAMACH DZIAŁANIA 4.1/413 WDRAŻANIE LOKALNYCH STRATEGII ROZOWJU.

Przewiduje się realizację poszczególnych przedsięwzięć w procesie ciągłym, od początku wdrażania LSR (2008/2009), do zakończenia realizacji ostatniego projektu z naboru w roku 2013. Koszty bieżące ponoszone będą do końca realizacji LSR (2015).

Harmonogramy przedsięwzięć i przewidywanych terminów podawania do publicznej informacji o możliwości składania wniosków znajduje się poniżej. Ogłoszenia dla naborów realizujących dodatkowe zadania w ramach LSR przewidziane są na I półroczu 2013 roku.

Lp.	Wyszczególnienie	2009				2010				2011		2012		2013		2014		
		I	II	III	IV	I	II	III	IV									
1	Operacje spełniające warunki przyznania pomocy dla działania:	Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej	-	-	-	-	-	-	-	-	X	-	-	-	X	-	-	-
2		Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw	-	-	-	-	-	-	-	-	X	-	-	-	X	-	-	-
3		Odnowa i rozwój wsi	-	-	-	X	-	-	X	-	-	X	-	X	X	-	-	-
4		małe projekty	-	-	-	X	-	-	X	X	X	X	-	X	X	-	-	-

Planowany termin ogłoszenia konkursu	Operacje spełniające warunki przyznania pomocy dla działania:			
	Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej	Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw	Odnowa i rozwój wsi	Małe projekty
2009	I			
	II			
	III			
	IV			
2010	I			

	II				
	III				
	IV				
2011	I				
	II				
	III				
	IV				
2012	I				
	II				
2013	I				
	II				
2014	I				
	II				

ROZDZIAŁ XI

OPIS PROCESU PRZYGOTOWANIA I KONSULTOWANIA LSR.

Wstępem do działań związanych z przygotowaniem lokalnej strategii rozwoju LGD Sandry Brdy była realizacja projektu „Sandry Brdy - w stronę ekorozwoju” w ramach II schematu Pilotażowego Programu Leader+. Wykonane w ramach tego projektu analizy dotyczące Ziemi Chojnickiej i Zaborskiej stanowiły dobry punkt wyjścia do pracy nad strategią.

Ogłoszenie w 2007 roku Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich ukierunkowało i zintensyfikowało tę pracę. Na każdym etapie prowadzono ją w sposób zapewniający jak najszerszy wpływ mieszkańców na kształt i treść strategii. Najważniejsze elementy strategii, w tym cele ogólne i szczegółowe LSR oraz przedsięwzięcia planowane do realizacji w ramach strategii zostały określone w oparciu o materiały wypracowane przez uczestników warsztatów strategicznych. Serię tych warsztatów przeprowadzono w czasie od kwietnia do listopada 2008 roku - uczestniczyły w nich podmioty z 3 sektorów (w tym wszyscy członkowie LGD - wymienieni w Rozdziale I). Bez wątplenia można powiedzieć, że w procesie brały udział podmioty mające znaczny wpływ na sytuację obszaru LSR - gminy, instytucje, przedsiębiorcy, organizacje pozarządowe oraz najważniejsi ze wszystkich - sami mieszkańcy obszaru LGD, bez względu na przynależność od organizacji, pracy w danym urzędzie, instytucji itp. Autorzy LSR starali się uwzględnić każdą uwagę płynącą ze strony mieszkańców obszaru.

Do udziału w spotkaniach, warsztatach strategicznych i grupach roboczych zapraszano bardzo szeroki krąg osób znanych ze swego zaangażowania w sprawy rozwoju obszaru. Wszystkie prace prowadzono „przy otwartej kurtynie” i każdy chętny mógł wziąć w nich udział. Na różnych etapach tej pracy uczestniczyło łącznie około 400 osób.

Dodatkowym elementem służącym uspołecznianiu procesu powstawania LSR były ankiety rozprawdzone wśród uczestników spotkań, a także przy okazji innych wydarzeń (np. wspólnej narady sołtysów z danej gminy). Większość ankiet została wykorzystana podczas formułowania głównych założeń LSR.

Kolejnym elementem uspołeczniania Strategii były indywidualne konsultacje (w tym korespondencyjne) prowadzone w biurze LGD, jeszcze w trakcie realizacji II Schematu P.P. Leader+. Należy zaznaczyć, że cieszyły się one sporym zainteresowaniem, bowiem w ten sposób swoją opinię na temat założeń LSR wyraziło około 100 osób.

Ostatni sposób prowadzenia konsultacji nad strategią przebiegał w formie elektronicznej. Tę formę poprzedziły informacje podczas szkoleń, o możliwości zapoznania się z założeniami PROW poprzez wysyłanie przez członków Zarządu e-maili ze stosownymi informacjami oraz możliwością przesłania zwrotnych e-maili z uwagami osób zainteresowanych.

Treść strategii została zaakceptowana przez wszystkich partnerów LGD Sandry Brdy w formie uchwały Walnego Zebrania Członków podjętej na posiedzeniu w dniu 13.12.2008 r. Strategia w swoim obecnym kształcie jest obowiązująca i będzie realizowana przez LGD Sandry Brdy w przypadku zakwalifikowania Stowarzyszenia do wdrażania osi 4 Leader.

Realizacja LSR w zakresie dodatkowych zadań konsultowana była od początku 2012 roku. Pierwotnie osoby bezpośrednio odpowiedzialne za wdrażanie LSR rozważały różne możliwości wprowadzenia nowych innowacyjnych działań do LSR. W wyniku nabytych w ramach funkcjonowania LGR doświadczeń (m.in. wyjazdy studyjne związane z odnawialnymi źródłami energii) ustalono, że kierunkiem zmiany LSR powinny być właśnie OZE. Pomysł był w pierwszym etapie konsultowany z członkami Rady LGD oraz członkami LGD w ramach komisji działających w strukturach LGD. Pierwsza publiczna prezentacja założeń odbyła się w dniu 22 czerwca 2012 roku w miejscowości Niezychowice. Zaprezentowana koncepcja zmian w LSR została omówiona z przedstawicielami społeczności lokalnej, którzy mieli możliwość wniesienia swoich uwag. Ostatecznie zmieniona w zakresie nowych zadań LSR (projekt zmian) została uchwalona w dniu 27 lipca 2012 roku.

ROZDZIAŁ XII

OPIS PROCESU WDRAŻANIA I AKTUALIZACJI LSR.

Proces wdrażania LSR

Lokalna Strategia Rozwoju opracowana przez LGD Sandry Brdy jest dokumentem adresowanym do wszystkich mieszkańców obszaru, dlatego dużą wagę przykładano do tego, by została napisana przystępnym, łatwo zrozumiałym językiem. Odpowiedzialność za jej wdrażanie spoczywa przede wszystkim na Stowarzyszeniu i jego członkach, jednak LGD Sandry Brdy będzie podejmować wysiłki zmierzające do tego, by jak więcej mieszkańców obszaru włączyło się w ten proces.

Planowane działania w tym zakresie będą obejmować:

- organizację spotkań informacyjno-szkoleniowych. Celem tych spotkań będzie zapoznanie mieszkańców z treścią Lokalnej Strategii Rozwoju oraz możliwościami i warunkami uzyskania pomocy na realizację operacji. Będą one organizowane przede wszystkim w okresie kilku miesięcy po wyborze LGD do realizacji LSR, a w późniejszym okresie wdrażania LSR – przed każdym ogłoszeniem naboru wniosków. Spotkania będą prowadzone w sposób zachęcający uczestników do udziału w procesie wdrażania LSR, w szczególności poprzez przygotowanie wniosków o pomoc na operacje, które mogą być dofinansowane w ramach Lokalnej Strategii Rozwoju. Z myślą o licznej grupie osób i organizacji mających duże braki kompetencyjne w zakresie opracowania projektu i przygotowania wniosku o pomoc, LGD Sandry Brdy będzie organizować szkolenia i warsztaty umożliwiające nabycie potrzebnych kwalifikacji.
- wywieszanie ogłoszeń w urzędach gmin. Ten sposób informowania mieszkańców będzie stosowany w szczególności przy każdym naborze wniosków. Ogłoszenia będą zawierać informacje o możliwościach i warunkach uzyskania pomocy oraz o pomocy udzielanej przez LGD Sandry Brdy w zakresie przygotowania wniosku.
- prowadzenie strony internetowej LGD. Obecnie prowadzona strona internetowa Stowarzyszenia zostanie znacznie • rozbudowana. Będzie ona zawierać aktualności, dokumenty, sprawozdania i raporty z działania LGD Sandry Brdy, a także forum dyskusyjne. Na stronie internetowej będą ukazywać się ogłoszenia o naborze wniosków, wzory wniosków wraz z instrukcjami ich sporządzenia, wykazy złożonych wniosków oraz wykazy wniosków wybranych przez LGD do dofinansowania. Poprzez Internet możliwe będzie zadawanie pytań i uzyskiwanie wyjaśnień dotyczących wdrażania LSR, możliwości i warunków uzyskania pomocy na realizację operacji itp.

Odpowiedzi na najczęściej zadawane pytania będą dostępne dla wszystkich użytkowników strony internetowej.

- prowadzenie punktu konsultacyjno-doradczego przy biurze LGD. W godzinach funkcjonowania biura LGD będzie prowadzony punkt konsultacyjno-doradczy, w którym zainteresowani będą mogli otrzymać szczegółowe informacje i wyjaśnienia dotyczące działalności LGD, wdrażania LSR oraz możliwości i warunków uzyskania pomocy na realizację operacji. Osoby i organizacje mające małe doświadczenie w przygotowaniu wniosku będą mogły uzyskać bezpłatnie pomoc w zaprojektowaniu operacji lub sporządzeniu wniosku.
- wydawanie biuletynu zawierającego informacje na temat działalności LGD i stanu realizacji LSR. Biuletyn będzie się ukazywał w regularnych odstępach czasu, co najmniej raz na pół roku i będzie zawierał szczegółowe informacje (w tym finansowe) o działalności LGD w minionym okresie, operacjach wybranych do dofinansowania i innych efektach realizacji strategii.

Aby zapewnić jak największy udział społeczności lokalnej w procesie wdrażania LSR, w działaniach informacyjno-promocyjnych prowadzonych przez LGD Sandry Brdy będą także wykorzystywane media lokalne, w których będą zamieszczane ogłoszenia, artykuły i wywiady.

Szerokie upowszechnianie informacji o działaniach LGD i wdrażaniu strategii powinno zachęcić szerokie kręgi mieszkańców obszaru do bezpośredniego kontaktu z biurem LGD. W godzinach pracy biura zainteresowani będą mogli otrzymać informacje i wyjaśnienia dotyczące działalności LGD, a także uzyskać wgląd w materiały dokumentujące działalność LGD, w tym protokoły z posiedzeń zarządu i posiedzeń organu decyzyjnego. Biuro LGD będzie także przyjmować wnioski i postulaty składane przez mieszkańców dotyczące wdrażania LSR. Wnioski będzie można także przesłać do LGD listownie i pocztą elektroniczną.

Proces aktualizacji LSR

Co roku w okresie realizacji LSR (z wyjątkiem pierwszego roku jej wdrażania, to znaczy 2009 roku) Zarząd LGD Sandry Brdy będzie dokonywał analizy stanu wdrażania strategii pod kątem:

- ☞ adekwatności przyjętej strategii do potrzeb i oczekiwań mieszkańców,
- ☞ osiągania zakładanych celów strategii,
- ☞ osiągania zakładanych w LSR wskaźników realizacji przedsięwzięć,
- ☞ realizacji zaplanowanego budżetu i harmonogramu realizacji przedsięwzięć

Podstawą analizy będą roczne raporty i sprawozdania z realizacji strategii, a także wszelkie uwagi, wnioski i opinie mieszkańców dotyczące analizowanych problemów, zgłoszone listownie lub pocztą elektroniczną do Biura LGD, wyrażone na forum internetowym, w trakcie spotkań, w artykułach prasowych i w innych formach. Jeżeli wstępna analiza wykaże trudności we wdrażaniu strategii lub krytyczną ocenę procesu wdrażania przez społeczność lokalną, Zarząd będzie zobligowany podjąć działania zmierzające do aktualizacji LSR. Szeroki udział partnerów LGD i mieszkańców w procesie aktualizacji LSR będzie zapewniony poprzez stosowanie podobnych form konsultacji społecznych, zbierania informacji i tworzenia nowych propozycji, jak miało to miejsce w procesie przygotowania strategii.

Dotyczy to w szczególności:

- ☛ przeprowadzenia sondażu społecznego przy pomocy ankiet, pozwalającego zbadać opinie mieszkańców odnośnie zakresu i rodzaju zmian, jakie należy wprowadzić w Lokalnej Strategii Rozwoju,
- ☛ uruchomienia forum internetowego, na którym będą zbierane uwagi i wnioski oraz konsultowane nowe propozycje dotyczące zmian LSR,
- ☛ działania punktu konsultacyjnego w ramach Biura LGD, w którym można będzie otrzymać szczegółowe informacje i wyjaśnienia dotyczące procesu aktualizacji LSR oraz składać uwagi i propozycje w tym zakresie,
- ☛ organizowania otwartych spotkań i debat publicznych,
- ☛ przeprowadzenia warsztatów z udziałem przedstawicieli trzech sektorów,
- ☛ tworzenie grup roboczych z udziałem zainteresowanych mieszkańców i ekspertów.

Ostateczną decyzję w sprawie aktualizacji i zmian LSR będzie podejmować Walne Zebranie Członków Stowarzyszenia Sandry Brdy.

ROZDZIAŁ XIII

ZASADY I SPOSÓB DOKONYWANIA OCENY (EWALUACJI) WŁASNEJ.

Ważnym zadaniem Zarządu LGD Sandry Brdy będzie systematyczna ewaluacja działalności Stowarzyszenia. Będzie to ważny element towarzyszący realizacji LSR, w dużym stopniu powiązany z procesem aktualizacji LSR, opisanym w poprzednim rozdziale.

Ewaluacja będzie dokonywana w okresach rocznych, po zakończeniu każdego roku kalendarzowego. Będzie ona wykonywana siłami własnymi LGD Sandry Brdy, jednak w przypadku, gdy zajdzie potrzeba przeprowadzenia badań wymagających profesjonalnego przygotowania, część zadań związanych z ewaluacją Zarząd będzie mógł zlecić do wykonania ekspertom zewnętrznym.

Ewaluacja przede wszystkim będzie dotyczyć efektywności działań LGD związanych z wdrażaniem LSR. W tym zakresie ocena będzie dotyczyć:

- ☛ stopnia realizacji przedsięwzięć planowanych w ramach LSR (ilość i rodzaj zrealizowanych operacji w stosunku do planów oraz ilość wydatkowanych środków w stosunku do planu),
- ☛ poziomu realizacji wskaźników zakładanych dla poszczególnych przedsięwzięć,
- ☛ wpływu zrealizowanych przedsięwzięć na osiągnięcie przyjętych celów ogólnych i celów szczegółowych strategii,
- ☛ adekwatność stosowanych kryteriów wyboru operacji w stosunku do zakładanych celów strategii.

Podstawową metodą dokonania oceny wdrażania LSR będzie analiza rocznych raportów i sprawozdań z działalności LGD, protokołów z posiedzeń Rady oraz sprawozdań z realizacji operacji wybranych do finansowania przez LGD. W procesie ewaluacji będą także wykorzystywane uwagi, wnioski i opinie mieszkańców dotyczące analizowanych aspektów wdrażania LSR. Będą one zgłaszane w ramach różnych form komunikowania się LGD Sandry Brdy ze społecznością lokalną, opisanych w poprzednim rozdziale. Trzecią metodą zbierania informacji służących dokonaniu ewaluacji będą badania ankietowe przeprowadzane wśród partnerów LGD oraz wśród beneficjentów operacji dofinansowanych w ramach LSR.

Ewaluacja będzie także obejmować zagadnienia związane z jakością partnerstwa oraz sprawnością funkcjonowania LGD, w szczególności: rozwój ilościowy partnerstwa, aktywność członków LGD, funkcjonowanie organów LGD, działalność biura LGD i efektywność pracy poszczególnych pracowników, skuteczność stosowanych procedur, sprawność przepływu informacji i sprawności podejmowania decyzji. Ważnym elementem ewaluacji będzie badanie społecznego odbioru LGD Sandry Brdy, poziomu akceptacji i społecznego zaufania oraz

postrzegania przez mieszkańców roli i wpływu LGD na rozwój obszaru. Przeprowadzanie tych badań będzie zlecane wyspecjalizowanym agencjom badania opinii publicznej.

Przygotowany przez Zarząd raport z ewaluacji, zawierający wnioski i rekomendacje dotyczące poprawy działalności LGD będzie przedmiotem debaty podczas Walnego Zebrania Członków. Zgodnie z zasadą jawności działania LGD Sandry Brdy będzie on także podany do wiadomości publicznej poprzez opublikowanie na stronie internetowej partnerstwa.

Wyniki ewaluacji będą wykorzystywane przez Walne Zebranie Członków i Zarząd do podejmowania decyzji w sprawie:

- ☛ aktualizacji i zmian w LSR w sposób opisany w poprzednim rozdziale,
- ☛ zmian funkcjonowania LGD (np. zmiany procedur, regulaminów, a nawet zmiany statutu LGD),
- ☛ reorganizacji biura LGD (np. zmiany liczby lub rodzaju stanowisk, zmiany zakresu obowiązków na poszczególnych stanowiskach, zmiany warunków techniczno-lokalowych),
- ☛ prowadzenia polityki kadrowej (np. dokonanie zmian kadrowych, stosowanie środków motywacyjnych, przyznawanie nagród dla personelu biura),
- ☛ zmian personalnych w składzie organów LGD (np. odwołania członków Zarządu lub Rady),
- ☛ prowadzenia polityki promocyjnej LGD, poszerzania składu LGD oraz podejmowania działań integrujących partnerstwo.

ROZDZIAŁ XIV

OKREŚLENIE POWIĄZAŃ LSR Z INNYMI DOKUMENTAMI PLANISTYCZNYMI ZWIĄZANYMI Z OBSZAREM OBJĘTYM LSR.

Lokalna Strategia Rozwoju opracowana przez LGD Sandry Brdy wykazuje powiązania w wieloma innymi dokumentami planistycznymi. Powiązania i związki zachodzące pomiędzy celami LSR oraz celami, priorytetami i działaniami innych programów są opisane poniżej w formie zestawienia tabelarycznego.

Powiązania i związki między LSR i Programem Operacyjnym Infrastruktura i Środowisko.

PO Infrastruktura i Środowisko	LSR
Priorytet XI: Kultura i dziedzictwo kulturowe	CEL GŁÓWNY 1: Waloryzacja cennych zasobów obszaru
Działanie 11.1 Ochrona i zachowanie dziedzictwa o znaczeniu ponadregionalnym	Zachowanie i promocja lokalnych zasobów i dziedzictwa kulturowego oraz jego wykorzystanie m.in. w tworzeniu oferty turystycznej
Działanie 11.2 Rozwój oraz poprawa stanu infrastruktury o znaczeniu ponadregionalnym	CEL GŁÓWNY 2: Poprawa warunków obszarach wiejskich Zwiększenie liczny oraz poprawa stanu obiektów pełniących funkcje społeczno-kulturalne

Powiązania i związki między LSR i Programem Operacyjnym Innowacyjna Gospodarka.

PO Innowacyjna Gospodarka	LSR
----------------------------------	------------

Oś priorytetowa 3. – Kapitał dla innowacji	CEL GŁÓWNY 1: Waloryzacja cennych zasobów obszaru
a) zwiększenie liczby przedsiębiorstw działających na bazie innowacyjnych rozwiązań	Rozwój działalności gospodarczej, w tym opartej na lokalnych zasobach
b) zwiększenie dostępu do zewnętrznych źródeł	
Oś priorytetowa 6. – Polska gospodarka na rynku międzynarodowym	CEL GŁÓWNY 1: Waloryzacja cennych zasobów obszaru
Poprawa wizerunku Polski jako atrakcyjnego partnera gospodarczego, miejsca nawiązywania wartościowych kontaktów handlowych, lokowania inwestycji, prowadzenia działalności gospodarczej oraz rozwoju usług turystycznych.	Rozwój infrastruktury turystycznej Zachowanie i promocja lokalnych zasobów i dziedzictwa kulturowego oraz jego wykorzystanie m.in. w tworzeniu oferty turystycznej

Powiązania i związki między LSR i Regionalnym Programem Operacyjnym dla Województwa Pomorskiego.

RPO WP	LSR
Priorytet 1 – Działanie 1.1.1. Mikroprzedsiębiorstwa	CEL GŁÓWNY 1: Waloryzacja cennych zasobów obszaru
W ramach Poddziałania realizowane będą przedsięwzięcia, które przyczynią się do podniesienia zdolności inwestycyjnych mikro- przedsiębiorstw poprzez dofinansowanie m.in. przedsięwzięć inwestycyjnych zlokalizowanych na terenie województwa pomorskiego.	Rozwój działalności gospodarczej, w tym opartej na lokalnych zasobach

Priorytet 6 – Działanie 6.1 Infrastruktura wzmacniająca potencjał turystyczny

Wspierane będą przedsięwzięcia ukierunkowane na zrównoważone wykorzystanie potencjału turystycznego regionu poprzez tworzenie warunków dla poprawy jakości, dywersyfikacji i zwiększenia dostępności usług turystycznych i okołoturystycznych.

CEL GŁÓWNY 1: Waloryzacja cennych zasobów obszaru

Rozwój infrastruktury turystycznej

Zachowanie i promocja lokalnych zasobów i dziedzictwa kulturowego oraz jego wykorzystanie m.in. w tworzeniu oferty turystycznej

Priorytet 6 – Działanie 6.2 Promocja i informacja turystyczna

Realizowane będą przedsięwzięcia nastawione na rozwój regionalnego systemu informacji turystycznej, a także na rozwój systemu monitoringu rynku turystycznego.

CEL GŁÓWNY 1: Waloryzacja cennych zasobów obszaru

Zachowanie i promocja lokalnych zasobów i dziedzictwa kulturowego oraz jego wykorzystanie m.in. w tworzeniu oferty turystycznej

Priorytet 6 – Działanie 6.3 Regionalne dziedzictwo kulturowe o potencjale turystycznym

Wsparcie w zakresie regionalnego dziedzictwa kulturowego o potencjale turystycznym będzie ukierunkowane na wzbogacenie i podniesienie jakości oferty turystycznej województwa poprzez pełniejsze wykorzystanie potencjału obiektów dziedzictwa kulturowego o znaczeniu regionalnym.

CEL GŁÓWNY 1: Waloryzacja cennych zasobów obszaru

Zachowanie i promocja lokalnych zasobów i dziedzictwa kulturowego oraz jego wykorzystanie m.in. w tworzeniu oferty turystycznej

Priorytet 6 – Działanie 6.4 Wspieranie i zachowanie walorów przyrodniczych

W zakresie wspierania i zachowania walorów przyrodniczych realizowane będą przedsięwzięcia ukierunkowane na zrównoważone wykorzystanie obszarów cennych przyrodniczo i atrakcyjnych turystycznie (m.in. obszary sieci Natura 2000, parki narodowe, parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu).

CEL GŁÓWNY 1: Waloryzacja cennych zasobów obszaru

Zachowanie i promocja lokalnych zasobów i dziedzictwa kulturowego oraz jego wykorzystanie m.in. w tworzeniu oferty turystycznej

RPO WP**Priorytet 8 – 8.1.2 Lokalna infrastruktura wspierająca rozwój gospodarczy**

Realizowane będą m.in. projekty dotyczące budowy i rozbudowy lokalnej ogólnodostępnej infrastruktury turystycznej, a także tworzenia i rozwijania podregionalnych i lokalnych systemów promocji i informacji turystycznej. Możliwa jest również budowa, przebudowa i modernizacja turystycznych linii kolejowych.

Wspierana będzie renowacja, rewaloryzacja, konserwacja, modernizacja i adaptacja budynków znaczeniu historycznym, także pod kątem nadania im nowych funkcji.

Priorytet 9 – 9.1 Lokalna infrastruktura edukacyjna, sportowa i kultury

W ramach Działania realizowane będą przedsięwzięcia zmierzające do lepszego wyposażenia obszarów uprawnionych, w szczególności słabych strukturalnie, w niezbędną lokalną infrastrukturę edukacyjną (w tym przedszkolną), sportową i kultury. Projekty powinny prowadzić do poprawy jakości, zakresu i dostępności lokalnej infrastruktury społecznej, przede wszystkim poprzez jej modernizację i podniesienie poziomu wyposażenia.

Wspierane będą projekty w zakresie lokalnej infrastruktury edukacyjnej (na poziomie przedszkolnym, podstawowym, gimnazjalnym i ponadgimnazjalnym). Wspierana będzie także przebudowa, rozbudowa i wyposażenie obiektów infrastruktury edukacyjnej lub placówek kultury w związku z rozszerzeniem ich funkcji o edukację przedszkolną.

LSR**CEL GŁÓWNY 1: Waloryzacja cennych zasobów obszaru**

wszystkie cele szczegółowe

CEL GŁÓWNY 1: Waloryzacja cennych zasobów obszaru

Rozwój infrastruktury turystycznej

CEL GŁÓWNY 2: Poprawa warunków życia na obszarach wiejskich objętych LSR

Zwiększenie liczny oraz poprawa stanu obiektów pełniących funkcje społeczno-kulturalne

Upowszechnianie aktywnych form spędzania czasu wolnego m.in. po przez wykorzystanie nowej lub odnowionej infrastruktury

Priorytet 9 – 9.3 Lokalne inicjatywy obywatelskie

Realizowane projekty powinny służyć aktywizacji i integracji wspólnot lokalnych oraz przeciwdziałać wykluczeniu społecznemu poprzez realizację działań zidentyfikowanych w wyniku oddolnej inicjatywy mieszkańców. Przedsięwzięcia powinny być wdrażane w oparciu o lokalne partnerstwa obejmujące organizacje pozarządowe, a także inne organizacje, związki społeczne i gospodarcze oraz lokalne władze publiczne. Oczekuje się, że realizacja projektów wpłynie na wzmacnianie lokalnych struktur społecznych, rozwój i konsolidację sektora pozarządowego oraz umocnienie współpracy między sektorem publicznym a pozarządowym na obszarach wiejskich.

Pełna zgodność z celami LSR z wyłączeniem celów: Rozwój działalności gospodarczej, w tym opartej na lokalnych zasobach oraz Wzrost liczby gospodarstw prowadzących działalność pozarolniczą, ukierunkowaną głównie na turystykę

Lokalna Strategia Rozwoju jest zgodna także z dokumentami strategicznymi:1. Strategia Rozwoju Turystyki w Województwie Pomorskim na lata 2004 - 2013

- ☞ Priorytet 2 - Rozbudowa i modernizacja infrastruktury i poprawa dostępności transportowej dla turystyki
- ☞ Priorytet 3 - Tworzenie markowych produktów turystycznych
- ☞ Priorytet 6 - Rozwój kapitału ludzkiego oparty na wiedzy i przedsiębiorczości skierowany na wzrost jakości usług turystycznych

2. Strategia Rozwoju Województwa Pomorskiego

- ☞ Cel strategiczny 3 - Konkurencyjność - Rozwój gospodarki wykorzystującej specyficzne zasoby regionalne
- ☞ Cel strategiczny 3 - Spójność - Rozwój społeczeństwa obywatelskiego
- ☞ Cel strategiczny 4 - Spójność - Kształtowanie procesów społecznych i przestrzennych dla poprawy jakości życia
- ☞ Cel strategiczny 3 - Dostępność - Lepszy dostęp do infrastruktury społecznej, zwłaszcza na obszarach słabych strukturalnie

3. Program Rozwoju Obszarów Wiejskich i Rolnictwa Województwa Pomorskiego na lata 2005 - 2013

- ☞ Priorytet - Poprawa warunków edukacyjnych oraz rozwoju zawodowego i aktywności społecznej mieszkańców obszarów wiejskich

- ☞ Priorytet - Poprawa (ilościowa i jakościowa) infrastruktury produkcyjnej, technicznej i społecznej dla wzmocnienia konkurencyjności obszarów wiejskich
- ☞ Priorytet - Poprawa konkurencyjności oraz wspieranie trwałego i zrównoważonego rozwoju rolnictwa oraz wzmocnienie przetwórstwa rolno - spożywczego
- ☞ Priorytet - Poprawa warunków dywersyfikacji ekonomicznej obszarów wiejskich, w tym rozwoju przedsiębiorczości w sektorach pozarolniczych

4. Strategia Ekorozwoju Powiatu Chojnickiego

- ☞ Cel bezpośredni - Zwiększenie udziału rolnictwa ekologicznego, szczególnie w północnej części powiatu
- ☞ Cel bezpośredni - Rozwój bazy noclegowej
- ☞ Cel bezpośredni - Modernizacja i tworzenie innych elementów zagospodarowania turystycznego
- ☞ Cel bezpośredni - Przygotowanie pakietów ofert produktów turystycznych
- ☞ Cel bezpośredni - Promocja i informacja turystyczna.
- ☞ Cel bezpośredni - Monitorowanie funkcjonowania turystyki w powiecie
- ☞ Cel bezpośredni - Ochrona obszarów cennych przyrodniczo
- ☞ Cel bezpośredni - Kształtowanie świadomości ekologicznej dzieci i młodzieży

ROZDZIAŁ XV

WSKAZANIE PLANOWANYCH DZIAŁAŃ, PRZEDSIĘWZIĘĆ LUB OPERACJI REALIZOWANYCH PRZEZ LGD W RAMACH INNYCH PROGRAMÓW WDRAŻANYCH NA OBSZARZE OBJĘTYM LSR.

W okresie realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju, która będzie finansowana ze środków Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich, LGD Sandry Brdy zamierza ubiegać się także o środki z innych programów na realizację projektów, przedsięwzięć i operacji komplementarnych do tych, które są przewidziane w ramach LSR. Zakres tematyczny tych projektów/przedsięwzięć/operacji oraz przewidywane źródła ich finansowania przedstawia poniższa tabela.

Aby nie dopuścić do nakładania się pomocy uzyskanej przez LGD Sandry Brdy w ramach PROW z pomocą uzyskaną z innych programów stosowane będą następujące mechanizmy zabezpieczające:

- ☛ Każda umowa o pracę zawierana przez LGD Sandry Brdy będzie sporządzona w sposób respektujący następujące zasady:
  - wykaz obowiązków i zadań musi być sporządzony w rozbiciu i ze wskazaniem poszczególnych projektów, operacji/przedsięwzięć realizowanych przez LGD Sandry Brdy z pomocą środków pochodzących z budżetu UE, na rzecz których te obowiązki i zadania są wykonywane;
  - umowa musi odrębnie określać czas pracy przeznaczony na wykonanie obowiązków i zadań odnoszących się do poszczególnych projektów/operacji/przedsięwzięć realizowanych przez LGD Sandry Brdy z pomocą środków pochodzących z budżetu UE. Łączny wymiar czasu pracy nie może przekroczyć wielkości maksymalnych dopuszczonych w Kodeksie Pracy;
  - wysokości wynagrodzenia z tytułu umowy o pracę musi być określona w rozbiciu na składowe i ze wskazaniem poszczególnych projektów/operacji/przedsięwzięć realizowanych przez LGD Sandry Brdy z pomocą środków pochodzących z budżetu UE, z budżetu których dana składowa wynagrodzenia jest finansowana.

- ☛ Na każdym dokumencie księgowym stanowiącym dowód poniesienia kosztów muszą być w sposób trwały umieszczone informacje o tym, że środków jakiego programu te koszty zostały pokryte. W przypadku kosztu współfinansowanego z dwóch lub więcej programów musi być podana informacja o tym, jaką część tego kosztu (w wartości względnej i bezwzględnej) finansują poszczególne programy. Poza tym sposób podziału kosztu między poszczególne programy powinien być merytorycznie uzasadniony.

- ☛ LGD utworzy odrębne rachunki bankowe do obsługi każdego projektu/operacji/przedsięwzięcia realizowanego przez LGD Sandry Brdy z pomocą środków pochodzących z budżetu UE.
- ☛ Każdy projekt/operacja/przedsięwzięcie realizowane przez LGD Sandry Brdy z pomocą środków pochodzących z budżetu UE będzie miał wyznaczoną osobę bezpośrednio odpowiedzialną za jego wykonanie i prawidłowe wydatkowanie środków.
- ☛ Zarząd LGD zapewni dobry przepływ informacji między zespołami realizującymi różne projekty/operacje/ przedsięwzięcia, na przykład organizując co najmniej raz w miesiącu narady robocze z udziałem wszystkich osób odpowiedzialnych za ich wykonanie.
- ☛ Każdy wniosek o pomoc, przygotowywany przez LGD, będzie zawierał analizę ryzyka w zakresie możliwości nakładania się tej pomocy z pomocą, którą LGD uzyskało wcześniej z PROW lub innych programów finansowanych ze środków UE oraz propozycje mechanizmów, które należy zastosować w celu uniemożliwienia nakładania się pomocy.

ROZDZIAŁ XVI

PRZEWIDYWANY WPŁYW REALIZACJI LSR NA ROZWÓJ REGIONU I OBSZARÓW WIEJSKICH.

Lokalna Strategia Rozwoju opracowana przez LGD Sandry Brdy jest w wielu elementach zbieżna z celami Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego, dlatego jej realizacja przyczyni się do rozwoju regionu zgodnie z założeniami strategii regionalnej. Ponadto zakładane cele, zwłaszcza te ukierunkowane na rozwój turystyki w oparciu o wykorzystanie zasobów przyrodniczych mogą wpłynąć na wytworzenie drugiego „bieguna turystycznego” w Województwie Pomorskim. W przeciwieństwie do nadmorskiej północy województwa, skupionej na obsłudze masowego ruchu turystycznego, na obszarze objętym LSR pojawią się turyści preferujący także aktywny wypoczynek, ale w otoczeniu przyrody i unikatowych warunków krajobrazowych. Dzięki takiemu rozwiązaniu, którego realizacji przysłużą się cele LSR w oparciu o zasoby Borów Tucholskich istnieje szansa na uczynienie z całego województwa poważnego regionu turystycznego w skali kraju i całej Europy. Realizacja powyższych założeń automatycznie przyczyni się do rozwoju obszarów wiejskich, ponieważ napływ turystów spowoduje wzrost dochodów ich mieszkańców. Natomiast dzięki ukierunkowaniu ruchu turystycznego na przyrodę, kulturę i dziedzictwo obszaru tereny wiejskie mają poważną szansę zachować swój charakter nie ulegając negatywnym przemianom, które możemy zaobserwować w niektórych, rozwiniętych regionach Europy.

ROZDZIAŁ XVII

INFORMACJA O DOŁĄCZANYCH DO LSR ZAŁĄCZNIKACH.

1. Załącznik Nr 1 – logotyp Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania Sandry Brdy.

SPIS TREŚCI.

CHARAKTERYSTYKA LOKALNEJ GRUPY DZIAŁANIA (LGD) JAKO JEDNOSTKI ODPOWIEDZIALNEJ ZA REALIZACJĘ LOKALNEJ STRATEGII ROZWOJU (LSR)	3
OPIS OBSZARU OBJĘTEGO LSR WRAZ Z UZASADNIENIEM JEGO WEWNĘTRZNEJ SPÓJNOŚCI	18
ANALIZA SWOT DLA OBSZARU OBJĘTEGO LSR; WNIOSKI WYNIKAJĄCE Z PRZEPROWADZONEJ ANALIZY	37
OKREŚLENIE CELÓW OGÓLNYCH I SZCZEGÓŁOWYCH LSR ORAZ WSKAZANIE PLANOWANYCH PRZEDSIĘWZIĘĆ SŁUŻĄCYCH OSIĄGNIĘCIU POSZCZEGÓLNYCH CELÓW SZCZEGÓŁOWYCH, W RAMACH KTÓRYCH BĘDĄ REALIZOWANE OPERACJE (zwanym dalej „przedsięwzięciami”)	40
OKREŚLENIE MISJI LGD	64
WYKAZANIE SPÓJNOŚCI SPECYFIKI OBSZARU Z CELAMI LSR	65
UZASADNIENIE PODEJŚCIA ZINTEGROWANEGO DLA PRZEDSIĘWZIĘĆ PLANOWANYCH W RAMACH LSR	67
UZASADNIENIE PODEJŚCIA INNOWACYJNEGO DLA PRZEDSIĘWZIĘĆ PLANOWANYCH W RAMACH LSR	69
OKREŚLENIE PROCEDURY OCENY ZGODNOŚCI OPERACJI Z LSR, PROCEDURY WYBORU OPERACJI PRZEZ LGD, PROCEDURY ODWOŁANIA OD ROZSTRZYGNIEŃ ORGANU DECYZYJNEGO W SPRAWIE WYBORU OPERACJI W RAMACH DZIAŁANIA, O KTÓRYM MOWA W ART. 5 UST. 1 PKT 21 USTAWY Z DNIA 7 MARCA 2007 R. O WSPIERANIU ROZWOJU OBSZARÓW WIEJSKICH Z UDZIAŁEM ŚRODKÓW EUROPEJSKIEGO FUNDUSZU ROLNEGO NA RZECZ ROZWOJU OBSZARÓW WIEJSKICH, KRYTERIÓW, NA PODSTAWIE KTÓRYCH OCENIANA JEST ZGODNOŚĆ OPERACJI Z LSR, ORAZ KRYTERIÓW WYBORU OPERACJI, A TAKŻE PROCEDURY ZMIANY TYCH KRYTERIÓW	71
OKREŚLENIE BUDŻETU LSR DLA KAŻDEGO ROKU JEJ REALIZACJI	84
OPIS PROCESU PRZYGOTOWANIA I KONSULTOWANIA LSR	89
OPIS PROCESU WDRAŻANIA I AKTUALIZACJI LSR	91
ZASADY I SPOSÓB DOKONYWANIA OCENY (EWALUACJI) WŁASNEJ	94

OKREŚLENIE POWIĄZAŃ LSR Z INNYMI DOKUMENTAMI PLANISTYCZNYMI

ZWIĄZANYMI Z OBSZAREM OBJĘTYM LSR 96

WSKAZANIE PLANOWANYCH DZIAŁAŃ, PRZEDSIĘWZIĘĆ LUB OPERACJI REALIZOWANYCH PRZEZ LGD W RAMACH INNYCH PROGRAMÓW WDRAŻANYCH NA OBSZARZE OBJĘTYM LSR 102

PRZEWIDYWANY WPŁYW REALIZACJI LSR NA ROZWÓJ REGIONU I OBSZARÓW WIEJSKICH 104

INFORMACJA O DOŁĄCZANYCH DO LSR ZAŁĄCZNIKACH 105

ANEKS 1 – CZĘŚCI LSR WCHODZĄCE W ZAKRES DODATKOWYCH ZADAŃ

WSKAŹNIKI PRODUKTU I REZULTATU (OKREŚLENIE W CZASIE).....42, 62

NOWE PRZEDSIĘWZIĘCIE I CELE SZCZEGÓŁOWE.....41,52,62

OPIS PROCESU KONSULTACJI.....90

OPIS WPŁYWU OCENY WŁASNEJ NA NOWE CELE I PRZEDSIĘWZIĘCIE.....53

OPIS INNOWACYJNOŚCI 54,70

WSKAZANIE ILOŚCI PRZEWIDYWANYCH OPERACJI W RAMACH DODATKOWYCH ZADAŃ.....54,55,62

WPŁYW NOWEGO PRZEDSIĘWZIĘCIA NA GRUPY DOCELOWE.....54

ZAŁOŻENIA BUDŻETU.....85

BUDŻET.....86

HARMONOGRAM.....87

WSKAZANIE ROZDYSPONOWANIA ŚRODKÓW W RAMACH DODATKOWYCH ZADAŃ

NA NOWE CELE SZCZEGÓŁOWE I PRZEDSIĘWZIĘCIE.....87,88